

BANKA

BANKACILIK YÜKSEK ve İNCE BİR SANATTIR

ÜÇ AYLIK MESLEK DERGİSİ

T. BANKACILAR CEMİYETİNİN YAYIN ORGANLIĞINI YAPAR

YIL VIII

Temmuz - Aralık 1957

Sayı : 31 - 32

İÇİNDEKİLER

Mesut Erda	H. Keyman İ. TURNAOĞLU
Paranın Tarihçesi ve Sosyoloji ile Ekonominin Gelişmesindeki rolü	Fethi AKTAN
Plâsmanlar Hakkındaki bir Etüd	Şakir ÖZMEN
Kredi ve Bankalar	İshak TURNAOĞLU
Bankaların Nakit İmkânlarının İdare Usulü	Memduh GÜPGÜPOĞLU
İsviçre Bankalarının Muhtelif Tipleri	Feridun GÖZGÜ
Amerikan Bankacılığında Birleşme ve Nevileri	İbrahim H. KURT
Bankacılık İstatistikleri Hakkında Tavsiyeler {	Sebahattin ULUKAN Hamit Belig BELLİ
Türkiye'de ve Dünya'da Bankacılığı İlgilendiren Haberler	Hikmet KEYMAN

AMELİ BANKACILIK BİLGİLERİ BANKACILIK TERİMLERİ

EKONOMİ - BANKACILIK: (Bankacılık Siyaseti, Banka Muameleleri ve işletme tekniği,
Bankaların Teşkilâtı, Bankacılık Hukuku) - HABERLER - ANKET - BİBLİYOGRAFYA
AMELİ BANKACILIK BİLGİLERİ

1957'DE
★ ★
2
MİLYON

TÜRKİYE BANKASI

paranızın... istikbalinizin emniyeti

D-305

Paranızı atıl bırakmayın bankaya yatırınız.

ikramiyeli grup mevduatı

0% 25
mutlak isabet!

- Ömür boyunca aylık irat
- 30.000 liraya kadar iş sermayesi
- Yatırılan paranın **3 MISLİ** para ikramiyesi
- 200.000 liralık para ikramiyesi
- Ayrıca umumi keşidelere iştirak hakkı

İKRAMİYELİ GRUP MEVDUATI

Bir istikbal temin eder.

TÜRK TİCARET BANKASI

BANKA

ÜÇ AYLIK MESLEK DERGİSİ

Tesisi : 26/3/1948

Müessisleri : Hükmet KEYMAN - İshak TURNAOĞLU - Mesut ERDA

Sahipleri : Hükmet KEYMAN , İshak TURNAOĞLU

Negriyat Fiilen İdare Eden : Hükmet KEYMAN

Kapak : Hükmet KEYMAN

Neşriyat başlıca gazetelerde ilân olunur.

Sayısı 150, yılığı 600 Kuruştur.

Muhabere Adresi : Posta Kutusu (11) Ankara

B a n k a H e s a p l a r ı

T. C. Ziraat Bankası
Merkez Md. Ankara
328/4898

T. İş Bankası
Ankara Merkez Md.
4525

T. Yapı ve Kredi Bankası
Yenişehir Şubesi Ankara
764

T. Ticaret Bankası
Ankara Şubesi
1775

İDARE VE YAZI YERİ : Tuna Cad. Adakale Sok. No. 21 Yenişehir - Ankara.

YAZI İŞLERİ : Derginin çalışma ve yazı programını ilgilendiren ve başka der-
gilerde çıkmamış olan yazılar kabul edilir. Dergimize gönderilen yazılar derç edil-
sin edilmesin lade edilmez. Mesleki eserlerden bir adet gönderildiği takdirde kontra-
düsü yapılır.

İLÂN İŞLERİ : Bütün Bankaların ve müesseselerin ilân işleri yapılır.

MÜRACAAT : Yazı, abone ve ilân işleri için Dergi Müdürlüğüne (P. K. 11 An-
kara) adresiyle müracaat edilmelidir.

Bütün muhaberatın posta kutusu adresi ile yapılması, abone paralarının banka
havaleleri ile gönderilmesi, adres ve ilân değişikliklerinin vaktinde bildirilmesi
rica olunur.

Türkiye Bankacılar Cemiyetinin yayın organlığını yapar. P.K. 315 Ankara

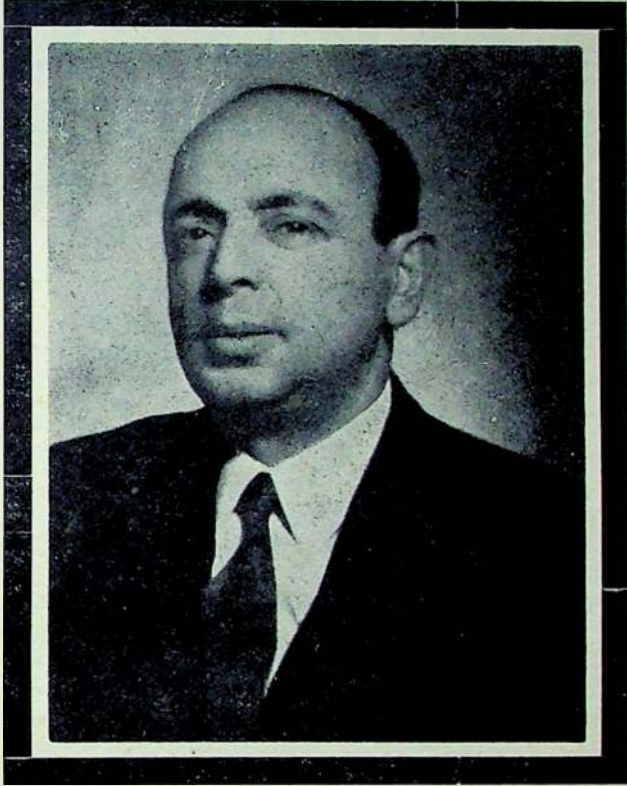
BANKA DERGİSİ'NE

ABONE OLUNUZ!..

«BANKA» Dergisi Bankaların, Bankacıların ve Bankacılığı öğrenmek isteyen me-
murların ve öğrencilerin, Banka müşterilerinin ve Bankayla alakalı herkesin ve her
müneverin kütaphında bulunacak ve daima müracaat edebileceği, mesleki müşkülle-
rini çözebileceği eserdir.

İLÂN VERİNİZ!..

«BANKA» Dergisi Bankaların, Sigorta ortaklarının, ticaret evlerinin, Bankalara
alt türlü büro levazımı, demirbaşlar ve makdeleri satan bütün kurumların ve ilmi ve
mesleki yayınların en elverişli ve esaslı ilân ve reklâm yeridir.

Kıymetli Bankacılarımızdan Mütveffa

MESUT ERDA

T. C. Ziraat Bankası Banka Kıymetleri ve Nakit İşleri Müdürü

ve

T. C. Merkez Bankası Murakibi

BANKA

ÜÇ AYLIK MESLEK DERGİSİ

YIL : VIII

Temmuz - Aralık

Sayı : 31 - 32

MESUT ERDA

Meslek ve ideal arkadaşımız, dergimizin müsis ve sahiplerinden Mesut Erda, kısa bir rahatsızlığı müteakip 19/10/1957 tarihinde Hakkın rahmetine kavuşmuştur.

Mesut Erda, 1319 yılında Vize'de doğmuştur. Eski Ceza Reislerinden Hacı Mümin Beyin oğludur. İlk tahsilini Gelenbevi ve Vefa Liselerinde yaptıktan sonra Yüksek Ticaret Mektebini ikmal etmiştir. Mesleğine, 1927 senesinde müsabaka imtilhanını kazanarak T. C. Ziraat Bankasında Müfettiş Muavini olarak intisap etmiş ve 1930 yılında Müfettişliğe terfi ettirilmiştir. Müfettiş iken izinle Belçika'ya giderek Louvain Üniversitesi Yüksek Ticaret Enstitüsünden mezun olmuştur. Tahsilden avdetinde bir müddet Muhasebe Müdür Muavinliğinde bulunmuştur. Son olarak da Banka Hizmetleri ve Nakit İşleri Müdürlüğünü ifa etmekte idi ve aynı zamanda T. C. Merkez Bankası Murakıbi bulunuyordu.

Mesut Erda, her faniye müyesser olmayan eşsiz insanî meziyetlere sahipti. Çok mütevazı, nazik, iyi ve temiz bir insandı. Evinde, işinde ve arkadaşları arasında bu mükemmel meziyetleriyle daima temayüz etmiş; hayatta büyük ve küçük hiç bir kimsenin kalbini kırmanmış; hiç kimseyi gücendirmemiş ve bilâistisna herkesin hürmet, muhabbet ve teveccühünü kazanmıştı.

Mesut Erda, vazifesine de çok bağlı idi. Muntazam ve ciddi çalışırdı. Mesaisine rehber tuttuğu meslekî tetebbülerini de hiç bırakmazdı. Nazari ve tatbiki sadadaki uzun ve devamlı çalışmalarıyla bankacılıkta geniş bir bilgi ve vukufa sahipti. Çok kere bilgisini bile saklar; tabiatı icabı övünmez; işinde daima âlâyişsiz ve mütevazı hareket eylerdi.

Mesut Erda'nın zamansız ölümü kendisini sevenleri, tanıyanları, hülâsa hepimizi cidden derin elemelere gark etmiştir. Bizler ise kıymetli ve eşi bulunmaz bir arkadaşdan ebediyen mahrum kalmakla müteellimiz. Gerçi bu akubet her fâninin başına gelecek ama, Mesut Erda biraz daha yaşamalı idi. O'nun iyilik ve temizlik-

ten bir hale teşkil eyleyen kıymetli hâtıraları ebediyyen kalblerimizde yaşayacaktır.

Anı ve ebedi ufulünü büyük ve sonsuz bir teessürle karşıladığımız merhuma Cenabı Hakdan mağfiret ve kederdide ailesine başsağlığı idler; O'nu rahmetle anarken BANKA'nın bu sayısını aziz hâtırasına armağan ederiz.

HİKMET KEYMAN İSHAK TURNAOĞLU

Paranın Tarihçesi ve Sosyoloji ile Ekonominin Gelişmesindeki Rolü

Yazan: Fethi AKTAN

Para, pek eski zamanlardanberi insanlar tarafından :

Bir değişim vasıtası,

Bir değer ölçüsü,

Ve daha önemli olarak bir tasarruf (biriktirme) faktörü olarak kullanılmıştır.

Ortaya çıkışından Birinci Dünya Savaşına kadar para, bir maldan başka bir şey değildi. (Bu tarihten sonra dünyada yepyeni bir karakterde yepyeni bir para rejimi umumileşti ve yerleşti. Kâğıt para rejimi. Bu kısım bizim bu kısa konuşmamız dışında kalacaktır).

(Mal), ekonomik anlamda hem faydalı ve hem de değerli olan bir maddedir. Kısa bir açıklama yapalım :

Dağ başında duran bir taş maddedir. Fakat faydası yoktur. Değeri de yoktur.

Hava da bir maddedir. Faydası vardır, fakat değeri yoktur (Çünkü emeksiz elde edilir).

Buğday da bir maddedir. Faydası vardır, değeri de vardır (Çünkü emekle elde edilebilir).

Bundan, ekonominin ilk unsuru olan (Değer) in emekle elde edilebileceği sonucuna varıyor ve ekonominin (Emek) le başladığını görüyoruz.

(Burada şunu da işaret etmek gerekir ki dünyada mal olmayacak bir madde yoktur. Dağ başında duran taş, bir bina, bir köprü veya yol yapımında emek sarfedilerek kulla-

nırsa değerli bir mal durumuna geçer. Gene dağlarda, kırlarda ehemmiyetsiz ve değersiz gördüğünüz kuru otlar bir emek sarfiyle toplanılırsa herhalde bir kullanma yeri bulacak bir mal olur).

Paranın nasıl ortaya çıktığını, nasıl geliştiğini, günümüze kadar ne gibi safhalar geçirdiğini kısmen tarihin verdiği bilgilerden ve kısmen de hakikat gibi kabul olunabilen toplu insan yaşayışının tabii ve mantıklı seyrine, yürüyüşüne dayanan faraziyelerden öğreniyoruz.

Bu itibarla paranın, gelişmesini çağlar boyunca takip ederken pek sathi de olsa sosyoloji'nin gelişme safhalarına ve ekonominin esas ve kanunlarının oluş sıralanmasına temas edeceğiz.

En ön çağlarda insan yaşayışı pek basitti. Bir karın doyurma ve soğuktan korunmak için bir örtü ihtiyacına dayanıyordu. Bu sıralarda insanlar vahşi hayvanlardan korunmak için de gecelerini ağaçların tepelerinde veya mağara kovuklarında geçirirlerdi. Vahşet devri diyebileceğimiz bu dönemde henüz sosyal mahiyette ekonomik bir faaliyet yoktur. İnsan, önüne geleni, dışının kestğini, dilinin ve miğdesinin kabul ettiğini yemek suretiyle günlerini geçiriyordu. Az bir emek sarfiyle ancak hayatı sürdürme tabii sevki mevcuttur.

Hülâsa, bu dönemlerde insan yaşayışı dağınık, ürkek, durgun ve tembeldir.

Fakat yavaş yavaş insan en mükemmel bir yaratık olarak kendisinde mevcut tabii ve manevî duygularının uyanışıyla za-

ruri ihtiyaçlardan lezzet ve zevk ihtiyaçlarına doğru gitmiş ve bunun sonucu olarak tabiatta elde edilebilecek her çeşit madde ve mallardan faydalanmayı arzulamıştır.

Bir insanın ise her şeyi kendisinin bizzat elde etmesine imkân bulunmadığından kendi çevresinde ve gücüne göre elde edebileceği maddelerin mümkün olduğu kadar fazlasını elde etmeği ve fazlasını başkalarının elde edebildikleri diğer maddelerle değiştirmeye düşünmüş ve bunu — arzularının sevgiyle — tatbik etmiştir.

Böylelikle insan yaşayışına şimdi, ekonominin en büyük iki esası daha katılmış oluyordu (İş bölümü), ve (Değişim).

Vahşet devrinden sonra ön prehisto-rik çağlardan olan bu dönemlerde insanlar birbirlerine yaklaşmağa, birlikte yaşamağa, ağaçları ve mağaraları terk ederek — fakat gene tehlike mevcut olduğu için — çoğu yerlerde su üstünde, göl ve nehirlerde kazıklar üzerinde kurdukları meskenlerde oturmağa başlamışlardır.

Mamafi bu devirde çalışma hevesi artıyor, yapıcılık fikri uyanıyor, sosyal ekonomik hayat başlıyor ve insan yaşayışı daha çeşitli bir safhaya geçmiş oluyordu. Ancak, henüz para anlamı ve fonksiyonu yoktur. İhtiyaçların değişimi Troc trampa yani mala mal şeklinde olmaktadır ve bu değişim o günün şartlarına ve iki tarafın arzu ve muvafakatlarına göre yapılmaktadır. Fakat şu da muhakkak ki değişimle beraber insanda (Değer fikri) doğmağa ve gelişmeğe başlıyor ki bu da ekonominin belli başlı esaslarından biridir.

Elinde bir kaplan postu olan bir adam bunu bir balığa veya bir parça ete vermek istemiyor, daha fazla bir karşılık bekliyor, hissediyor ki vücudu ısıtmak için elbise vazifesini görecektir bu deri, ufak tefek şeylerden üstündür.

Bu dönemin hülâsası şudur :

Sosyal ekonomik hayat başlıyor, iş bölümü tatbik ediliyor, değişim yapılıyor ve değer fikri uyanıyor.

☆

Bütün bunlarla beraber bu dönemdeki gelişmelere rağmen bu Troc şekli insanla-

rı tatmin etmiyor, mala mal değişim birçok zorlukları ortaya atıyordu.

Kısa bir örnek verelim :

Birgün fazla balık elde eden bir insan buğdaya ve deriye ihtiyacı olsa ilk önce bunlara sahip olanları araması ve bulması lâzım. Sonra da bunların o gün balığa ihtiyaçları olması gerekir. Zorluklar bunlarla da bitmiyor, bu defa buğday ve deri sahiplerinin kabul edebilecekleri balık miktarı mes'elesi ortaya çıkar; deriyi alabilmek için — yukarıda işaret ettiğimiz değer fikrine göre — deri sahibine birçok balıklar vermesi gerekir ki bunları deri sahibinin kabul etmek istemesi her zaman mümkün olmaz, fazla balık kabul etse, onun da bir kısmını başkalarıyla değiştirmesi icabeder. Bilhassa bir iki gün içinde bozulan maddelerde bu zorluklar daha fazladır. Böylelikle bu işler birbirle karışıyor. Zorluklar bizim misalimizin belirttiğinden çok daha fazla ve karışıktır.

Tunç, bakır, demir, altın ve gümüş gibi faydalı ve değerli madenlerin ortaya çıkmasıyla insan yaşayışında bu mala mal değişiminin doğurduğu zorlukları gideren yeni bir gelişme vâki olmuştur.

Demir, tunç, bakır önemli diyeceğimiz ihtiyaçlarda, silâh ve istihşâl âletleri yapımında, at teçhizatında ve nihayet inşaatta (Kale ve büyük binalar kapılarında ve pencerelerinde) kullanılan maddeler oldukları gibi gümüş ve altın da renklerinin güzellikleri ve parlaklıkları, tabiatında az elde edilmeleri gibi vasıflarıyla insanlar tarafından her zaman çok arzulanmış ve sevilmiş maddelerdi. İnsanlar en eski çağlardanberi — gene insan duygu ve temayülleri icabı olarak — yiyecek ve giyecek ihtiyacı kadar ve hattâ daha şiddetle süslenme ihtiyacını duymuşlardır. Bu duygularda erkeklerde kadınlardan aşağı kalmamışlardır.

Tarihi kazılarda hükümdarların, kraların, kraliçelerin, büyük şeflerin mezarlarından çıkan eşya hemen hemen altın ve gümüşten yapılmış süs ve zevk eşyasından ibaret olduğunu görürüz. (Vazolar, kadehler, heykelcikler, kurslar ve saire). Bütün dinlerde de bu madenlere büyük bir yer verilmiş, mâbetler baştan aşağı bu kıymetli madenlerden yapılmış süs ve sembollerle süslenmiştir.

Hazreti İbrahim'in kölesi karısı Raba-ka'ya altundan yarım şekel (Sikl 6 gram ağırlığında) bir küpe ve 10 şekel ağırlığında bilezik verdiğini tarihte okuyoruz ve anlıyoruz ki bu süs düşkünlüğü Peygamberlerin harimine girecek kadar eski ve kuvvetlidir. Bugün dahi bizler kadın ve erkeklerimiz süs ihtiyacını kuvvetle duymaktayız. Kadınlarımız altın ziynetlere düşkün oldukları kadar biz erkeklerde birer altın saat, altın kordon, yüzük, tabaka vesaire güzel ve süslü şeyleri sever ve ararız. Evlerimizin, elbiselerimizin, mobilyalarımızın hep süslü olmasını isteriz. Bu esaslar ve hakiki sebeplerle altın ve gümüş madenleri (Intrinsèque) bir değeri yani bizzatihi değeri haiz birer mal olarak insan yaşayışına karışmıştır. Demir, bakır, tunç madenleriyle beraber eski çağlardanberi en aranılan mallardan olmuşlardır.

Bu madenler, dayanıklı, paslanmaz, muhafazası nisbeten kolay, parçalanabilir ve parçalandıkça değerinin değişmemesi gibi vasıflarıyla diğer mallara göre bir üstünlük ihraz ettiler ve insanlar her çeşit mallarını bunların mukabilinde vermekte hiç bir beis ve mahzur görmediler ve değişim bu madenler vasıtasıyla yapmak suretiyle daha büyük bir kolaylık ve otomatiklik kazanmış oldu.

Bu çağlarda artık insanlar muayyen bir veya bir kaç malı değişme için vasıta kılmış oluyorlardı.

Şu cihet de bu süs ihtiyacının kuvvetini bize daha iyi ve orijinal bir şekilde anlatmaktadır:

Bu madenlerin henüz bulunmadığı veya fazla tanınmadığı arzın bazı havallsinde meselâ Afrika ve Amerika kıyası memleketlerinde insanlar yaldızlı, sedefli güzel şekilli deniz hayvanları kabuklarını değişim vasıtası olarak kullanmışlardır. Sebep, bu kabuklar insanlar için kıymetli idi çünkü süslenme ihtiyaçlarına yarlıyordu; boyun, el, ayak bileklerinde kolye ve bilezik olarak kullanırlardı. Az çok dayanma ve muhafaza edilline vasıflarını da haizdiler. Bugün dahi bazı Afrika kabilelerinde bu kabukların para yerine kullanıldığına tesadüf edilmektedir.

1924 de Hindistan'da Mohenjo-Daro da yapılan ilmi kazılarda (İ. Ö. 3000) ait eşit

boyalarda uzun, mustatil ve üzerlerinde damga gibi işaretler bulunan bakır çubukları çıkmıştır. Daha sonraki devirlere ait olmak üzere dünyanın o zamanki toplu insan merkezleri olan yakın Asya ve Anadolu'da bu gibi maden çubukları çokça ele geçmiştir.

Bunlardan anlaşılıyor ki, bu madenler değişme vasıtası olduktan sonra bir gelişme safhası geçirerek daha fazla kolaylık sağlayacak şekilde muntazam ve damgalı bir halde kullanılmışlardır.

Şukadar var ki bu dönemlerde bu madenlerin diğer mallarla olan değişme münasebetlerini yani değişme miktar ve nisbetlerini bilemiyoruz. Fakat şüphe yoktur ki bu sıralarda alış-verişin ezeli ve mantıklı bir realitesi olan ve sonradan ekonominin en büyük kanunlarından birini teşkil edecek olan (Arz ve Talep) kaidesi müessir olmuştur. Yani madenlerle diğer mallar değişimi, karşılıklı olarak o günün mevcutlarına göre icra edilmiştir. Arz ve talep kanununun tatbik ve başlangıcını da burada görmek lâzımdır.

Bâbil medeniyetinden bize kadar gelen şu belgeden şöyle böyle bir fikir edinebiliriz. Bu belgede deniliyor ki:

«Tabrum oğlu Warad-İlş güneş İlahı İbbatum kızı İtanî'den güneş İlahının terazisinde tartılarak bir şekel gümüş almıştır. Bu miktar susam mübayaası içindir. Mahsul zamanında Warad-İlş susam olarak ve cari değer üzerinden belgenin hâmliline ödeyecektir.»

Bu belgeden çıkardığımız netice, para yerine kullanılan bu madenlerin tartıldığı ve o zamanki gümüşün diğer mallara nisbetle değerinin yüksek olduğudur. Çünkü bir şekel 6 gram olduğuna göre o devirlerde 6 gram gümüşle Warad'ın ekeceği tarlanın vus'atı bilinmemekle beraber herhangi bir tarlaya tohum olacak miktarda susam alınabiliyordu demektir.

Bugün 6 gram gümüş tahminen 180 kuruş ettiğine göre o devirlerde madenlerin diğer mallara nisbetle yüksek bir değere malik olduklarını kabul edebiliriz.

Bu vesika bankacılar için de pek mühimdir. Bu devirlerde hâmiline ödemeler prensip ve tekniğinin mevcut olduğu görülmüştür.

Hülâsa bu devirde Troc yerine artık bir mübadele (Değişim) vasıtası vardır. Ekonominin en büyük kanunu (Arz ve talep) kanunu kendini göstermiştir, madenler kesilerek ve tartılarak alınıp verilmektedir. Bu dönemin daha ileri safhalarında bu madenlerin üzerine, damgalı vurulmak suretiyle, bir teminat ve tescil işareti de konmağa başlanmıştır.

Bu gelişme ile de artık malların değerleriyle değer münasebetleri daha kesin olarak tâyin edilebilmekte ve bu suretle **Değer Fikri ve Tatbikatı** daha bariz bir şekilde görünmektedir. Bu suretle para öncesi (Prémonétaire) devri diyeceğimiz bu devirde değişme vasıtası değer ölçüsü vasfını da belirli bir şekilde edinmiş olmaktadır. (Burada şu ciheti de belirtmek isterim ki, yaptığımız devre ayrılmaları ilk medeniyetleri hazırlayan büyük insan kalabalıklarının sosyoloji gelişmelerine göredir. Yoksa bugün dahi vahşet devrini yaşayan insan toplulukları mevcuttur.)

Değişim vasıtası olan madenlerin geçirdiği bir safha daha var ki, bu safha insanları daha mükemmel bir paraya doğru götürmektedir. Demir, bakır ve tunç madenlerinin bolluğu para için esas olan (Yükte hafif bahada ağır olma) vasıflarını büsbütün giderdiğinden yavaş yavaş değişme vasıtahı, tabiatda daha az elde edilen ve nisbeten mustakar bir istihşâl temposunu muhafaza edebilen altun ve gümüş madenlerine inhisar etmeğe başlamıştır.

Bu dönemin en mühim neticelerinden biri de artık insanlar ne kadar çok çalışırlarsa elde edebilecekleri malları, muhafazası kolay, sağlam ve değerli madenlerle değiştirebileceklerinden mesai artmış ve günlük ihtiyaçlardan fazla istihşâl yapanların bu fazlalıkları muhafaza etmek imkânları hâsıl olmuştur. Bundan da gene ekonominin en büyük olaylarından biri olan ve medeniyetin kurulmasına başlıca

âmîl olan Tasarruf-Biriktirme prensibi meydana geliyordu.

Gene bu dönemde çok önemli bir ekonomik hâdise daha ortaya çıkıyordu. O da madenlerin sağladığı imkânla (Taşınması, muhafazası, bozulmaması gibi vasıflarıyla) bir yerdeki fazla malların bulunmadıkları yerlere götürülerek satılmasıdır ki bu suretle de değişime nakil faaliyeti ve tekniği katılarak ticaretin genişlemesine, gelişmesine ve mesafeler katetmesine yol açıyordu. Gene bu çağlardadır ki insanların bu madenlerle yaptıkları kuvvetli silâhlar sayesinde artık vahşi hayvanlardan kat'i olarak korunabiliyorlar, su üstündeki kazıklı meskenlerden topraklara geçiyorlar, vahşi hayvanlar bu defa insanlardan kaçarak ormanların kuytu taraflarına gizlenmeğe gidiyorlardı. Bu dönem tarihi çağlarla tesadüf etmektedir. Ekonomik hayat ve faaliyet yavaş yavaş kanunlarını ortaya koyuyor, ekonomi ferdilikten cem'îliğe yani fertten sosyeteğe geçiyor, insan yaşayışı seviyesi yükseliyor, değişme vasıtası, değer ölçüsü ve tasarruf (biriktirme) meydana gelmiş bulunuyor.

★

Gene bütün bu gelişmelere rağmen zorluklar mevcuttur ve otomatistesini bulmamıştır.

Çünkü, değişim vasıtası bir mal olduğu cihetle değişim, miktarla yani ağırlıklı birinci derecede ilgilidir. Burada bir iki tarih belgesini okuyalım :

Biri :

«Abraham, Macpelah mahzeninden (Burada mahzenden depo, mağaza anlamamız lâzım) Hitit'li Ephron'dan aldığı mallar için Heth oğulları huzurunda tartarak 400 şekel ağırlığında ticarete cari gümüş vermiştir».

Bu muamele gümüşün miktarına ve yapıldığı yere bakılırsa büyükçe yani toptan bir muameledir. Gümüş şahitler huzurunda tartılıyor ve ticarete cari gümüş ifadesinden de muhtemelen damgalı ve muntazam çubuklar halinde olduğu mânası çıkmaktadır.

Başka biri :

«Adariment oğlu Mas Şamaş güneş ilâhı, rahibesi Worat Enlli kızı Amat Şamaş'dan 2 şekel gümüş almıştır. Falzı güneş ilâhına attır. Mahsul zamanında ana para ile falzını öltürecektir.»

Burada da tartının güneş ilâhının te-rasisinde yapıldığı hususuna ehemmiyet verilmektedir.

Demek oluyor ki, bu çağlarda maden-lerin tartımı önemli ve zaruri bir mes'e-le-dir. Hattâ miktardan evvelde bu maden-lerin hakikaten altın veya gümüş olduk-ları, halitalarının yani âyar durumlarının ne olduğunun anlaşılması zaruri olan hu-suslardır.

Yukarılarda bu madenlerin üzerine-garanti mahiyetinde bazı işaretlerin ve damgaların konduğunu söylemiştim. Fakat bunlar da tatmin edici değildi, çünkü bu damgalar tahminlere göre bazı mües-seseler, tacir veya sarraf durumunda olan hususî şahıslar tarafından vurulurdu. Esas-en bu damgalarda bir dereceye kadar madenin mahiyetini göstermek içindi, ağırlığı göstermek imkân haricinde kalı-yordu. Çünkü, ağırlık damgasından sonra muntazam olmıyan bu maden parçaların-dan parçalar kesmek kolaydı.

Bu itibarla, her değişimde madeni tah-kik ettirmek ve ağırlığını tâyin etmek ge-rekiyordu. Bunun da ne kadar büyük bir zorluk olduğu meydandadır. Bu zorlukla-rın fazla duyulduğu sıralarda insan top-lulukları artık şehir ve kasabalarıyla bir-ler millet haline gelecek kadar kalaba-lıklaşmış ve kesafetleşmişti. Başlarında krallar, hükümdarlar, satraplar, dinast-lar, reisler vardı. Değişimin muazzam öne-mi, yani sür'atle ve emniyetle yapılabil-mesi lüzumu tamamiyle anlaşılmiş ve kabul edilmiş olduğundan bu memleket ve halk reisleri bu mes'e-le ile ilgilenme-nin büyük faydalarını anlıyarak en üs-tün ve muteber otorite olarak bu maden parçalarının miktar ve âyarlarını garanti altına almak için kendi resmî şekil ve damgalarını vurmuşlardır.

Tatbikat ve tecrübeler sonunda da bu paralara, cepleri ve kondukları keseleri

yırtmamak için ve daha kolaylıkla mani-püle edilebilmek için yuvarlak şekiller verilmiş ve bu suretle para son şeklini al-mış bulunuyordu.

Amerikan Nüvizmatik Cemiyeti âza-larından GILBERT ASKEW bu parayı şu şekilde tarif etmektedir: «Para, mak-bul ve değerli bir madenin parçasıdır ki üzerinde onu çıkaran otoritenin ağırlık ve âyarını garanti eden damgası vardır.»

İşte bu tarihten itibaren ki 25 asır müddetle insanlara, ekonomiye, medeni-yete, sayılmaz faydalar sağlıyan ve Birin-ci Dünya Savaşına kadar vazifesini mü-kemmelen yapmağa devam eden (PARA) meydana gelmiş bulunuyordu.

İlkin bu paralarda, onu çıkaran mem-leketin bir hususiyetini ifade eden ekse-riya hayvan, balık ve bazen çiçek veya nebat resimleri konuyordu. Daha sonra-ları yazılar da ilâve olundu ve daha sonra-ları o memleketin büyük âbideleri, büyük zafer veya milli sevinçlerini tesbit eden vak'a tasvirleri konmağa başlandı. Ba-zı memleketlerde parayı, san'atlarının incelik ve üstünlüğünü veya memleketle-rinin güzelliklerini belirtmek için birer reklâm vasıtası olarak da kullanmışlardır.

Bu dönmelerde daha yukarıda söyle-dğim gibi yükte ağır olan demir, esasen değişim vasıtası olmaktan çekilmiş ve meydana, kolaylıkla ve gizli bir şekilde saklanabilen altın ve gümüşe bırakmıştı.

Ancak ufak tefek alış-verişleri de mümkün kılmak için bakır, bronz ve ba-zen de demirden ufaklık paralar da yapılmıştır.

Artık para tartılmadan, madenin mahiyetinden tereddüt edilmeden değişime hazır bir vasıta olmuştu. Bunun neticesi olarak gene ekonominin büyük bir olayı meydana çıkıyordu. Maden parçalarıyla şöyle böyle yapılabilen (Biriktirme) en mükemmel şekli olan disponibl ve emre müheyya (Kapital) halini alıyordu.

Bu tarihlerden sonra insan yaşayışı, medeniyet ve ekonomi en büyük gelişme-lerini göstermiştir.

Bu ideal para sistemi yukarılarda işa-ret ettiğimiz gibi Birinci Dünya Savaşına

kadar sürmüştür. Arada banknot veya Devlet Kaimeleri olarak çıkan kâğıt paralar bu ana sistemin yanı başında ve buna istinat ettirilmiş geçici birer malî ve para tedbirlerinden başka bir şey değildi.

19 uncu asrın ikinci yarısından sonra gümüş istihali o kadar arttı ki evelce altuna karşı 1/15 nisbette olan değeri 1/60 nisbetine düşmüştür.

Bu sefer gümüş de rolünü kaybetti ve bu tarihlerden sonra birçok memleketler kanunî para olarak yalnız altunu ilân etmek suretiyle Bimetalizm'den Monometalizm'e (Çift maden sisteminden tek maden sistemine) geçmiş oldular. Gümüş gene para olarak kullanılmaya devam etti. Fakat borç ibrası hususunda alacaklı gümüş almak (Muayyen bir nisbet üstünde) zorunda değildi. (Bu hareket, devletin artık eskiden zımnen verilmiş olan garantiyi geri aldığı mânasına geliyordu.) Çünkü âyar ve sikletle verilen garanti aynı zamanda değer de ifade ediyordu, bu defa bu değer değişmiş oluyordu. Bizde de 1875 de çıkan bir kararname ile çift sistemden tek altun sistemine geçilmiş oluyordu.

En son bir hülâsa yapmak gerekirse: Altun, nadir, yükte hafif bahada ağır, rengi güzel, paslanmaz, omojen bir mal olarak herkesin herşeyini mukabilinde seve seve verdiği ideal bir para olmuş ve asırlarca bu vasıta ihtilâfsız ve münakaşasız bu rolünü ifa etmiştir.

Şimdi paranın ilk menşei hakkındaki bilgilere bir göz atalım: Paranın ilk olarak hangi memleket veya hangi devlet reisi tarafından imâl edildiği hususunda eski ve yeni âlimler kat'i bir şey söyleyemediler. Eskilerden HEREDOT, ARİSTOT, KSENOFAN, KSENOFON ve diğer bilginlerden kimi bu şerefi ARGOS kralı FİDON'a, kimi LİDYA krallarına, kimi meşhur FRİKYA kralı MİDAS'a, kimi de çeşitli Yunan sitelerine atfederler. Elde bulunan paraların incelenmesinden varılan netice şudur: İSA'dan önce 700 senelerinden itibaren görünmeğe başlayan (ELEKTROM) dan yapılmış gayri munta-

zam yuvarlaklar şeklinde damgalı piyesler, bugün müzelerde ve hususî koleksiyonlarda mevcuttur. Elektrom ençok Batı Anadolu'da Gediz Nehri kıyılarındaki kumlardan çıkan bir madendi. (3/4 altun 1/4 gümüş tabii karma). Bu piyeslerin üzerindeki damgalarda Batı Anadolu Yunan Sitelerinin armaları olan (Arslan, Kartal, İnek başı, Fok Balığı, Çiçek) gibi resimlerin silüetleri vardır. Bunların LİDYA, MİLET, FOÇA ve EFES sitelerinde imâl edildikleri anlaşılıyor. Fakat bunlar henüz para sayılmazlar çünkü ağırlıkları bir değildir. Bu işaretler de hususî şahıslar, tacir veya saraflar tarafından vuulmuş olduğu tahmin olunuyor. Bunlar daha yukarıda bahsettiğimiz maden parçalarından sayılırlar.

İSA'dan önce 670 tarihlerinde EGİNE adasında ARGOS şehri kralı PHİDON tarafından üzerinde kaplumbağa resmi olan gümüş para çıkarılmıştır. Bu kral aynı zamanda bu paralara EGİNĒTİK denilen bir ağırlık sistemi de tatbik ederek eşit ağırlıkta imâl ettiğinden bu gümüşler pratik ve tekemmül etmiş paranın ilki sayılır. Bunlardan daha eski bir tarihe ait para da ele geçmiş değildir.

Lidya krallarının tarihçe pek meşhur olan servetleri ve eski Yunan mâbetlerine (DELFI, EFES, MİLET) yaptıkları büyük bağışlar neticesinde eski devirlerden beri altun babaları bilinmişlerdir. Bu sebeple bunlardan CANDAULE ve onun halefi GYGĒS ALYATE ve KRESÜS'e ilk paranın mucidi sıfatları atfedilmiştir. Bilhassa GYGĒS (İ. Ö. 687 - 652) üzerinde ısrar edenler vardır. Fakat halen KRESÜS'ün (İ. Ö. 561 - 546) (Krezeit) denilen altun ve gümüş paralarından daha evvelki Lidya parası ele geçmiş değildir.

Bu itibarla, son kanaatlere göre ilk gümüş parayı Kral PHİDON'un 670 ve ilk altun parayı da KRESÜS'ün (İSA'dan önce 6 ncı asır ortalarında) imâl ettiği kabul edilmektedir. KRESÜS altun ve gümüş paraları aynı zamanda imâl ederek ilk Bimetalizm sistemini (Çift maden sistemi) vaz etmiştir.

İran kralı Birin DARA (İ.Ö. 515'e doğru) da geniş mikyasta Darik denilen al-

tunları çıkarmıştır. Bu tarihlerde artık o zamanki medeniyet dünyasını teşkil eden Anadolu, Yunanistan ve İtalya'nın güneyi ile Afrika'nın kuzey kısımlarındaki birçok memleket ve sitelerde çeşit çeşit paralar basılmaktaydı.

Bizde ilk gümüş para Sultan Orhan zamanında (1326), ilk altın para da Fatih Sultan Mehmet tarafından (1476) İstanbul'da basılmıştır.

Paranın ortaya çıktığı bu ilk devirlerde diğer mallarla arasındaki miktar münasebetine dair gene fazla bilgimiz yoktur. Şukadar varki tarihi bir pasajda İran hükümdarı (ERES) in Yunan ili üzerine sevkettiği ordunun her neferine ayda ücret olarak bir altın (DARİK) verdiğini okuyoruz. Bir Darığın ağırlığı 166 gron yani 8.40 gram civarında olduğuna göre bugünkü altunun serbest piyasa fiyatına göre takriben 125 lira etmektedir. Bu askerler (MERCENAIRE) yani ücretli asker olduklarına göre ve bu paranın hayatlarının bir bedeli olduğu düşünülürse o zaman için epey bir şey ifade eden bir miktar olması lâzım geldiği neticesine varılabilir. Yani bu devirlerde bir altın para ile bu asker hem teçhizat ve masraflarını ve hem de belki ailesinin geçimini sağlaması lâzım gelirdi. Bu mülâhaza ile bu devirlerde de altın ve gümüş gibi madenlerin bugünkü değerlerinden —diğer mallara karşı— daha üstün olduğu neticesine varabiliriz.

Paranın adı hakkında da birkaç söz söyleyelim :

Bugün para için birçok dillerde Monnaie, Monetta, Monny gibi aynı kökten gelen adlar kullanılmaktadır. Bu adların, Romalıların, JUNON MONETTA Romanın hamisi olan mâbetleri civarında ilk para imalâthanelerini kurmuş olmalarından gelmiş olduğunda bilginler ittifak ediyorlar. Bununla beraber Romalılar Yunanlılar gibi paraya (NOMISMA) derlerdi.

Bizde para kelimesi de pek muhtemel olarak Farsça'dan dilimize geçmiş olan (PÂRE) kelimesinden gelmiş olmalıdır. Çünkü paraların ilk şekillerinin maden parçaları olmasından parça mânasına gelen bu kelime ile münasebeti vardır. Fransızcada netekim para için (Pièce) kelimesi kullanılmıştır. Bizde Akçe kelimesi de gümüş paranın beyaz renginden gelmiştir. Rumcada da aynı mânaya gelen Aspro, Fransızcada (Blanc) kelimeleri aynı şekilde gümüş paraya verilmiş adlardır.

Antik devirlerde paralara verilen Talant, Şekel, Drahm gibi adlar aynı zamanda hep ağırlık ölçüleri adları idi. Bu da paraların bir mal olmaları hasebiyle en önemli cihetlerinin ağırlık olduğunu gösterir.

★

Son olarak paranın ekonomi tarahindeki büyük rolünden başka sosyoloji ve politik tarihindeki büyük ehemmiyetinden de bahsedelim :

Eski insanlar, âbideler, saraylar, heykeller, kitabeler vesair eşya ve levazım yapmışlar ve bunları bırakıp gitmişlerdir. Fakat bunlar münferit veya mahdut olduğu için zamanla yıkılmış ve harap olduklarından bugün çoğu meydanda yoktur.

Halbuki para, binlerce hattâ yüzbinlerce sayıda basılmış ve dünyanın birçok yerlerine yayılmıştır. Zaman zaman bir hükümdar, bir kral daha evvelki krallara ait paraları eriterek kendi için para imâl etmiş ise de gene şurada burada kalan topraklar altında kaybolan her devre ait binlerce paralar sonradan birer birer ve bazen de define halinde meydana çıkmıştır. Bu paraların üzerinde bugün harap olmuş, yok olmuş âbideleri bütün teferuatıyla görmemiz mümkün. Kral tasvirleri, harb sahneleri, devir değişimi tarihleri kat'i bir hakikat olarak bu paralar üzerinde görülebilir. Bu itibarla para politik tarihinde en büyük ve en emin ve hakiki kaynağı olmuştur.

Plâsmanlar Hakkında Bir Etüt [*]

— II —

Derleyen :
Şakir ÖZMEN

Bu teze itiraz edenler vaktiyle büyük bir araziye sahip olan Belçika Umumi Şirketini «La Soci t  G n rale de Belgique» misal olarak göstermektedirler. Fakat, sözü geçen Şirketçe iktisap olunan bu arazinin sadece gayrimenkullere itimadı olan çekingen ve vesveseli kimselere emniyet telkini hususunda faydası oldu. Nihayetle Soci t  G n rale bu araziye taksitle satarak likid bir hale ifrağ etti.

Bazı hallerde şirketlerin ihtiyati bir tedbir olmak üzere araziye sahip olmalarında fayda vardır. Kömür ocakları işleten teşebbüsler bunun farkına varmışlardır. Yeni memleketlerde (Kanada, Belçika Kongosu) bazı kumpanyaların, bilhassa Demiryolları Kumpanyalarının geniş arazileri vardır. Bu gibi arazi, bidadette yapılan fedak rlıkları telâfi etmek için Hükümet tarafından imtiyazla verilen arazidir. Bu nevi arazi ancak demiryolları yapan şirketler için bir kıymet ifade eder. Burada her bakımdan tamamıyla bu gibi imtiyazlara has olan bir durum mevzubahistir.

şehirlerdeki ve şehirlerin banliyolarındaki arsalar üzerinde yapılan spekulasyonlar :

Geçmişte şehirlerin etrafında bulunan arazi fiatlarının yükselmesi büyük karların elde edilmesine sebebiyet vermiştir.

Bazı arazi kıymetlerinin yüz misli artığı görülmüştür. Birinci Cihan Harbinden sonra Anvers, Bruxelles şehirlerinin civarındaki arazinin kıymeti on misli, yirmi misli yükselmiştir. Halen bu hal bir çok kimseler için cazip görünmektedir. M n-

hattan yarım adasının (New York) yerilerden 30 dolara satın alınması geçmişte yapılan spekulasyonların en şayanı dikkat misalini teşkil etmektedir.

Fakat hayreti mucip olan bir nokta varsa, o da, geçmişte yapılan bu gibi spekulasyonların ekseriya muvaffakiyetsizliklere uğramasıdır. Spekulasyon maksadıyla satın alınan toprak pahalıya mai olmakta ve bazen de g cl kle satılmaktadır. Buna misal olmak üzere vaktiyle Belçika'da kurulan «İkinci Leopold Mahallesi Şirketi» (La soci t  du Quartier L opold II) tarafından yapılan arsa spekulasyonunun şehirlerin gelişmesine rağmen muvaffakiyetsizliğe uğradığını zikredebiliriz. Roma'da bazı Prens aileleri bu spekulasyonların bedbaht kurbanları olmuşlardır. Bu gibi muameleler sermayenin uzun müddet  tıl kalmasına sebep olmaktadır. Oyle ki, sermayenin bu şekilde  tıl bırakılmasından mütevellit zarar, sermaye için ödenen faiz haddinin yüksek olması nisbetinde büyük bir yek n tutmaktadır. % 6 faizle ikraz olunan bir meblağ 12 senede iki misline, 24 senede dört misline  kmaktadır. Toprağı iyi şartlar altında satmak için ekseriya uzun zaman beklenilmektedir. Toprağın parçalara ayrılmak suretiyle satışı zaman almakta, büyük parçalar halinde satış ise ucuza mal olmaktadır.

Üstelik, otomobil, metro, il ... gibi nakil vasıtalarındaki gelişme ve çalışma sa-

(*) Bağı Ocak - Haziran 1957 tarihli ve 29 - 30 sayılı «Banka» dergisinde.

atlerinin sekize indirilmesi hakkındaki kanunlar dolayısıyla şehirlerdeki nüfus kesafeti azalmaktadır. Bu sebepten şehirler civarındaki arsalarla karşı olan talep eski kesafetini kayıp etmiş bulunmaktadır.

Spekülasyon maksadiyle toprak satın alan kimse faiz kaybından mütevellit bir zararı önlemiş olur. Toprağı satın alan kimse, satın aldığı toprağın kıymeti hakkında doğru bir fikre sahip bulunuyorsa fazla zarara uğramaz. Böyle bir kimse için ciddi kazanç ihtimalleri mevcuttur. Fakat arsanın istenilen zamanda, fazla masraf yapmaksızın satışının mümkün olması lâzımdır. Böyle bir arsa üzerinde garaj inşası, bahçe meydana getirilmesi ve satış halinde bütün bunların tamamıyla kaldırılması ihtimal dahilindedir. Mamafih, bütün bunlar orta seviyeyi geniş ölçüde aşan bir idare kabiliyetini icabettirir. Bu takdirde bir plâsman değil, bir iş mevzubahistir.

Bir şehrin hangi istikamette genişleyeceğini evelden tahmin etmek güçtür. Bu yolda bir spekülasyon yapmak istendiği takdirde umumiyetle yüksek konjonktür zamanı seçilmektedir. Halbuki böyle bir hareketin neticesi hezimetdir. Böyle bir spekülasyonu istikraza baş vurmaksızın ve inkişaf imkânlarını iyice tahmin ederek buhran zamanında yapmak lâzımdır. Arsaların kıymetlendirilmesi için en iyi usul mülkiyet sahiplerinin müştereken hareket etmeleridir. Bu suretle fazla ilân masrafları vesair masraflarda önlenmiş olur.

2. — B İ N A L A R

A) Umumî Bilgiler :

Binalar için yapılan plâsmanlar halkın bazı tabakalarında âdetâ bir moda haline gelmiştir. Bilhassa eskiden bina plâsmanları burjuva zümresinde bir moda halini almıştı. İçinde bulunduğumuz yüz yılın bidayetinde ve hattâ bundan evvel aşağı tabakalar tasarruf etikleri paraları bina plâsmanına hasretmekte idiler.

Bina plâsmanı hiç şüphesiz müstakar bir plâsmandır. Fakat bu nevi plâsmanın

idare kolaylığı eskisine nazaran azalmıştır. Zamanımızda kiracılar, su, havagazı, elektrik ve hattâ merkezi teshin ve bir de asansör istemektedirler. Böylece binanın idaresi pahalıya mal olmakta ve güçleşmiş bulunmaktadır. Büyük bir binanın mevzubahis olması halinde tasarruf erbabı ekseriya bina sahibinin menfaatine göre hareket etmiyen ve komisyon almak maksadiyle bina sahibini faydasız masraflara sokan bir müteahhidin yahut bir mimarın eline düşmektedir.

Üstelik, evlerin modası geçmekte ve mahalleler tadil edilmektedir. Hattâ binanın fiilen kullanılamaz hale gelmemesinden önce dahi bu binayı günün zevkine uydurmak için yıkılması lâzım gelmektedir. Böyle bir ihtimal karşısında, idare masrafları dışında gelirin bir kısmının binaya yatırılan sermayeyi amorti etmek üzere ayrılması lâzımgelmektedir.

Bir binanın idaresi ihtimama, inşaat ve idarî işler hakkında bilgiye ihtiyaç göstermektedir. Binanın, bina idaresi hakkında bilgiye sahip olan kimseler tarafından idare edilmesi lâzımdır. Sırf bina mevzuu ile iştigal eden şirketler hariç olmak üzere, diğer şirketlerin bazı şartlar dahilinde bu nevi plâsmanlar yapmaları mümkündür. Meselâ, bilhassa Fransa'da sigorta şirketlerinin kiraya verdikleri ve idare ettikleri muazzam binaları vardır. Fakat burada basit bir plâsman değil, bir iş, bir teşebbüs mevzubahistir.

Hülâsa, hususî şahıslar için bu nevi plâsmanlar şöyle bir mahiyet arz etmektedir : Topraklar gibi binaların da satılması güç olduğu gibi, bunların parçalar halinde satılması da mümkün değildir. Fakat binaların daha fazla gelir getirmek (% 1 - 1,2) gibi avantajları vardır. Emniyet bakımından topraklarla binalar arasında hemen hemen fark yok gibidir. Bununla beraber, bina plâsmanlarının harb zamanında ve harbi takip eden devrelerde çıkarılan kira kanunlarına tabi olmak gibi mahzurları vardır.

Binaların idaresi o kadar kolay bir iş değildir. Binaların idaresi daha fazla bir dikkat ister. Servetlerin bir kısmının mu-

tedil bir haddi aşmamak şartıyla ve risklerin taksimi için gayrimenkullerden teşkil olunması tavsiye olunabilir. Gayrimenkuller hakkında az çok bilgisi olan orta kabiliyette bir kimsenin aktifinin beşte yahut dörtte birini binalara yatırması müdebbirane bir hareket olur.

Şirketlere gelince, bunların paralarını bina plâsmanlarına hasretmeleri için bu işlerde ihtisaslaşmış olmaları lâzımdır.

Bina plâsmanlarının diğer bir hususiyeti de bina kiralalarının ayrı bir hukuki rejime tabi olmasıdır. Belçika'da çıkarılan 1933 tarihli bir kanun ticari maksatlarla bina kiralyan kimselerin müfrit olduğuna hükmolunan kira bedellerinde tenzilât yapılmasını istemelerine müsaade etmektedir. Bu hususta hâkim hakkaniyet esaslarına göre hüküm verir. Fakat hâkimin kararından memnun olmayan kiracılar ve mülk sahipleri kira mukavelesini fesh edebilirler (Toprak kiralari için tanınmayan bir hak). Bu hal bina plâsmanları bakımından bir teminat teşkil etmektedir. Fransa'da tüccarlar İkinci Dünya Harbinden sonra mağaza ve dükkân kiralalarının umumî fiat yükselmelerine muvazi olarak ve hakkaniyete uygun bir şekilde artırılmasını hedef tutan bütün tedbirlere karşı itiraz etmişler ve bu teşebbüslerinde muvaffak olmuşlardır.

B) Binaların geliri :

Binaların gayrisafi gelirlerinden bazı ifrazlar yapılması lâzım gelmektedir. Bu meydana amorti edilmesi icabeden mübayaâ masrafları (% 13 - 18) gayrimenkul vergileri, ilâ... vardır. Buna mukabil bir çok hallerde arsaların otomatik olarak kıymetlerinin artması mümkündür (kıymet fazlası = plus - value). Amortismanın ve idare masraflarının payı ne olmalıdır? Şirketlerde bu nisbet % 2'dir. Fakat burada sınıai veya ticari bir faaliyete tahsis edilmiş olan binalar mevzubahistir.

Gelir getiren bir binanın — ev yahut mağaza — 50 senelik bir ömrü olduğu ve arsa kıymetinin bina kıymetinin beşte birine tekabül ettiğini (bu nisbet şehirler için caridir. Köylerde bu nisbet daha faz-

ladır) farzedelim. Şu hale nazaran ödemesi lâzımgelen faizlerde hesaba katılmak üzere, sermayenin % 80'inin (toprakların amortismanı mevzubahis değildir) 50 senede itfa edilmesi lâzımdır. Fakat yukarıda da söylediğimiz gibi binanın yerinin iyi seçilmesi halinde arsanın kıymetinde husule gelen artış (plus - value) yapılan masrafı telâfi etmektedir. Fakat, istisnai haller hariç bu telâfi keyfiyeti kısmi kalmaktadır.

Ticari bir faaliyete tahsis edilmiş olan binaların merkezi bir yerde bulunması halinde yenileştirme işinin 50 seneden evvel yapılması lâzımdır. Kısmi değişikliklerde hesaba katılmak şartıyla bu yenileştirme devresinin vasatı olarak 25 seneyi tecavüz etmemesi ihtimal dahilindedir.

Ayrıca binanın dış bakımı ve kiralanmadan mütevellit eskimenin icabettirdiği masraflarda mülk sahibinin uhdesinde kalmaktadır. Bu masraflar, binanın inşasında kullanılan malzemeye, binanın yaşına, ilâ... göre değişmektedir. İlk seneler zarfında hiç bir tamirata lüzum yoktur. Fakat bir kaç sene sonra çatının, saçakların, ilâ... tamiri lâzımdır.

Hülâsa, binaların gayrisafi gelirlerinden tenzil edilmesi lâzımgelen masrafların şu unsurlardan tereküp ettiğini kabul etmek mümkündür: 1) Hakikî mânada bakım masrafları (% 0,70 - 0,80), 2) Binanın amortismanı (% 0,40) ve mübayaâ masraflarının bir kısmı. Bakım masrafları emsalini binanın kıymetinin % 0,80 ni, yani % 6 olarak farzolunan gayrisafi kiranın sekizde biri olarak kabul etmek mümkündür. Büyük merkezlerde ticarete tahsis olunan binaların amortismanına gelince, bu amortismanın arsaların kıymetinde husule gelen artışlarla (Les plus - values) telâfi edilmeleri mümkündür.

Şu hale nazaran, götürü olarak kiranın beşte biri nisbetinde tesbit edilen bakım masrafları vesair masrafların makul olarak telekki edilmeleri lâzımdır. 1930 yılına kadar bu nisbet altıda yahut sekizde bir idi. Bu masraflar içerisinde ayrıca vergileri de ithal etmek lâzımdır.

Binaların normal kira bedeli nedir ve

bu kira bedeli hangi randımana tekabül etmektedir? Bazıları ipotek mukabili ikrazların yüksek faizlerine bakarak safi gelirin asgari % 6 olduğunu söylüyorlar. Birinci Cihan Harbinden evvel binalar ancak % 4, % 4/5 nisbetinde bir gelir getirmekte idi. Birinci Cihan Harbinden sonra da bu nisbetlere doğru gidilmiştir. Hatta gelirin bu nisbetlerin aşağısına düşmesi istikametinde bir temayül belirmiştir. Bunun sebebi, sermaye ve tasarruf bolluğu, âmme borçlarının itfasının aksi istikamette bir tesir yapmış olmasıdır.

C) İnşa kıymeti, satış kıymeti ve spekülasyon :

İnşa kıymeti ile satış kıymeti arasında ekseriya büyük farklar vardır. Umumiyetle şağıl tarafından yapılan tadilat satış kıymetini düşürmektedir. M. Bouchette 1927 yılında inşa kıymeti ve satış kıymeti mevzuunda Fransa için aşağıdaki tabloyu yapmıştır :

(Revue Politique et Parlementaire, Juillet 1927)

İNŞA KIYMETİ VE SATIŞ KIYMETİ Birinci Cihan Harbinden evvel

	İnşa Kıymeti	Arsa Kıymeti	Yekün	Satış Bedeli
Paris	30.000	10.000	40.000	50.000
Reimes (12.000 nüfuslu)	30.000	5.000	35.000	25.000
Kanton merkezi	30.000	2.000	32.000	15.000
Köyler	30.000	500	30.000	5.000

Paris'te satış kıymeti inşa kıymetinden yüksektir. Bu kıymet Paris'ten uzaklaşıkça azalmaktadır. 1889 da 144 hektarlık arazisi olan «Château de Chenonceau», inşa kıymetinin 12 milyon frank olmasına mukabil, 800.000 franga ipotek edilmişti.

«Crédit Foncier» bu ikrazın yarısını kaybetmiştir. Aynı hal diğer memleketlerde de mevcut olmakla beraber, Fransa'daki bu durum aşağıdaki sebepler dolayısıyla vahamet kesbetmiştir :

1) Doğum nisbetinin ve yeni binalara olan ihtiyacın azalması, 2) Köylerdeki nüfusun Paris'e akın etmesi ve köylerde nüfusun azalması, 3) Fransa'nın bü-

yük bir memleket olması ve Paris'in memleketin diğer köşelerinden uzak bulunuşu, 4) Mesken kiralari ve ticari faaliyetlere tahsis olunan binaların kiralari hakkında çıkarılan kanunlar.

İktisadi buhran zamanında binaların kıymetinde beklenmedik düşmeler olmuştur. Bu kıymet düşmeleri binalar üzerinde yapılan spekülasyonların tehlikeli olduğunu göstermektedir.

Büyük şehirlerden gayri yerlerde sonradan satmak üzere bina inşa ettirmekte bir fayda yoktur. Bu gibi işler ekseriya zararlar neticelenmektedir. Bu şekilde bir spekülasyon yapıldığı zaman acaip tipte değil, herkesin zevkine uygun olan cari tipte bina inşa ettirmek lâzımdır. Bundan hiç bir zaman şahsi zevke göre bina inşa ettirmemeli gibi bir netice çıkarılırsa ifrata gidilmiş olur. Fakat şu noktayı da unutmamak lâzımdır ki normal tipin dışında bina inşası kötü bir plâsmandır. Böyle yapmaktansa hazır ev satın almak daha iyidir. Bu takdirde satış kıymeti ile inşa kıymeti arasındaki farktan istifade edilmiş olur.

Toprak üzerinde yapılan spekülasyonlar muvaffakiyetsizlikle neticlendiğine göre, binalar üzerinde yapılan spekülasyonlar için keyfiyet nedir? Binalar üzerinde yapılan spekülasyonlar, topraklar üzerinde yapılan spekülasyonlara nazaran daha tehlikelidir. Çünkü : 1) Bu nevi spekülasyonlar umumiyetle iktisadi inkişaf devrinde yapılmaktadır. İnşaat inkişaf devrinde pahalıya mal olmakta ve binanın inşası buhran patlak verdiği zaman hitam bulmaktadır. Neticede yapılan binanın satılması veya kiraya verilmesi mümkün olmamaktadır. 2) Binanın randımanı azdır. Azami % 4 yahut % 5. Bina yaptıran teşebbüsler umumiyetle tahvilât ihracı suretiyle istikrazlar yapmaktadırlar. Umumiyetle % 6 faizli olan bu istikrazlar pahalıya gelmektedir. Yahut bina yaptırmak için bankalardan istikraz yapılmaktadır ki, bu istikrazların faizleri % 8, % 9 hattâ % 10'a kadar çıkmaktadır.

Binalar üzerinde yapılan spekülasyonların muvaffakiyetsizliğine dair bir çok

misaller vardır. Bruxelles'deki büyük otel (La Grande Hôtel) 1874'e doğru zarara giren bir İngiliz Şirketi tarafından borcunun tediyesi mukabilinde Brüksel Belediyesine bırakıldı. Belçika'da 1863 de kurulan (La Compagnie Immobilière de Belgique) «Belçika gayrimenkul şirketi» ile 1879 da kurulan (La Société du Quartier Léopold II) «İkinci Leopold Mahallesi Şirketi» muvaffakiyetsizliğe uğradı. Amerika'da inşa edilen ve 53 katlı bir bina olan Lincoln Building 30 milyon dolara mal olmuştu. Bu bina 1933 de 4.750.000 dolara satıldı.

D) Birinci Cihan Harbinden sonraki devrede binaların kıymeti :

Bilhassa Avrupa'da harbtten zarar gören bütün memleketlerde binaların kıymetinin düştüğü müşahade olunmuştur.

Bu kıymet tenezzülünün birinci sebebi şudur : Evvelce işgalden kurtulan bölgelerde yaşayan halkın hepsi eski yerlerine dönmedi. Çok miktarda bina yapıldı. Neticede bir çok binalar boş kaldı.

Bina kıymetlerindeki tenezzülün ikinci sebebi şudur : Bina masraflarının artması ve kiralarn takyidi. Fransa'da ihdas olunan hususi rejimin 1945 yılında sona ermesi derpiş edilmişti. 1933'de Fransa'da kiralarn artırılması işi talik edilmiştir.

Almanya için aşağıdaki rakamlar zikredilmektedir. 1923 de bir otelin kirası 0.75 yahut «1» frank idi. 1924 de muayyen bir serbesti bahşedildi. Kira bedellerinin 1914 deki kira bedelinin % 66'sına çıkarılmasına müsaade olundu. Fakat vergilerde büyük bir artış oldu. Misal :

Eski kira	4.134 RM.
1924 deki kira	2.728 DM. (% 66)
Vergiler	1.462 DM. (1/3)

Ayrıca bakım masrafları da hesaba katılacak olursa kira bedelinin ne kadar düşük olduğu anlaşılır.

Belçika'da bilhassa şehirlerde kiralarn takyit eden kanunlar çıkarıldı. Son umumî kanun 1925 tarihli kanundur. Bu kanun küçük kiralarn himayesi hakkında-

ki hükmü 1930 yılına kadar temdit etti. Kanunen kabul olunan artırma emsali % 225 idi (harbtten evvelki kiranın 3.25 misli). 1930 da kiralarn tamamen serbest bırakılması düşünülüyordu. Bu tarihte sadece mühim kommünlerdeki küçük binalarn kiralarn ufak bir takyide tabi tutuldu. Mamafih 7 emsalinin kabulü ile adaltsizlik bir parça azaltılmış oldu. Bu kanun bir kaç defa temdit olundu. Kiralarn pek aşağı bir hadde bırakılmasına rağmen, kiralarn serbest olan yeni küçük binalar çok pahalya kiralanmakta ve bu hal bir muvazenesizlik yaratmakta idi. Belçika'da zaten pek kesif olmyan mesken buhranı 1928'de nihayet bulmuştu. Bazı nevideki binalar adedinde büyük bir artış husule geldi.

Bina kıymetindeki tenezzülün üçüncü sebebi de şudur : Hayat tarzındaki değişiklik, modern ihtiyaçlar eski binalarn kıymetinin düşmesine sebep olmuştur.

Aileler küçülmüş, hizmetçi buhranı baş göstermiş, konfor ihtiyacı daha ziyade artmıştır. Bu günün ihtiyacına cevap vermeyen büyük evlerin kıymeti düşmüştür.

Bütün bunlara rağmen, büyük binalarn kıymeti para kıymetindeki sukutu çok yavaş bir şekilde takip etmiştir. Umumun zevkine uygun olan binalarn kıymeti ile ticari maksatlar için kullanılan binalarn kıymeti daha sür'atle yükselmiştir.

E) 1929-1930 buhranından itibaren hâsıl olan durum :

Binalarn kıymeti 1930 yılının yarısından azami seviyeye çıkmıştır. Bazı büyük merkezlerde artış emsali 10, 12 ye kadar yükselmiştir. Buralardaki binalarn kiralarn ve kıymetleri sonradan yarıya kadar inmiştir.

Fakat küçük binalara karşı rağbet devam etmiştir. Bunun sebebi küçük binalarn daha az oluşu ve frangın kıymetinin düşeceğinden endişe edilmesidir. Küçük binalarn kiralarnında bir yükselme, yeni büyük binalarn kiralarnında ise bir düşme oldu. Küçük binalarn ve orta büyüklükteki binalarn satış kıymetlerinde fazla bir değişiklik olmadı. Bu nevi binalarn

kiymetinde nisbeten hafif bir düşme oldu. 1933, 1934, 1935 yıllarında Belçika'da inşaatta sür'atli bir artış oldu. Bu tarihlerde bina plâsmanları para kıymetinin düşmesinden ve borsadaki fiat sukutundan ileri gelen zararlardan masul telekki edilmekte idi. Biraz sonra, bilhassa 1937 yılında inşaatta sür'atli bir azalma oldu. Apartman şeklindeki binaların kıymetinde bir artış oldu.

Apartman şeklindeki binaların Fransa'da ve Almanya'da çok taammüm ettiği bir sırada, bu nevi binalar Belçika'da bir yenilik olarak telekki edilmekte idi. Umumiyetle apartman şeklinde bina yaptıranlar evvelden mühim miktarda apartman müşterisi bulmuş olan teşebbüslerdir. Bu müşteriler apartmanlarda bizzat oturmak isteyenler yahutta apartmanları kiraya vermek suretiyle plâsman yapanlardı. Bunun bir sebebini apartmanda ikametinin müstakil evlerde rahatça ve istedikleri şekilde oturmayı tercih eden Belçikalıların itiyatlarıyla tezat teşkil etmesinde aramak lazımdır. İngiltere'de vaziyet aşağı yukarı aynıdır. Fakat hizmetçi bulma güçlüğü bu hususta birinci derecede âmîl olmuş ve bu yüzden burjuva tabakasının mühim bir kısmı apartmanlarda oturmayı tercih etmiştir.

Bina plâsmanları mevzuunda konjonktür vaziyetinden ayrı olarak aşağıdaki tavsiyelere riayet edilmesi yerinde olur :

1°) Sermayenin modern, iyi inşa edilmiş, kâfi derecede konforlu, garajı olan binalarla (Avrupa memleketlerinde orta büyüklükteki binalar için garaj şarttır.), kira bedeli yahut satış kıymeti geniş halk tabakalarının ihtiyacına uygun olan binalar plâsmanlarına hasredilmesi lazımdır.

2°) Bu binaların nüfusu kesif mahallerde, bilhassa merkezî mahallerde yahut banliyolarda olması lazımdır. Nüfusu azalmış olan mahaller hariç olmak üzere her yerde az çok kıymeti olan işçi evleri bir istisna teşkil edebilir. Fakat bu nevi plâsmanlar burjuva tabakasının arzusuna pek uygun değildir.

3°) Binaların acaip tipte değil, normal tipte olması ve alıcı adedini takyit

eder mahiyette hususiyetler arz etmemesi lazımdır.

4°) Binaların mümkün merteye az masraf yapmak suretiyle ve sağlam bir şekilde ve rasyonel metodlarla inşa edilmesi lazımdır. Mümkün olduğu takdirde seri halinde iş yapmalı, kapu ve pencereler ilâ... standard tipte olmalıdır.

5°) Binaların iyi bir mimar tarafından yapılması lazımdır. Mübayaâ bedelleri aynı olan muhtelif modellerdeki binalar arasında ön cephesi güzel olan model tercih edilmelidir. Binanın dış manzarası hakiki bir kıymet fazlası (La plus - value) tevhit eder.

6°) Apartman şeklindeki binalar bidayette tahmin edildiğinden fazla bir istikbal vâdeden tipi teşkil etmektedir.

3 — İPOTEK MUKABİLİ İKRAZLAR

A) Umumi bilgiler :

İpotek mukabili ikrazların tamamıyla gayrimenkul plâsmanları olarak telekki edilmesine imkân yoktur. Mamafih, bu nevi ikrazların gayrimenkul plâsmanlarına benzeyen tarafları da vardır. Bu sebepten ipotek mukabili ikrazları gayrimenkul plâsmanları arasına katıyoruz.

İpotek çok eskiden beri mevcuddu. Eski Yunan'da (Atina «Athènes») ve Roma'da ipotegün mevcut olduğunu görüyoruz. Bidayette ipotegün aleniyeti bir tabelâ üzerinde ilân suretiyle temin edilmekte idi. Halen ipotegün aleniyeti tapu siciline kayıt suretiyle temin edilmektedir. İpotegün tapu siciline kaydedilmesi üçüncü şahısların gayrimenkulün ipotekli olduğundan haberdar olmaları maksadına matuf bulunmaktadır.

İpotek mukabili ikrazlar her zaman en emin bir plâsman olarak telekki edilmiştir. Bazı hallerde reşit olmayan bir kimsenin alacaklarının (yahut rantlarının) ipotek ile teminat altına alınması mecburi kılınmıştır. Fakat ipotekli plâsmanların çok büyük mahzurları vardır. Bu nevi plâsmanların kolaylıkla paraya çevrilmesi mümkün değildir. Hiç şüphesiz ala-

cağın temlik edilmesi mümkündür. Fakat bu temlik keyfiyeti pahalıya mal olmaktadır. Zikrettiğimiz bu mahzurdan başka ipotekli plâsmanların gayri kabili taksim olması gibi bir mahzuru da vardır. Paraya ihtiyaç hâsıl olduğu zamanlarda alacağı bir kısmının tahsiline imkân yoktur. İpotek mukabili ikrazlar para kıymetinin düşmesinden ileri gelen risklere maruzdur. Enflasyon zamanında devlet tahvilleriyle ipotekli alacakların kıymeti beraber düşmüştür. Keza ipotek mukabili ikrazlar buhran zamanında, bilhassa fiatlarda mühim bir tenezzül husule geldiği sıralarda tahsil edilememek tehlikesinden arî değildir. Yeni binaların inşaa kıymetlerinin beşte birine müsavi bir bedel üzerinden satıldıklarını evvelce söylemiştik.

Binaenaleyh, ipotek mukabili ikrazlar, aktifin ancak bir kısmının para plâsmanına hasredilmesi ve yüksek bir randıman getirmeleri halinde faydalı olur. Filhakika, devlet tahvilleri tahsil edilmemek gibi bir risk mevzu bahis olmaksızın hem kolaylıkla paraya çevrilebilmekte, hem de kabili taksim bulunmaktadır. İpotek mukabili ikrazlarda devlet tahvilleri kadar para kıymetindeki düşmelerden mütevellit tehlikeye maruzdur. Şu hale nazaran, ipotekli plâsmanların randımanlarının çok daha üstün olması lâzımdır. Bu nevi plâsmanların % 1 yahut % 2 nisbetinde fazla bir randıman sağlamaları lâzımdır.

İpotekli plâsmanlar, fazla teşebbüs sahibi olmıyan idarecilerin elinde âtil bir vaziyette kalan servetler için daha uygun bulunmaktadır.

İktisatçıların ve içtimaiyatçıların ekserisi ipotek taraftarı değildirler. Bunlar ipotekli plâsmanlara ancak bu plâsmanların yüksek bir randıman, yani, ipoteklerde teminat olarak kullanılan gayrimenkullerin randımanının iki misli bir randıman temin etmeleri halinde razıdırlar. İpotekli ikrazların borçluların süratle mahvolmalarına sebep olduğu söyleniyor. Bu gibi ikrazlar kayıt ve tescil masraflarının yüksek ve bu masrafların borçlunun uhdesinde olması nisbetinde borçluların aleyhine olmaktadır. İpotekli alacaklar basi-

retsiz ve tecrübesiz olan borçluların istismarına sebep olmaktadır.

Yukarıda zikrettiğimiz mahzurlarda bir hakikat hissesi mevcuttur. İpotek mukabili ikrazlar için kolaylık gösterilmesi ihtiyatsız bir hareket olur. Fakat bu nevi plâsmanlara kısmen yer verilmesi caizdir. Bir binanın alıcısının yahut bina yaptıran bir kimsenin borcunu kısa bir zamanda tasfiye edeceğine ümidi varsa, bu kimsenin bina bedelinin üçte biri hattâ yarısı nisbetinde istikrazda bulunmasında bir mahzur yoktur. İkrazın gayet müsait şartlar altında resmi müesseseler tarafından yapılması halinde mesele başka bir şekil alır.

% 5 faizle istikraz ve istikraz ettiği parayı % 10 yahut % 12 üzerinden ikraz eden mutavassıtların borçluları sık sık istismar ettikleri malumdur. Bu gibi davalere, karışık formalitelerle, yıllık itfa halinde hakiki nisbetlerin hesabındaki güçlük dolayısıyla daha kolay olmaktadır. Bu nevi suiistimaller kanunlarla önlenmek istenmektedir. Fakat bu hususta tamamiyle muvaffak olunmuş değildir.

B) Pratik bilgiler :

Birçok memleketlerde, bilhassa Fransa'da ipotek mukabili ikrazlar, sermaye temini maksadiyle tahviller çıkaran hususî bankalar tarafından yapılmaktadır. Bu takdirde plâsman mecburî bir karakter taşımaktadır.

Belçika'da umumiyetle ipotekli plâsmanlar mutavassıtlara baş vurulmaksızın yapılmaktadır. Mukrizler ve müstakrizler notere müracaat suretiyle birbirlerini bulurlar. Böylece tavassut ücreti olarak ödenen meblâğ sadece noter harcına inhisar etmektedir. Bu, çok avantajlı bir sistemdir. Çünkü para ikraz eden kimse borçlu tarafından yapılan tediye tamamina sahip olmaktadır. Bununla beraber, sözü geçen sistemin yıllık taksitler şeklinde değil toptan tediye bulunmak gibi bir mahzuru vardır.

Belçika'da, Tasarruf Sandığı (La Caisse d'Epargne), bilhassa Anvers'de kurulmuş

olan müstakim birkaç hususî banka çok müsait şartlar altında borç para vermek-tedirler. İkras muamelelerine müteferri masraflar müstakrizin uhdesindedir. Bu masrafların yekûnu % 3-4'e balığ olma-tadır. Bazı hallerde mutavassıt için bir komisyon ödenmektedir. Bu komisyon bazan % 2-3 ü bulmaktadır. Fakat bu ko-misyon tahakkuku güç ve şüpheli olan ipo-tekli plâsmanlarda alınmaktadır.

Muhtelif derecelerde ipotekli plâsman-lar vardır. Birinci derecede ipotekli ala-caklar evvelâ, ikinci derecede ipotekli ala-caklar bundan sonra, üçüncü derecede ipotekli alacaklar ise ikinci derecede ipo-tekli alacaklardan sonra tahsil edilmek-tedir. İkinci ve üçüncü derecedeki ala-cakların teminatı bittabi daha azdır. İkin-ci ve üçüncü derecedeki ipotekler ekseri-yetle biraz maceravî mahiyet arzeden ala-cakların az çok teminat altına alınması maksadiyle tesis edilir.

Gayrimenkulün satış kıymetinin % 50 yahut % 60'ına tekabül eden miktardan fazla ikrazda bulunmamak lâzımdır. İn-kışaf devrinde buhran devrine nazaran daha ihtiyatlı olmak lâzımdır. Ticari ve sınaî faaliyetlere tahsis olunan gayrimen-kullerin rehni mukabilinde ikrazda bulu-nurken, bu nevi gayrimenkullerin iflâs-tan sonraki satış kıymetleri nazara alın-malıdır. Çünkü rehin ancak bu zaman ha-kiki bir kıymet ifade eder. Hiç şüphesiz muazzam bir teminat mahiyetinde olmak üzere bu neviden bir ipotek tesisi müm-kündür. Fakat bu ipotegün teminatı hu-susunda hayale kapılmamak lâzımdır.

C) Altınla eda şartı (La clause - or):

Birinci Cihan Harbinden evvel borç-ların altınla ödenmesi şartı klâsik bir hal almıştı. Kâğıt paraların tedavülü kanu-nen mecburî kılındıktan (cours forcé) son-ra bütün memleketlerde böyle bir şart hükümsüz olmuştur. Nitekim Belçika Me-deni Kanununda altınla eda şartının mu-teber olmadığı hususunda sarîh hüküm vardır: «Para ikrazından mütevellit bir borç mukavelede zikrolunan meblâğ ile mukayyettir. Tediye tarihinden evvel pa-

ranın kıymetinde bir artış ve azalma ol-sa dahi, borçlu sadece istikraz ettiği pa-rayı iade etmekle mükellef olup, borçlu-nun bu mükellefiyeti iadesinin teahhüt ettiği meblâğın tediye tarihinde tedavül-de bulunan kâğıt para ile ifade edilen tu-tarı ile mukayyettir. (B. M. K. madde 1895). Fransız Medeni Kanununda da ay-ni hüküm mevcuttur. (F.M.K. madde 1895).

Burada bir mesele ortaya çıkıyor : Aca-ba taraflar karşılaşacakları riski göz önünde tutarak bu kaideden inhiraf ede-mezler mi? Enflasyon halinde ve para kıymetinin gayri müstakar olduğu zaman-larda altın muadili kıymetle yahut yaban-cı paralarla eda şartını ihtiva eden mu-kaveleler yapılmıştır.

Bu gibi mukaveleler, para kıymetinin ilânihaye düşmesi tehlikesini önlemek için, herkesin para kıymetindeki değişik-liklerden mütevellit neticelere katlanma-sı lâzım geldiği mülâhazası ile âmme ni-zamına mugayyir telâkki edilmiştir. Bel-çika mahkemelerinden bu mahiyette bir çok hükümler sadır olmuştur. Almanya'da içtihadı muhakim uzun müddet bu noktaî nazara sadık kaldıktan sonra neticede al-tınla eda şartını kabul etmiştir. Çünkü, aksi takdirde hiç bir muamelenin yapıl-masına imkân yoktu.

Mamaamafih, şurasına da işaret ede-lim ki, yabancı memleketlerle olan mua-melelerde (meselâ tahvilâtın yabancılar tarafından iktisap olunması hali) altınla eda şartı ipka edilmiştir. Fakat bu şart borçlu memleket tebâalarının lehine ol-ması halinde muhafaza edilmiştir. Keza yabancı paralarla eda şartını ihtiva eden taahhütlere de cevaz verilmiştir. Buna mi-sal olarak sterlinle iftası şart koşulan4. seri Belçika devlet tahvillerini zikredebil-iriz.

1926 tarihinde Belçika'da franka istik-rar verildikten sonra içtihatlarda altınla eda şartının muteber olması yolunda bir değişiklik oldu. Esasen borçların aynı olarak eda edilmesi şartını, meselâ şu ka-dar çuval buğday ile eda şartını ihtiva

eden mukaveleler her zaman için muteber telâkki edilmekte idi. Keza, borç miktarının geçim endeksine göre değiştirilmesi şartları da muteber telâkki ediliyordu. Gand Mahkemesi 2 Nisan 1922 tarihinde verdiği bir hükümle buğday ile eda edilmesi şart koşulan bir borcu muteber addetmiştir.

1926 dan sonra müelliflerin ekserisi ile bu sahadaki içtihatlar altınla eda şartını kabul etmişlerdir. Belçika'da 30 Mayıs 1929 tarihli bir mahkeme kararında ödenecek olan frank adedinin para kıymetindeki düşme ile mütenasip olarak hesaplanması şartı muteber addedilmiştir. 12 Mayıs 1932 tarihli bir mahkeme kararı ise muayyen ağırlıktaki altının Londra'daki mübayaa bedeline müsavi olan Belçika frangı tutarına göre edası şart koşulan bir borcu müeyyet kılmıştır. Fakat altın sikke ile tediye şartı muteber telâkki edilmemektedir.

Bazı mukavelelerde Belçika frankının sterlin yahut dolar muadili şart koşulmakta idi. Bu paraların kıymeti düştüğü zaman ortaya yeni bir mesele çıktı. 1933 ve 1934 tarihli iki mahkeme kararı borçların bu iki para kıymetindeki düşme ile azalacağını kabul etmiştir. Fakat adetleri daha fazla olan diğer kararlar alacaklılara hak vermiş, sterlinin ve doların kıymetindeki düşmeden borçluların faydalanmaması lâzım geldiğini kabul etmiştir.

Belçika frankının 1 Nisan 1935 tarihindeki devalüasyonundan sonra, 11 Nisan tarihli bir mahkeme kararı makable şâmil olmak üzere konulan altınla eda şartını hükümsüz addetmiştir ki, böylece, gelecek için konulan altınla eda şartı zımnen kabul edilmiş bulunmaktadır. Aynı mahkeme kararı, borçlunun yükünün yeni devâlyasyonla ağırlaştırılamıyacağı hükümünü ihtiva etmekte idi ki, böylelikle 1935 yılına kadar tatbik olunan altınla eda şartları muteber telâkki edilmiş bulunuyordu. Bu kararın esbabı mucibesi krala

takdim edilen raporda şöyle izah edilmiştir : Devalüe edilen Belçika frankının iş-tira gücü, frankının 1928 den bu tarihe kadar olan iş-tira gücü vasatısına müsavi olan bir seviyede kalmıştır.

Kanun bazı nevi kira ve karz mukavelelerinde tesir sahasını takyit etmiştir. Kanun, devlet, müstemlekeler, vilâyetler ve komünler tarafından girişilen ve teminat altına alınan taahhütler için kabili tatbik değildir. Keza, yabancı memleketler kanunlarına göre yapılan mukaveleler bu kanun hükümleri dışında bırakılmıştır.

Hülâsa, altınla eda şartı, nisbi bir teminat mahiyetindedir. Buna mukabil, geçim endekslerine göre konulan şartlarla menkul kıymetler kuponlarının altınla yahut para kıymetindeki düşmeden müte-esir olmayan kıymetlerle ödenmesini tazammun eden şartlar tavsiye edilebilir.

Para kıymetindeki istikrarsızlığa karşı nasıl tedbir almalı? Bu biraz güçtür. Fakat aşağıdaki kaidelerin tatbiki halinde para kıymetindeki istikrarsızlıktan mütevellit bazı mahzurların bertaraf edilmesi ihtimali vardır.

Aynı olarak eda şartı : Şu kadar çuval buğday ile eda yahut menkul kıymetler kuponlarının yabancı paralarla veya bu mahiyette teminat arzeden kıymetlerle ödenmesi gibi. Binaenaleyh, Belçika mevzuatına göre, karz mukavelelerine, edanın sterlinle ödenecek olan devlet tahvil-leri kuponları ile yahut aynı sterlin teminatı haiz olan Belçika Millî Demiryolları hisse senetleriyle yapılması şartı konulabilir.

Bazı hallerde mukavelelere toptancı veya perakendeci fiatları endekslerine göre şartlar konabilir (hattâ ikraz olunan meblâğın, fiatlara göre bir emsal tatbiki suretiyle elde olunacak miktar üzerinden iadesi şart koşulabilir. Fakat bu takdirde bir risk mevcuttur).

(Devamı var)

Kredi ve Bankalar

BANKALAR

Ishak TURNAOĞLU

İkinci Bölüm

BANKALAR

Birinci bölümde kredi mevzuunu incelemiştik. Bu bölümde de kredi müesseseleri olan bankaların yaptıkları muameleleri ve diğer faaliyetlerini tebarüz ettireceğiz.

Kredi, muhtelif şekiller arzeder ve muhtelif şahıs ve müesseseler tarafından verilebilir. Kredi kabul ve tevziî san'atını yapanlar ancak bankalardır.

Bankalar kredi tevzi etmek için kredi alırlar. Binaenaleyh, kredi hareketlerinin merkezi bankalardır. Bankaların ekonomik rolleri yalnız kredi sahasına inhisar etmez. Bankalar, bütün ticaret, para, menkul kıymetler muamelelerine ait sahalarda da müdahale ederler.

Bankalar para ve menkul kıymetlerin kasası ve muhafızdırlar. Devlete, ticaret ve sanayi müesseselerine ait menkul kıymetlerin ihracı ile sıkı alâkaları vardır. Bankalar bu derece geniş ve mudil vazife ve muameleleriyle her memlekete göre oldukça farklı organizasyona maliktirler. Biz bu yazılarımızda bankaların umumî karakterlerini, bankacılık prensipleriyle banka muamelelerinin şekil ve mahiyetini izaha çalışacağız.

Bankaların iktisadî hayatta başlıca dört fonksiyonu vardır.

1 — Halktan topladıkları paralarla yani hususî müessese ve eşhasın bir müddet için atıl duran ihtiyat ve işletme sermayelerini kabul ederek ihtiyacı olan müessese müteşebbislerine ikraz ederler.

2 — Şirketler tarafından çıkarılan hisse senedi ve tahvilleri halka arz ederler. Şirketler, halkın tasarrufu ile teşekkül etmiş sermayeleri, istihsalde kullanmak üzere, bankaların tavassutu ile temin ederler.

3 — Bankalar, döviz alım ve satımı suretiyle beynelmil mübadeleyi geniş ölçüde basitleştirir ve kolaylaştırır.

4 — En nihayet emisyon yapmak selâhiyetini haiz bazı bankalar para piyasasına hâkim bir rol kazanırlar. Tedavüldeki para miktarını değiştirmeye muktedir olduklarından kredi tevziî ve kısa vâdeli kredi faizleri üzerinde mühim bir rol oynarlar.

Bu münasebetle bankalar bazı muayyen hallerde, fiat hareketleri ve ekonomik faaliyetlerin sevki idaresinde tesir ederler.

Bankalar muameleleri dört kategoriye tasnif edilebilir.

- 1 — Kredi muameleleri,
- 2 — Finans muameleleri (Emisyon ve menkul kıymetlerin plâsmanı),
- 3 — Kambiyo muameleleri,
- 4 — Banknot ihracı ve para piyasasının kontrolü.

Fakat bütün bankalar yukarıdaki muamelelerin hepsiyle meşgul olmazlar. Kendi kaynaklarının teşekkül tarzına ve bünyesine göre tercihan faaliyetlerini bazı nevi muameleler üzerinde teksif ederler.

Halktan topladığı tevdiatla çalışan bankalar, muhtelif namlarla müesseselere kısa vâdeli ikraz muamelesi yaparlar. Bunlara tevdiat bankaları namı verilir.

Diğerleri fazla zati sermayeye malik olduklarından, yeni müesseseler kurarlar, şirketlerin hisselerini satın alarak bilâhare kârla satarlar. Bunlara iş bankaları namı verilir. Bazı bankalar yalnız uzun vâdeli kredi açarlar ve menbalarını tahvil ihracı suretiyle temin ederler. Bunlar emlâk, ziraat ve sanayii kredi müesseseleri gibi hususî imtiyazlı bankalardır. Banknot ihracı birçok memleketlerde devletin kısmen veya tamamen murakabesi altında bir kredi müessesesine verilmiştir.

Bununla beraber hiç bir memlekette kredi müesseselerinde tam mânâsıyla bir tefrik ve inhisar yoktur. Bir çok iş bankaları iskonto ve esham ve tahvilât mukabil avans muameleleri de yaparlar. Hemen bütün tevdiat bankaları, menkul kıymetlerin emisyonuna ve plâsmanına iştirak ederler. Bütün malî müesseseler az ve çok ecnebi dövizini alıp satarlar.

Bununla beraber bazı fonksiyonları ne kadar birbirine karışmış olursa olsun, tevdiat ve iş bankalarının nazari bir etütle tefrik edilmeleri lâzımdır. Çünkü bu bankaların malî bünyeleri birbirinden farklı olup ekonomik fonksiyonları da aynı değildir. Tevdiat bankaları müesseselere kısa vâdeli tedvir sermayesi temin ederler. Bilhassa para piyasasına yani kısa vâdeli ikraz muamelelerine müdahale ederler. İş bankaları ise, yaratıcı tasarrufları topladığından, müesseselere yalnız devir sermayesi değil, (Mobilya, âlet ve arazi namı altında) sabit sermaye de tedarik ederler. İş bankaları kısa vâdeli ikraz muameleleri de yaparlar. Fakat bu muameleler onlar için tâli bir branştır. Para piyasası üzerinde az muamele yapar, fakat asıl malî piyasada faaliyette bulunurlar.

İş bankaları yeni müesseseler kurarlar ve onların genişlemesi için çalışırlar. Tevdiat bankaları, müesseselerin para ihtiyaçlarını temin ve kredili satışlarını idare, tahrik ve teşvik ederek mübadeleyi kolaylaştırırlar. Her iki çeşit bankalarda da bu muameleler ekonomik faaliyet için elzemdir. Fakat, iyi bir kredi organizasyonunda, bunların vazife ve rollerinin ayrılmış olması lâzımdır. Çünkü, bütün menbalarını hemen tamamiyle kısa vâdeli tevdi-

atla temin eden bir kredi müessesesi iş bankalarının rolünün deruhte ettiği takdirde büyük risklere maruz kalmış olur.

BANKALARIN TEVDİAT KABULÜ VE KISA VÂDELİ KREDİ TEVZİİ

Bankalardaki tevdiat kısa vâdeli kredi muamelelerinin evvelce olduğu gibi şimdi de aslımı ve menbaini teşkil eder. Fakat nakitsiz tediyeler itiyadı inkişaf ettikçe mevduat artmıştır. Binaenaleyh, mevduat kısa vâdeli kredinin zarurî bir şartı ve aynı zamanda kısa vâdeli kredinin inkişafının da bir neticesidir.

I — TEVDİATIN BANKA MUAMELELERİNDE ROLÜ :

A) Tevdiatın tarifi :

Hukuken bankalar kabul ettikleri mevduatı aynen iade etmek mecburiyetindedirler. Bu prensibin bankalarla müşterileri arasındaki münasebetlerde tatbiki mümkün değildir. Banka kabul ettiği parayı muhafaza ederek müşterisine aynen reddetmesi mümkün olmadığı gibi ekseriyetle tevdiat ve reddiyatta nakten değil çek ve tediye emirleriyle ifa edilir. Nakil ve mahsup muameleleri umumileştikçe, para bankada daha ziyade maddeten mevcut olmayan alacaklı bir hesap bakiyesi haline gelir.

Hakikatta bankalardaki mevduat, bankanın müşterisine karşı olan borcudur. Bu borç, nakten tediyatta bulunmak, çek veya poliçelerin karşılığı ile veya bankanın müşterisine açtığı bir avans hesabı ile de doğabilir. Bu halde müstakrizin tevdiat hesabı matluplandırılır.

Bir bankanın kuvveti ve itibarı kendi tevdiat miktarına göre değil, bu tevdiatın karşılığını teşkil eden aktifindeki kıymetlere göre taayyün eder.

Vâde bakımından bankalardaki mevduat vâdeli ve vâdesiz olmak üzere başlıca iki kategoriye ayrılır.

Vâdesiz tevdiat bankaların muameleleri için zarurî ve kıymetli birer menbadır. Ancak halkın itimadı sarsıldığı zamanlarda da mühim bir tehlike teşkil eder.

Bunun için bankalar kendilerini sağlam bulundurmak için vâdeli tevdiat ararlar.

Bu bakımdan vâdeli tevdiat faiz nispetlerinin vâdesiz tevdiata nazaran daha yüksek olacağı tabiidir. Bundan başka, bir bankaya altı ay veya bir sene müddetle para yatıran mudiler hakikî bir plâsman yapmak niyetiyle hareket ederler. Bunun için tahvillere verilen nispetlerde faiz istemek haklarıdır. Buna mukabil istedikleri anda geri çekmek üzere banka-ya para yatırırlar, paralarını işletmek niyetinde değillerdir. Aynen sakladıkları takdirde kendilerine hiçbir faide getirmeyecek paralarını lâzım olduğu zaman kullanmak üzere muvakkaten bankaya yatırılırlar. Binaenaleyh az bir faizle iktifa ederler. Bazı memleketlerde büyük bankalar bakiyeleri muayyen bir hadden aşağı olduğu takdirde bu gibi mevduata faiz bile vermezler.

Vâdesiz ve vâdeli mevduat arasında, hesap sahibinin birkaç gün önceden ihbar etmek suretiyle istirdatta bulunmak üzere bankalara yatırılan paralar da vardır. Bankalar, bu suretle tediyeleri için kasa hazırlığında bulunmak imkânına sahip olmuş olurlar. Binaenaleyh bu gibi ihbarlı tevdiata vâdesize nazaran bir miktar yüksek nispette faiz verilir. İhbar şartı ancak bankaları müşkül duruma düşürebilecek büyük miktardaki hesaplar için tatbik edilir.

II — BANKALARDA ZATİ SERMAYE VE MEVDUATIN ROLLERİ:

İşletmenin mukadderatına iştirak etmiş olan diğer bütün müesseseler gibi bankaların da, kendi ortakları tarafından temin edilmiş zati sermayeye malik olmaları lâzımdır. Fakat başlıca menbalarını halk tarafından bankalara tevdiat namıyla yatırılan paralar teşkil eder.

Eğer bir banka kısa vâdeli ikraz muameleleri yapmakla iktifa ederse nazari olarak temin edeceği tevdiat sayesinde pek zayıf bir zati sermaye ile büyük muameleler yapabilir ve başlıca kârları da zati sermayenin pek az bir kısmı ikrazata

kullanılacağından mevduata verdikleri faiz ile ikrazattan aldıkları faiz nispetleri arasındaki farktan husule gelir. Hisse sahiplerinin menfaatleri, muamelelere tahsis edilmiş olan mebalîge nispetle zati sermaye ne kadar az olursa o nispette fazla olur.

Bununla beraber, bankaların ilk tesis sermayelerini karşılamak ve itimat kazanmak için muayyen bir zati sermayeye zarurî ihtiyaçları vardır. Bütün bankalar muamele yapabilmek için bina, mobilya, kasa mübayaa etmek veya kiralamak mecburiyetindedirler. Bankalar haktan topladıkları ve ilk talep vukuunda veya kısa bir vâde içinde tediyesi lâzım gelen mevduatı bu gibi sabit kıymetlere yatırmazlar. Bankaların ancak kendi zati sermayeleriyle bu gibi ilk tesis masraflarını karşılamaları lâzımdır.

Diğer taraftan, zati sermaye muayyen bir ölçüde mudilere karşı bir garanti de teşkil eder. Bütün bankalar, ne kadar kuvvetli olursa olsunlar, müşterilerinden bazılarının borçlarını tediye edememeleri yüzünden mühim zararlara maruz kalabilirler. Eğer tasfiye neticesinde, açık zühur ederse, bundan evvelâ, müessesenin sahibi bulunan hissedarlarla müessese sahiplerinin mes'ul olmaları lâzımdır. Binaenaleyh, halkın itimadını kazanabilmek için bankaların zati sermayelerinin vukuu muhtemel zararları karşılayacak derecede fazla olmaları zaruridir. Binaenaleyh, bir bankanın mevduatının artışı ile mütenasip olarak zati sermayesini de arttırması icap eder.

Büyük tevdiat bankalarında, zati sermaye umumî kaynakların pek cüzi bir kısmını teşkil eder. Bu bankalarda sermaye kredi muamelelerine tahsis edilmez, sermayelerini sabit kıymetlere verant senetlerine yatırılırlar. Halk tarafından yatırılan tevdiat sayesinde de kısa vâdeli kredi açmağa imkân bulurlar.

İş bankaları ise bu prensibin aksine olarak, finans muamelelerine doğrudan doğruya kendi sermayelerini kullanırlar. Filhakika bu muameleler öyle büyük riski ihtiva ederler ki, ilk talep vukuunda

tediyesi lâzım gelen vâdesiz mevduatın bu muamelelerde kullanılması esasen mümkün değildir. Bundan başka normal zamanlarda kısa vâdeli ikraz muameleleri çok az gelir getirdiğinden sermayelerini mali işlere tahsis suretiyle fazla menfaat temin ederler. Çünkü para piyasasındaki faiz nispetleri mali piyasadaki faiz nispetlerine göre daha düşük olur. Bu sebeple bankalar zati menbaları mali piyasalara tahsis ederek tahvil ihracı veya mevduat celbi suretiyle pek ucuz maliyetle ayrıca menba teminine çalışırlar.

Bankalar menbalarının mühim bir kısmını da istikraz suretiyle temin ederler. Fakat, bankaların istikrazları umumiyetle, uzun vâdeli ikraz muamelelerinde kullanılan yaratıcı tasarruf üzerine ve tahvil ihracı suretiyle vuku bulmaz. Seyyal mevduata yani müesses ve şahısların kasalarında bulundurmaları lâzım gelen ve kendilerine bir faidesi dokunmayacak olan ve muvakkaten âtil duran tedvir sermayelerine müracaat ederler. Bu sermayeler bankalarda mevduat namı altında toplanarak ekonomik faaliyetin artmasına âmil olur.

III — MEVDUATIN İSTIKRARI VE KREDİ TEVZİİ İLE BANKALARIN TEMERKÜZÜNDEKİ FAİDELER :

Bilûmum bankalar ve bilhassa tevdiat bankalarına ait kaynakların en mühim kısmını vâdesiz tevdiat teşkil ettiğinden banka idarecilerinin halledecekleri en mühim mesele kendilerine tevdi edilen ve ilk talep vukuunda tediyesi lâzım gelen paraların büyük risklere düşürülmeden ikrazını temin etmektir. Banka idarecileri normal zamanlarda buna nail olabilirler. Çünkü mevduatın istikrarına itimat edebilirler. Eğer fevkalâde bir hal neticesinde halkın paraya olan ihtiyacı artmazsa çekilen paraların az bir farkla yeni mevduatla karşılanması ihtimali vardır. Bu ihtimal bankanın müşterileri nekadar çok ve muhtelif olursa o kadar kuvvetli olur. Eğer bir kredi müessesesinin müşterileri nekadar az ve nekadar mahdut meslekte olursa tevdiatın çekilişinde

o derece riske maruz kalınır. Çünkü mudilerden ekserisinin aynı zamanda paraya ihtiyacı olur. Meselâ, çiftçiler tevdiatlarını hasat mevsiminde, sanayiciler amelle ve memur ücretlerini tediyeye için ay sonunda, zengin sınıf tatil zamanlarında veya vergi ödeme zamanlarında, toptancı şarap tüccarları bağcılarının mahsullerini kaldırdıkları mevsimlerde paralarını bankalardan çekerler.

Eğer bir banka muhtelif mesleklerden olan geniş bir mudi kitlesine sahip olursa ve oldukça geniş bir sahaya da yayılmış bulunursa, umumiyet itibariyle mudi hesaplarının temevvüğü istikrar kesbederek mevduat miktarı sabit kalır.

Mevduatı az çok sabit bir seviyede tutabilmesi bakımından büyük kredi müesseselerinin diğer küçük ve orta derecedeki bankalara nazaran daha emin bir durumda oldukları aşikârdır. Bu avantaj kısmen, ondokuzuncu asrın ortalarından itibaren bankaların temerküz hareketlerine sebep ve âmil olmuştur. Bir çok memleketlerde, bazı kredi müesseseleri doğrudan doğruya şubeler tesis veya evvelce mevcut küçük bankaları belğ etmek suretiyle işlerini genişleterek ihtiyat ve basiretle hareket ettikleri zamanlarda, muamelelerinin geniş bölgelere yayılması ve müşterilerinin muhtelif sınıf ve sanatlara mensup olması dolayısıyla kuvvetli bir mali istikrara sahip olmuşlardır. Filhalka para talepleri bir bankanın muamele yaptığı her bölgede aynı zamanda vukubulmaz. Bazı bölgelerde ve bazı devrelerde çekilme yatırımdan fazla olur, fakat aynı zamanda, diğer bölgelerde de mevduat çekiliş miktarını geçer. Bu suretle fazla şubesi olan bankalar, şubelerinin para ihtiyaçlarını diğer şubelerinden celbedeceği paralarla temine imkân bulurlar. Bununla beraber geniş teşkilâtli bankalar her bölgeye kredi tevzi ettiklerinden halkın itimadı sarsıldığı zamanlarda bankaların temerküzü tehlikeli olabilir.

Unutmamak lâzımdır ki, şubelerin taaddüdü aynı zamanda bankacılığın zavıf noktalarını da artırır. Eğer herhangi anormal bir vaziyet karşısında muamele akсар ve şubeler daimi para talebinde bu-

lunurlarsa, insan vücudunda müteaddit damarlardan akan kanı durdurtmak müşkül olduğu gibi birçok şubelerin para ihtiyaçlarını karşılamak da güç olur. Bir bankanın bir mahaldeki ihtiyat parası, muhtelif mahallere dağılmış olan şubelerin para ihtiyacını karşılamaya kâfi gelmez.

Her ne kadar büyük adetler kanunu rolünü ifa eder ve tevdiat hesaplarına yatırılan ve çekilen paralar az çok muvazene tesis edilebilirse de anormal zamanlarda müşterilerin aynı sebeplerle hareket edecekleri de şüphesizdir. Eğer büyük bir kredi müessesesi halk nezdindeki itimadını kaybederse, bütün şubelerindeki fazla tevdiat çekilişlerinin yeni tevdiatla karşılanmasına imkân kalmaz. Bu andan itibaren kasa mevcudu ne kadar kuvvetli olursa olsun aktifi kolaylıkla paraya çeviremezse gişelerini kapamaya mecbur olur. Aynı hâdise tehlikeli ekonomik ve politik krizler neticesinde umumî ve müşterek panik halk arasında yayıldığı zamanlarda da vukua gelebilir.

Fakat, umumî bir tarzda, kendi teşkilâtı ne kadar birbiriyle irtibatı bulunmayan küçük bankalar halinde geniş ve hücre köşelere dağılmış ise o nispette nazik ve tehlikeli bir durum arzederler. Mahalli bir panik sonunda küçük bankaların yıkılması kolaydır. Çünkü menbalarını hemen aynı mahalden tedarik etmişlerdir. Halbuki teşkilâtlı büyük bankaların idare merkezleri bu gibi mahallî ve arızî paniklerde ihtiyacı olan şubelerinin paralarını karşılayacak derecede tedbirli ve ihtiyatlı bulunurlar. Bundan başka büyük bir banka aktifi sağlam olmak şartıyla, temin edeceği krediler ve hariçten göreceği yardımlarla prestijini korur ve tehlikeli anlarını kolaylıkla atlatabilir.

Bankaların temerküzü ne derecede olursa olsun, mevduatın bankalarda tutulabilmesi için kredinin tevziinde eşaslı prensip ve şartlara riayet edilmesi ve müessesenin emin ve basiretli bir idare tarzına sahip olması zaruridir. Ancak şu ciheti de tebarüz ettirmek lâzımdır ki, diğer memleketlerde büyük bankaların bir

çoğu evvelâ küçük bankaların birleşmesiyle meydana gelmiştir. Binaenaleyh küçük bankaların faidesizliğine hükmedilerek kurulmalarını önlemek muvafık değildir. Bilhassa memleketimizde tevdiat toplamak ve muayyen mevzular üzerinde çalışmak gayesiyle kurulacak bankaları desteklemek lâzımdır. Bu suretle büyük bankaların meydana gelmesine zemin hazırlanmış olur.

MEVDUATIN TEŞEKKÜLÜ

Bankalardaki mevduat iki menbadan toplanır. Birincisini plâsman yapılacak paralar, ikincisini de eşhas ve müesseselerin döner sermayeleri teşkil eder.

I — MEVDUATIN TEŞEKKÜLÜNDE TASARRUFUN ROLÜ :

Tasarrufun çoğalması veya azalması, tediyelerin ekseriyetle çek veya mahsupla yapıldığı memleketlerde, tevdiat hacminde hissedilir bir tesir yaratmaz.

Bir şahsın bir senede yirmibeşbin lira tasarruf ettiğini ve parayı hiç bir suretle ikraz etmediğini tasavvur edelim. Bu şahıs yanında ancak kendine lüzumlu olduğu kadar bir para muhafaza eder, geri kalanı bankadaki alacaklı hesabına yatırır. Bu suretle hesabının bakiyesi bir evvelki yıla nazaran yirmibeşbin liraya yakın bir miktar yükselmiş olur. İlk nazarda bu suretle tasarruf edilmiş paradan yalnız sarfedilmiyerek ihtiyaten saklanan para kadar mevduatın arttığı zannedilir.

Hakikat tamamıyla bu merkezde değildir. Eğer tasarruf sahibi (25) bin lirayı tasarruf edeceği yerde bu gelirini tamamen sarfetmiş ve mubayaalarını da nakden yapmış olsa, bankadan çektiği banknotlardan mühim bir kısmının alacaklılar tarafından tekrar bankalarda muhafaza edileceği, cüz'î bir kısmının da piyasada kalacağı şüphesizdir. Bu suretle tasarruf edilen paranın mühim bir kısmı asıl tasarruf eden şahıslar tarafından değil, diğer eşhas tarafından bankaya yatırılmış olur.

Fakat eğer mudi tediyatını alacaklısına çekle yapar ve alacaklı da çek bedelini

nakten alacağı yerde bankaya yatırdığı takdirde tevdiat miktarı değişmez. Bankadaki çek keşidecisinin alacaklı hesabının zimmetlenmesine mukabil, çek muhatabının hesabı matluplandırmak suretiyle bankanın tediyesi icap eden mevduatı sabit kalır.

Binaenaleyh, bütün tediyeler hesaplardan mahsup suretiyle yapıldığı takdirde plâsman bekliyen tasarruflar, hiç bir tevdiat yaratmaz. Yalnız tedavülün ve mahsup muamelelerinin sür'atlenmesini ve fazlaşmasını kolaylaştırır.

Tatbikatta, tediyeler kısmen çekle ve kısmen de nakit ile yapılır. Bir memlekette tediyelerin % 80 i mahsupla yapılırsa mudilerin nakten tediyeleri için % 20 nispetinde bankalardan para çekilir. Binaenaleyh bankalarda plâsman için bekliyen yeni tasarruflar tevdiat miktarını ancak % 20 nispetinde artırabilir.

Tasarruf, uzun vâdeli plâsmanlarda kullanıldığı takdirde seyyal sermaye vaziyetini kaybeder; bu hal tevdiatın bir miktar azalmasını mucip olur. Tahvil alanların hesapları borçlandırılır, menkul kıymet ihraç eden şirketlerin hesapları alacaklandırılır. Eğer bu müesseseler tediyelerini çekle ifa ederlerse tevdiat miktarı değişmez. Tebeddül ancak, tasarruf celbeden şirketler tediyelerini nakten yaptıkları takdirde vukubudur. Eğer tahvil hâmilleri bankadan tahvil bedellerinin onda birini nakten çekerlerse, bu plâsman dolayısıyla tevdiatın % 10 u azalmış olur.

Hülâsa, çekle tediyat nakten tediyelerden fazla olduğu takdirde bankalardaki kullanılmamış tasarruflar, hissedilir derecede tevdiat miktarını artırmaz. Tasarruf sahibinin parasını plâse etmesi bankanın para devrini yükseltir. Fakat bankadaki tevdiat miktarını azaltmaz.

Fakat bu döner sermayeler tam mâna-sıyla ve münhasıran paranın fazla devrinden meydana gelmemektedir. Bu sermayelerin en mühim kısmı bankalar tarafından yapılan avanslardan doğmaktadır.

II — TEVDİATIN ÇOĞALMASINDA KREDİNİN ROLÜ :

Çekle yapılan tediyelerin madeni para ile yapılan tediyeleri aştığı bir memlekette, bankalar tarafından her ne şekilde olursa olsun açılan krediler, yeni tevdiat yaratır. Binaenaleyh, bir tüccar bir bankaya senet iskonto ettirdiği zaman banka portföy hesabını borçlandırır ve müşterinin tevdiat hesabını matluplandırır. Bu suretle tevdiat mevcudu iskonto edilen senet miktarı kadar artırılmış olur.

Teminatlı ve açık avans hesaplarında da aynı hal vardır. Banka avans hesaplarının borçlandırılmasına mukabil avans alan müşterinin tevdiat hesabını alacaklandırır. Bu suretle açılan avans hesabı kadar tevdiat hesabı çoğalmış olur.

Bu suretle yaratılan mevduat eğer kredi alan müşteri tarafından nakten çekilirse tevdiat tezayüdü kısa bir zamana münhasır kalır. Fakat, modern ekonomide, bütün büyük tediyeler hesaplar arasında mahsup suretiyle vukubulmaktadır. Banka tarafından bir müşteriye açılan kredi müşteri tarafından diğer şahısların lehine banka üzerine çekilen çeklerle işletilir. Bu çekler hemen tamamiyle nakten tahsil edilmiyerek bankalara tevdi ve takas suretiyle ödenirler. Çek hâmillerinin hesapları alacaklandırılır, çek keşidecilerinin hesapları borçlandırılır. Bu suretle tevdiat miktarı tediyeye dolayısıyla değişmez. Bankaların kredi açmak suretiyle meydana getirdikleri mevduat, kredi açan bankalarda müşterinin o banka üzerine çektiği çeklerle erir, fakat akabinde çeki kabul eden bankalarda aynı mevduat yeniden teşekkül eder.

Binaenaleyh, bir banka bir müşterisine kredi açar ve bu müşterisine, üzerine çek çekmek hak ve selâhiyetini verirse diğer bir bankada mevduatın yaratılmasına yardım eder. Bütün bankalar kredi muameleleri yaptığından ve diğer bankalarca açılan kredilere müstenit çekleri de kabul ettiklerinden, kısa vâdeli kredinin genişlemesi tevdiatın artmasına âmil olur.

Buna mukabil açılan kredilerin öden-

mesi de tevdiatın azalmasını intaç eder. Vâdesi gelen avans hesabını kapamak için banka avans hesabını matluplandırır. Ve müşterinin alacaklı hesabını boçlandırır. Bu suretle müşterinin tevdiat hesabının matlubu avans hesabına nakledilen para kadar azalmış olur. Müstakriz başka bir banka üzerine çekilmiş çekle borcunu öderse üzerine çek çekilen bankanın tevdiatı çek miktarı kadar azalır. Buna mukabil çeki kabul eden çek bedelini tevdiat hesaplarına değil, avans hesabına mahsup ettiğinden müteakabilen tevdiat hesabı bu bankada artmamış olur. Eğer kredi bir ticarî senedin iskontosu suretiyle açılmış ise, senedin vâdesinin hulûlü ile kredi sona erer. Eğer senet umumiyetle diğer mahaldeki bir bankada bulundundan,ediye ile mükellef müessesese, keşidencinin hesabını borçlandırır, buna mukabil kasa hesabını veya merkez bankası hesabını matluplandırır. Kredi açılırken veya genişletilirken, tevdiat artmakla beraber bankalar Merkez Bankasına müracaat ederek emisyonun fazlalaşmasına âmil oldukları gibi, alacaklarını tahsilde de neticede mevduat azalır ve tahsil edilen paralar merkez bankasının kasalarına girer. Ekseriyetle vâdesi gelen poliçeler, yeni muameleleri temsil eden diğer ticarî senetlerin iskontosu ile ödenir. Aynıyle senet bedellerinin tahsili suretiyle elde edilen sermayelerle de yeni avans verilir. Ticarî muameleler gibi kredi tevzii de devir ve devam eder. Eğer, muayyen bir devrede, iskonto edilen senetler, vâdesi gelen senetlerden az ve ödenen avanslar bankalar tarafından yeni açılan avanslardan fazla olursa bu kredi tahdidi, tevdiat ve cari hesapların azalmasını intaç eder.

Yalnız bankaların yaptığı kısa vâdeli krediler tevdiatı arttırmaz, uzun vâdeli krediler ve bilhassa menkul kıymet mübayaaları da tevdiatı artırır.

Bir banka kendi ihtiyaçlarından on milyonluk bir kısmı ile % 5 faizli tahvil aldığı takdirde mezkûr banka Merkez Bankasına emir vererek hesabından on milyonluk tahvil alımına tavassut eden bankaların hesabına naklini ister. Bu banka-

larda, menkul kıymetlerini sattıkları tüccarların hesaplarını alacaklandırılır. Bu suretle bankalardaki tevdiat hesabı yükselir. Buna mukabil tahvil alan bankanın Merkez Bankasındaki alacaklı hesabının bakiyesi on milyon lira azalır. Fakat Merkez Bankasındaki bu azalış halkın iştira kuvvetine hiç bir tesir icra etmez. Yalnız hususî eşhas ve müesseselerin para mevcudu, tahvil alan bankanın bu suretle piyasaya çıkmasına âmil olduğu para kadar artar.

Güdümlü bir iktisat rejiminde, senetlerin bankalar tarafından satın alınması kredinin inkişafını temin eden bir vasıftadır.

Aksine olarak, bankalar portföylerindeki senetlerin bir kısmını sattıkları zaman tevdiat miktarı azalır. Zira senetlerin alıcıları bu senet bedellerini ödemek için bankalardan paralarını çekmek zorundadırlar.

Binaenaleyh tevdiat miktarı bankalarca açılan kredilerin hareket ve mahiyetine ve yaptıkları plâsmanlara göre değişir.

Fakat, bankaların kredi ve plâsman imkânları halkın tediyelerinin yapılış şekline bağlıdır.

Halk tediyelerinin mühim bir kısmı için çek kullanarak yanında pek az maddenî para muhafaza eder ve seyyal menbalarını bankalardaki tevdiat hesaplarına yatırır bu mümkün olabilir. Merkez bankaları tarafından ihraç edilen banknotların mühim bir kısmı bankaların kasalarına akar. Geniş kasa mevcutlarına malik olan bu bankalar çek istimali sayesinde, nakit halinde mühim para çekilmesinden de korkmadıklarından kredi muamelelerini artırmak durumundadırlar.

Aksine olarak, çek istimali mahdut ve dolayısıyla naktan tediyeler fazla olursa halkın nakti paraya ihtiyacı fazlalaşacağından bankalardaki paralarını çekerler.

Bu yüzden bankalar kasa mevcutlarının azaldığını göyerek kredilerini kısarlar. Bu hal tevdiat azalmasına ve dolayısıyla kredi imkânlarının daralmasına âmil olur.

Bankaların Nakit İmkânlarını İdare Usulü

«Henri VIAUX - Banque» dan

Çeviren : Memduh GÜPGÜOĞLU

Bankalarda en az tanınan servislerden birisi de Trezoreri Servisidir (*). Umumiyetle az memuru vardır ve muameleleri kelimenin tam mânâsile gizli sayılmamakberaber gene de ihtiyatlı hareketi icabetirecek mahiyettedir.

Trezoreri servisi ekseriya doğrudan doğruya Umum Müdürlüğe bağlıdır ve bu servisin başında bulunan müdür «büyük patron» la en sık görüşen müdürlerdendir. Çünkü Trezoreri'nin daima hemen halledilmesi icabeden mühim meseleleri vardır. İlâveten Trezoreri idarecisinin muamelâtı doğruca işletme hesabına müessirdir; mahir bir Trezoreri idarecisi esaslı surette kârı artırabileceği gibi beceriksiz birisi de bunun adamakıllı azalmasına sebep olabilir.

O halde Trezoreri idarecisinin vazifesi nedir? Şimdi bunu tetkik edelim.

İlk iş, halledilecek ilk mesele her gün giriş ve çıkışlar arasında muvazaneyi temin etmektir.

Onun nazarında «likidite» bilânçoların tetkikinden nebean eden felsefi bir mesele değil, sadece rakkamların karşılaştırılmasından doğan gündelik vakıalardandır. Bu meselenin bir cephesi de şudur :

Girişler çıkışları karşıladığı gibi kullanılmamış meblağ olarak ta en az bakiye bırakmaları lâzımdır.

Bütün nakit muamelâtı netice itibariyle Merkez Bankası tarafından kendi bankası adına açılan hesabı caride toplanacağına göre Trezoreri idarecisi için mesele

bu hesabı mesai saatinin bitiminde alacaklı bakiye verecek şekilde ayarlamaktır; ama öyle bir bakiye ki ne derece sifıra yakın olursa o derece makblüdür. Diğer taraftan Merkez Bankasının boşlu bakiye verilmesine asla müsamaha etmediğini de hatırdan çıkarmaması lâzımdır.

Bu meseleye ona yakın ehemmiyette ikinci bir mesele daha inzımam eder: Trezoreri'nin kullanışında azamî randımanı temin eylemek. Burada bir tefrik yapmak lâzım gelmektedir: Bir bankanın çeşitli imkânlarından ekserisinin Trezoreri idarecisi tarafından kullanılmadığı malûmdur. Faraza kredi muameleleri onun sahası dışındadır. Fakat aşağıdaki misallerde olduğu gibi kullanılmamış olarak duran azçok mütehavvil bir bakiye daima mevcuttur: Mevduatın artması dolayısıyla henüz bir kredi muamelesinde kullanılmaya vakit olmamış bakiye, mevsimlik veya muvakkat kredi kısılması dolayısıyla biriken paralar, her ihtimale karşı elde bir miktar para bulundurulması hususundaki Umum Müdürlüğün arzusu neticesi olarak bekleyen paralar gibi.

Bütün bu imkânlar, en kâğı şekilde kullanması için Trezoreri idarecisinin uhdesine tevdi edilmiştir. Fakat şüphe yok ki bunları, icabettiği zaman, Trezoreri ihtiyaçlarını veya yeni kredileri derhal karşılamak üzere her an nakde çevrilebilir

(*) Fransızcadaki «trésorerie» kelimesini nakit mevcutları ve imkânları şeklinde tercüme etmek mümkün ise de tâbirin uzunluğu ve tam tercüme güçlüğü karşısında, şimdiki kadar yapıldığı gibi, biz de kelimeyi aynen almayı tercih ettik.
M. G.

şekilde kullanmak lâzımdır. Bunlar mahiyetleri icabı olarak banker tâbiri ile «risk» ihtiva etmemelidirler.

Demek oluyor ki Trezoreri idarecinin iki vazifesi vardır: Evveleminde günlük giriş ve çıkışları denkleştirmek; saniyen umumî likiditeye zarar vermeden bütün fazla bakiyeleri en iyi şekilde kullanmak. Burada sırf mevzuu daha sarîh olarak izah maksadile yaptığımız bu tefrik haddizatında tatbikatta çok daha basit olarak tezahür eyler. Gün içinde muameleler bir-biri üzerine yığılır ve bu arada bütün mesele, evvelden hazırlanmış formüllerin hâdiselere tatbikinden değil, daha ziyade o anın icabettirdiği becerikliliği gösterebilmektedir.

Ayrıca şu noktayı da tebarüz ettirelim ki mesele her bankanın faaliyet sahasına göre değişir; bankanın bir iş bankası veya mevduat bankası oluşuna, çok şubeli büyük kredi müessesesi veya mahallî banka oluşuna, hükümet merkezinde bir banka veya eyâlet bankası oluşuna göre meseleler farklı şekilde tezahür eder.

Bir kaç merkezi bulunan bankalarda ise tetkik ettiğimiz meseleler hep merkezî Trezoreri servisinin mevzularıdır.

**

Bağlı olduğu banka hangi cins kredi müessesesi olursa olsun, harbten beri Trezoreri idarecinin işi çok güç ve karışık bir hâl almıştır.

Eskiden iş nispeten daha basitti, yukarıda bir nebze bahsettiğimiz zaruretleri de gözönüne almak suretiyle imkânlarının esasını teşkil eden iskonto senetleri ve döviz portföyleri ile işi istediği gibi idare edebiliyordu.

Evvelâ kambiyo kontrolü, bilâhare kredi kısıntıları faaliyet imkânlarını adamaklıllı daralttı. Hâlen Trezoreri idarecisi millî ve beynelmîel döviz piyasasındaki sıkı tahditleri gözönünde tutmak zorundadır. İskonto limitini ve Devlet esham ve tahvilâtı hadlerini ve bunlardaki tahavvülâtı çok yakından tâkip etmesi lâzımdır.

Son zamanların Trezoreri idarecisi sês veren menfezlerinden bazıları tıkanmış bir org çalıcısına benzemektedir.

Trezoreri'nin rolünü böylece tesbit ettikten ve gayelerini belirttikten sonra faaliyet şekillerinin ve muamelelerin tatbikattaki seyrinin daha teferruatlı olarak tetkikine geçebiliriz.

Mevzuu kolayca izah gayesiyle Trezoreri idarecinin karşısında bulunduğu iki büyük mesele olarak bahsettiğimiz Trezoreri'nin denkliği ve randımanı meselelerini yeni baştan ele alıp tetkik edelim.

I. — TREZORERİ'NİN DENKLGİ :

Trezoreri'nin denkliği meselesi 4 kısım-da incelenebilir :

- Çıkışların sebebi nedir?
- Girişlerin sebebi nedir?
- Açığı nasıl kapatmalı?
- Fazlaları nasıl kullanılmalı?

Bu kısımda ilk üç meseleyi tetkik edeceğiz, dördüncü mesele ikinci kısmın mevzuunu teşkil eyleyecektir.

A. — Çıkışlar :

Çıkışların önceden tahmini mümkün olanları ve olmayanları vardır. Bütün marifet mümkün olduğu takdirde hepsini birinci kategoriye sokabilmektedir.

Aşağıdaki muamelelerin azçok kat'iyetle önceden tahmini mümkündür; ikametgâha bağlı senetler, tasdikli çekler, tahsile verilen kuponlar, sermaye tezyidi için yapılan suskripsiyonlar, personelin maaşları, ihbarlı veya vâdeli mevduattan çekilişler, resmî veya hususî istikrazlar sırasında toplanan paraların istikrazlı tedavüle çıkarılan müesseseye ödenmesi ve nihayet Merkez Bankasından veya diğer hususî ve resmî teşekküllerden evvelce alınmış paraların iadesi.

Tahdidi mahiyette olmayan bu tadat gösteriyor ki Trezoreri idarecisi bankanın muhtelif servisleri ile çok yakın temas temin etmek mecburiyetindedir. Bu servislerin bütün taahhütlerinden onu zamanında haberdar etmeleri lâzımdır. Filha-

kika Trezoreri idarecisi için vâdelerini mümkün olduğu kadar önceden bilmekte faide vardır. Bu suretle mukabil girişleri de ona göre ayarlayabilir. Önceden tahmini mümkün olmayan çıkışlar için bu irtibatın tesisi lüzumu tabiatile daha az ehemmiyetlidir.

Önceden tahmini mümkün olmayan çıkışlar için aşağıdaki misalleri verebiliriz: Çekle istirdatlar veya vâdesiz tevdiattan yaptırılan münakaleler, şube ve ajansların merkezdeki hesaplarından çektikleri paralar, banka malı veya müşterilere ait esham ve tahvilât üzerinde yapılan muameleler (bilhassa iş bankalarında), döviz alımları v.s.

Bereket versin hâdiselerin seyrinde öyle bir âhenk vardır ki Trezoreri idarecisi bu sayede muhasebenin tek başına hiç bir zaman imkân veremeyeceği tahminleri yapabilmektedir. Tablolar, grafikler ona bu istikbalin keşfi hareketinde yardımcı olurlar. Mamafih meteoroloji tahminlerinde olduğu gibi bunda da hiç bir zaman kat'iyet yoktur. Sırası gelmişken bu mevzuda iki tipik misal zikrelelim: Vergilerin taksit zamanlarının Devlet tarafında değiştirilmesi, keza bazan olduğu gibi mekteplerin tatile girme tarihinin değiştirilmesi. Bu gibi tahavvülât, istasyonlardaki tehacüm gibi, mevduatın normal çekilme seyrini ve binnetice Trezoreri'nin bütün tahminlerini alt üst eder.

Bu itibarla Trezoreri idarecisi daima tetikte olmak zorundadır; onun için yapılacak şey her hâdisede mümkün olduğu kadar muayyen limitler dışına çıkmamağa çalışmaktır.

B. — Girişler:

Çıkışlarda olduğu gibi girişlerde de evelden tahmini mümkün olan veya bu tahmine hiç imkân vermeyen muameleler mevcuttur.

«Emin» olanlar arasında şunları zikredebiliriz: Tahsil olunacak çek ve senetler, vâdesi gelmiş kuponlar, Hazine bonoları veya sair âmme senetleri, müşteriler tarafından önceden ihbar edilmiş tahsilât... Aksi durumda olanlar da şubelerin

gönderdikleri paralar, müşterilerin mevduatı, döviz satışları, esham ve tahvilât satışları v.s. dir.

Bu mevzuda da Trezoreri'nin diğer servislerle gayet yakın ve ehemmiyetli münasebetleri vardır; bütün büyük giriş tahminlerinden, bütün âni tediyelerden haberdar olması lâzımdır; ilâveten istatistikî malûmatı mümkün olduğu nispette tam ve günü gününe olmalıdır.

C. — Tahminleri karşılaştırılması:

Demek oluyor ki Trezoreri idarecisi her sabah bir tablo yaparak giriş ve çıkışları bu tabloda karşı karşıya koymak durumundadır.

Fakat bir çok defalar bu tablonun sütunlarında istifham işaretli rakamlar kat'iyet ifade eden rakamlardan daha fazla yer işgal ederler.

Bunların ehemmiyet derecesini istikbale muzaf tahminler ve tecrübe azçok tâyin eder.

Neticelerin karşılaştırılması gün zarfında Trezoreri idarecisinin fazlalık, açık veya muvazeneden hangisine doğru yöneleceği hakkında ilk fikri verir. Bu andan itibaren Trezoreri idarecisi kararını vermek durumundadır. Fazlalık olacağını tahmin ediyorsa bunu nerede kullanacağı, açık vermek muhtemelse bunu nasıl kapatacağı hakkındaki tedbirlerini alması lâzımdır.

Fakat işi burada bitmez. Sabahtan yapılan tablo akşama kadar bir hayli tahavvülâta maruzdur. İstifham işaretleri birer birer silinip yerlerini kat'i rakamlara terkederler. Saat 11'e doğru takas odasına ibraz edilen çeklerin kat'i rakamı belli olur. Öğleden sonraki seansın başlarında da şubelerin para taleplerinin sonu alınır v.s.

Böyle hareketli bir vaziyet her an ona intibak edebilecek maharet ister. Açık beklenirken fazlalık olur. Bazan aksi de vukubulur. Umulmayan hallere daima çare bulacak durumda olmak lâzımdır.

Her halükârda saat üç veya üçbuçuğa doğru «tezgâhı kapamak» lâzımdır, başka bir deyimle Merkez Bankasındaki cari hesap muvazene haline getirilmiş bulunmalıdır.

D. — A ç ı k l a r ı n k a p a n m a s ı :

Derhal veya kısa bir zamanda paraya çevrilebilecek bir seri imkânların hepsi Trezoreri idarecisinin emrindedir. Bilâncoda bir çok kalemler Trezoreri imkânları olarak yer almakla beraber tatbikatta bir çok âmiler bunların tahakkukuna mâni olur. Bu mâniler çeşit çeşittirler. Bir kısmı kredi mevzuatından mütevellitir, bir kısmı da doğrudan doğruya tatbikat güçlüklerinden meydana gelir.

Şüphesiz ki birinciler en mühimleridir, zira mutlak bir sebebe bağlıdırlar. İkincilerin izalesi daha ziyade bir teşkilât mevzuudur.

Etüdümüzün başında da bahsettiğimiz kredi kısıntılarının neticesi meselesine burada da böylece temas etmiş oluyoruz. Trezoreri idarecisi Merkez Bankası tarafından kendisine resmen bildirilmiş olan iskonto limiti, «open market» imkânı ve âmme senetleri asgarî haddi içinde kalmaya mecburdur.

Kredilerin tahdidi hakkında çıkan kanunlar en fazla Trezoreri idarecisini sınırlı duruma düşürmüştür; normal olarak faaliyet unsurlarından en mühimini teşkil eden «likidite»nin büyük bir kısmının, eritilmesi menedilmiş bir buz kalıbı halinde birdenbire donmuş olduğunu görmüştür.

Bu husustaki en tipik misal iskontodur. Umumî kaide olarak Merkez Bankasına ticarî senetlerin iskontoya tevdiî muamelesi Trezoreri mevzuunda müracaat edilecek en tabii bir menbadır. Halbuki son kredi tahditleri kanunları muvacehesinde vaziyet şu şekli almıştır: Tatbikatta Trezoreri idarecilerinin ekserisi reeskont senetleri portföylerinin ancak çok cüzi bir kısmını kullanabilmektedirler. Hemen hemen bütün bankalar Merkez Bankası nezdindeki iskonto kredilerinin tamamı kadar taahhüde girmişlerdir ve bu

durumda Trezoreri idarecisinin rolü tahhütlerinin vâdeleri ile müterafik olarak iskontoya senet arz etmekten ibarettir.

Trezoreri idarecilerinin ekserisi için âmme senetleri portföyü de yerine göre kıymetli bir menba olabilir, fakat bu imkânın daima mahdut kalmaya mahkûm olduğunu da unutmamak lâzımdır.

O halde açığını kapatmak için Trezoreri idarecisi elindeki vasıtalar nelerdir?

Şurası aşikârdır ki Trezoreri idarecisinin imkânları tıpkı günün ihtiyaç tahminleri gibi daima gözünün önünde ve hazır bir haldedir. Bu imkânlar ticarî senetler ve âmme senetlerinin kullanılabilir kısımları ile muhtemelen dövizlerdir. Fiiliyatta bu muhtelif imkânların muhtelif şekillerde paraya çevrilme şartları bunların bir çok kısımlara bölünmesini icabettirir. Bunlar ya resmî reeskont müesseselerinde (Merkez Bankası, Crédit National, Caisse des Dépôts) yahut da para piyasasında nakde tahvil olunurlar.

Şimdi bu iki şekli ayrı ayrı tetkik edelim.

1. — R e e s k o n t m ü e s s e s e l e r i n e m ü r a c a a t :

Belli başlı reeskont müesseseleri şunlardır: Kısa vâdeli krediler için Merkez Bankası, orta vâdeli krediler için Crédit National ve Caisse des Dépôts et Consignations. Bu sonuncu müessesenin doğrudan bankalara yaptığı reeskontlar mühim bir yekûn tutmadığı için bundan bahsetmekten sarfınazar edebiliriz.

Crédit National ve bilhassa Merkez Bankası için portföyün muhtelif kısımlarına kabili tatbik farklı şartlar ve usuller mevcuttur. En iyisi bunların bir tablosunu yapıp bunlardan her iki müessese şartları bakımından kabili tatbik olanları karşılarında birer (zait) işareti ile göstermektir. Netice itibarile de bu Trezoreri idarecisinin tablosu olacak ve bu tablodaki zait işaretleri yerine her sabah elindeki senetlerin yekûnunu gösteren rakamları koyacak ve tabloyu tetkik edince bir karara varabilmek için bir çok imkân ve

şekillerin gözü önüne konmuş olduğunu görecektir.

Bir kere her muamelenin iskonto had-di aynı değildir. Merkez Bankası olsun, Crédit National olsun muhtelif muamelelere farklı hadler tatbik etmektedirler. Bu hadler bazan iskontoya getirenin du-rumu ve kredi limitlerine göre, bazan da o müesseselerin kendilerince teşvik etmek istedikleri veya azalmasını arzu eyledik-leri senet nevilerine göre değişmektedir.

Saniyen paraya çevirme şartları da farklıdır. İskonto kat'î bir bey ve ferağ-dır, halbuki Merkez Bankası veya Crédit National'den temin olunabilen «pansiyon» veya karzlar muvakkat bir paraya çevir-me imkânıdır. Trezoreri açığının kısa sü-reli olacağı derpiş ediliyorsa kısa bir za-mân için biraz daha fazla faiz verme pa-hasına da olsa bu gibi ahvalde iskonto yerine «pansiyon» u tercih etmekte fayda vardır.

Nihayet maddî mülâhazalarda nazar-dan uzak tutulmamalıdır. Meselâ orta vâ-deli senetler için Crédit National kırk se-kiz saat önceden ihbarda bulunulmasını ister. İlâveten umumî kaide olarak senet-leri on beşer günlük muayyen müddetler için «pansiyon» a kabul eder. Demek olu-yor ki bu yolla orta vâdeli senedin para-ya çevrilmesi ne çok kolay, ne de çabuk-tur. Onun için vâdelerin sıkışık olduğu zamanlar ve ay başları gibi müstesna hal-lerde bu yola başvurulmalıdır.

Merkez Bankasına gelince, ticarî se-netlerin iskontoya veya kabule şayan âm-me senetlerinin «open market» muamelelerine kabulü ancak öğleden evvel müm-kündür. Bu muameleler ise lüzumlu bord-roların hazırlanması ve hesaplarının ya-pılması, portföyde lüzumlu kayıtların ge-çirilmesi gibi senetlerin nev'i ve mahiye-tine göre de değişen azçok bir zaman alırlar. Tatbikatta ehemmiyetli vâdeler için evvelden hazırlık yapılır. Bina-enaleyh yalnız büyük senetler evvelden hazırlanmak şartile kuvvetli bir mesnet olabilirler.

Vakit ilerledikçe bazı kapıların kapan-dığı görülür. Merkez Bankası gişelerinin

kapanma saatine kadar Trezoreri idare-cisinin elinde şu imkânlar kalır: Açılmış kredi limiti dahilinde olmak kaydıle 30 günlük avanslar, kullanılmamış olmak şartile son Trezoreri imkânı olan esham ve tahvilât üzerine avanslar. Bu imkânlar, geç vakit vukubulan ödemeleri karşıla-mak için müracaat olunan en son kaynak-lardır.

2. — Para piyasasına müracaat :

Trezoreri idarecisi para piyasası mef-humunu iktisatçılar gibi geniş mânada almaz.

Onun nazarında bu piyasa açık kapa-mak için sermaye toplamaya veya fazla mevcutları bulunduğu takdirde onlara kullanma yeri teminine yarar. Bu mua-melelerde Trezoreri idarecisi ister mukriz ister müstakriz durumunda olsun vâde tarihinin trezoreri plânında yer alması zaruridir.

Fazlaların kullanılması meselesini ile-ride tetkik edeceğiz.

Bir açığın kapatılması mevzuubahs ol-duğu zaman evvelâ bu açığın bünyevi mi, muvakkat mı olduğunu tâyin etmek lâ-zımdır; zira kapatma şekli ona göre de-ğişir.

Bünyevî olan veya öyle addedilen bir açık trezoreriye lüzumlu elâstikiyetin ka-zandırılması için ancak aktifi teşkil eden kalemlerden birinin devrû ferağı ile ka-patılabilir. Arızî bir açık ise portföy mev-cutlarından bir kısmının muvakkaten pa-raya çevrilmesi suretile kapanabilir.

Meseleyi enine boyuna inceleyebilmek için şu hususları gözden geçirmek lâzım-dır :

— Paraya çevrilebilen aktif kalemler hangileridir.

— Bunları ne şekilde paraya çevirmek lâzımdır.

— Bu muameleler hangi teşkilât tara-fından yapılmaktadır.

a) Paraya çevrilebilen aktif kalemler. Trezoreri idarecisinin elindeki kıymet-ler şunlardır :

Âmme senetleri, eşhas senetleri, dövizler.

Trezoreri idarecisi piyasada reeskont müesseselerine nazaran nispeten daha geniş imkânlarla sahiptir. İcabında eşhas senetleri portföyünü kullanabilir. İcabınca vâdelerinin uzunluğu veya imza sahipleri bakımından Merkez Bankasınca reeskonta kabul edilmeyen senetleri paraya çevirebilir. Hattâ, ekseriya olduğu gibi, hazır paranın faiz haddi reeskont haddinden daha aşağı ise orta vâdeli senetleri de paraya çevirebilir. Tabii bütün bunlar bu senetleri kendisinden satın alacak veya «pansiyon» a kabul edecek bir mukabil tarafın mevcut olması şartı ile mümkündür.

b) Paraya çevirmenin şekilleri ve yolları yukarıda zikrettiğimiz gibi âmme senetleri ve eşhas senetleri ya devrû ferâğ edilir veya «pansiyon» a verilir. Dövizlere gelince bunlar da ya kat'i olarak satılır veya röpor yapılır. Bu son muameleler çok hususî bir karaktere sahip olduklarından ve hâlihazırda bankaların büyük bir ekseriyeti tarafından mahdud ölçüde yapılmakta olduğundan bunlar üzerinde daha fazla durmayacağız. Buna mukabil âmme senetleri ve eşhas senetleri alım satımı para piyasasının cari muamelelerinden ve günlük ciroları yekûnu milyalarca frangı bulur. Bu sebeple mevzuu biraz tafsil etmek yerinde olur.

Kat'i alım satımlar hemen daima âmme senetlerine münhasırdır. Bunlar her gün az veya çok hareketli muamelelere ve dolayısıyla hakikî bir piyasa teessüsüne imkân verirler; bu sayede sıkışmış bir Trezoreri idarecisi daima karşısında bir alıcı bulabilir, bittabi faiz haddi meselesi iki tarafın mutabakatına bağlıdır. İleride ikinci kısımda mevzuun bu cephesini yeniden ele alacağız.

Âmme senetlerinin aksine olarak eşhas senetlerini bankaların birbirleri arasında alıp satmaları mutad değildir. Harbten evvel en iyi senet addolunan en büyük bankaların akseptasyonları o zaman «bankalar dışı piyasa» denilen piyasada tedavül ediyordu. Harbten sonra bu usul ter-

kedildi. Mamafih şurasını tebarüz ettirelim ki bir kısım mahallî müesseselerin veya bazı ihtisas bankalarının büyük kredi müesseseleri nezdinde bir nevi «reeskont cephesi» teşkilâtları vardır ve bu sayede kredileri müsait olmadığı için doğruca Merkez Bankasına ibraz edemedikleri senetleri bu müesseselere satmak imkânını bulurlar. Bu usul kredilerin tahdidinden çok daha evveldenberi mevcuttur, zira Emisyon müessesesinin reeskont plâfonları rejimi şimdikinden farklı sebeplerle evvelcede bankaların bir çoğuna tatbik olunuyordu. Bu suretle imkânları daraltılmış bankalar da daha büyük meslekdaşları nezdinde reeskont imkânları tedarik ediyorlardı.

«Pansiyon» lar. — Trezoreri idarecisi kısa bir zaman için paraya ihtiyacı olacağını görünce eli altında mevcut kıymetlerini devrû ferâğ edinceye kadar bunları bir ikraz garantisi mukabili terhin etmeyi tercih eder. Bu ikrazat para piyasasında «pansiyon» şeklinde tezahür eder. Müstakriz mukriz muayyen bir miktarda senet verir, bu senetlerin tutarı istikraz edilen paraya tekabül eder, mukriz isterse garanti marjı kadar daha senet alabilir, kararlaştırılan vâdede de senetler iade olunur.

Bu «pansiyon» ları tahakkuk ettirmek için iki usul tatbik olunmaktadır.

Birincisi ve en eskisi hukukî bakımdan kat'i fakat birbiri ile murtabıt iki muamele şeklinde tezahür eyler. Başlangıçta hakikî bir iskonto bordrosu doldurulur ve bunda her senet vâdesine kadar mutabık kalınan iskonto haddi nispetinde kırılır, sâfi bakiye «pansiyon» un lehdarına ödenir. Vâde gelince bu defa mukriz senetlerin bir bordrosunu yapar ve buna istinaden de bir dekont tanzim eder ve bu yeni bordronun net bakiyesi müstakriz tarafından ödenir. İki bordronun net rakamları arasındaki fark ödenen faizi teşkil eder. Böyle bir usulün giriftliğini ve aldığı zamanın uzunluğunu tebarüz ettirmeğe bittabi lüzum yoktur. Fakat alacak geliri üzerine konmuş olan vergiden kurtulmak için bunlara bu tarzda kat'i muamele manzarası verilmek suretiyle son se-

nelere kadar bu yolda muamele yapılagelmiştir.

Vazı kanunun «pansiyon»ların «sui generis» vasfını kabul edip bunları bazı vergi muafiyetlerinden istifade ettirmeğe başladığından beri, Merkez Bankasının da teşviki ile, piyasa «pansiyon»ları daha kolay ve daha sür'atli bir usulle yapmayı âdet edindi. Bu usule göre mukriz müstakrizle topyekûn bir para verir ve buna karşılık aynı kıymette veya biraz fazla miktarda senet alır; bu senetlerin bir bordro üzerinde sadece dökümü yapılır ve dekonte edilmezler. Mukriz «pansiyon»un vâdesinde senetleri iade eder ve mukavele tarihi ile hesap kesimi tarihi arasındaki faiz tutarı kadar fazla olmak üzere de parasını geri alır.

Hâlihazırda eşhas senetleri için olduğu gibi âmme senetleri için de hergün «pansiyon» muamelesi yapılmaktadır.

Bu sayede Trezoreri idarecisi para piyasasında sadece iskontoya kabulü mümkün senetleri değil aynı zamanda muhtelif sebeplerle bu sıfatı haiz olmayan senetleri de paraya çevirmek imkânını bulmaktadır.

c) Paraya çevirme muamelelerini yapan teşkilât.

Kısa vâdeli sermaye piyasası bu mevzuda elâstiki ve kolay intibak edebilen bir teşkilât şeklinde kendini gösterir. Fakat hemen ilâve edelim ki bu piyasa sadece Paris'te fiilen hâli faaliyettedir. Tabii böyle olması taşra müesseselerini muhabirlerle müracaat zorunda bırakmak suretile işlerini epeyce güçleştirir.

Sermaye arayan Trezoreri idarecisi muhtemel mukrizlere nâdiren bizzat müracaat eder. Bu vazife «kurtiye»ler veya «reeskont müesseseleri» denilen mutavassıtlar tarafından deruhte edilir.

«Kurtiye»ler, isimlerinden de anlaşılacağı üzere, mukrizle müstakrizi karşılaştırırlar, fakat muamelelerin mes'uliyetini şahsen üzerlerine almazlar. Tavassutlarının karşılığı da muamele yekûnuna göre taayyün eden miktarda bir kurtaj ücretidir.

«Reeskont müesseseleri» ise bunun aksine hakiki bankerlerdir ve muameleleri kendileri araya girmek suretile bizzat neticelendirirler, bu suretle de muameleye hem mukriz hem müstakriz için çok kıymetli bir unsur olan anonimlik vasfını kazandırmış olurlar.

İlaveten reeskont müesseseleri küçük sermayeler de toplarlar ve trezorelerini icabı o anda küçük meblâglara ihtiyacı olan müesseselere ikraz ederler. (Para piyasasının mutad muamele ünitesinin yüz milyon frank olduğunu da bu arada ilâve edelim.) Küçük meblâglar için bu şekilde ihtisaslaşmamış müesseselerin veya kurtiyelerin alacakları masraflar binnisbe daha ağırdır. Halbuki reeskont müesseselerinin teşkilâtı bu kabil muamelelere gayet iyi intibak edebilecek şekilde kurulmuştur.

Bu müesseselerin kârı ikraz ettikleri meblâğın faiz haddi ile istikraz ettikleri arasındaki farktır.

Nihayet reeskont müesseseleri Merkez Bankası ile yapılan muamelelerin büyük bir kısmında mecburi mutavassıtlardır ve bu sayede santralizasyonu temin ederler.

Para piyasası için kurtiyelerin ve reeskont müesseselerinin rolü gayet mühimdir.

Esas ipleri tutanlar bunlardır ve faiz haddelerinin teessüsündeki müdahale ve tavassutları kat'i neticelidir.

**

Trezoreri idarecisinin mehabeti, piyasa kaynaklarını kullanma ve bunları temayüllere göre ayarlama tarzından belli olur. Şüphesiz ki, o da sâ'yi akal kanununa uyarak, günün ilk saatinde gözükken açık miktarı için daha o zamandan ve herhangi bir faiz haddi üzerinden müşteri olabilir ve rantreleri tahmininden fazla olursa elinde lüzumundan fazla âtil para katabilir. Yahut sermayesi bitmiş bir piyasa karşısında kalmayı ve nedret kesbeden mukrizlerin ağır şartlarına göğüs germeyi göze alarak son dakikayı bekleyebilir. Veyahut ta her an piyasanın vaziyetinden

haberdar olur ve paraya ihtiyacı olacağı zamanı ona göre seçer.

Bu iş için elinde gayet basit bir âlet vardır: Telefon; onun yardımıyla piyasa ile yani vazifeleri onu tenvir eylemek olan kortiyeler ve reeskont müesseseleri gibi mutavassıtlarla devamlı irtibat temin eder.

II. — TREZORERİ'NİN RANDIMANI

Trezoreri'nin kaynaklarında bir müstaceliyet sırası olduğu gibi faiz hadlerinde de hiç bir zaman gözden kaçırılmaması isabeden bir sıra ve nispet mevcuttur.

Muamele şeraitinin bilhassa çok zaman gayet küçük farklarla iş yapan reeskont müesseseleri arasında ne çetin münakaşa ve pazarlık mevzuu olduğu görülmeğe değer.

Bu işlerle ünsiyeti olmayanlara bir fikir verebilmek maksadile yalnız şunu söyleyelim ki Hazine bonoları muamelelerindeki faiz nispeti % 1/128 dir ve bazı zamanlar bu nispetin % 1/256 ya bile düştüğü görülür.

Günü birliğine para ikrazında tahavvül ünitesi % 1/8, bazı hallerde de % 1/16 dir.

Trezoreri'nin randımanı meselesinin belli başlı iki cephesi vardır:

- Maliyet
- Fazlaların plâsmanı

A. — Maliyet:

Maliyet meselesini evvelâ tetkik etmemizin sebebi bu unsurun Trezoreri'nin denkliğini temin etmekteki kat'î tesiri dolayısıyledir.

Aslında bunun prensibi iki kere iki dört eder gibi gayet basittir: Daima en az masraflı olanı tercih etmek. Hakikatte iş bu kadar gözüktüğü gibi kolay değildir. Zira reeskont, avans ve open market gibi sabit nispetli muamelelerde her ne kadar mukayese nispeten kolay ise de, yukarılarda gördüğümüz gibi, bir takım tatbikat güçlükleri bunlardan istenileni kolayca seçmeye her zaman imkân vermez.

Kaldı ki para piyasasının devamlı temevvüçleri ne zaman müstakriz sıfatile bu piyasada arzı endam eylemek icabettiğinin kolay kolay bilinmesine imkân vermez. Bu bir tecrübe meselesidir. İcabettiği zaman bir mukrizin sadakatının bazı fedakârlıklarla karşılığını ödemeyi bilmek lâzımdır. Faiz nispetinin % 4 ten yukarıya çıkması ihtimali olan sıkıntılı bir ay sonu devresi için 15 günlüğüne % 4 ten temin edilecek bir para günübiriğine % 3 3/4 ten temin edilebilecek bir paraya icabında tercih olunur.

Buna mukabil, piyasanın düşeceği tahmin olunan zamanlarda 15 günlüğüne meselâ % 4,10 dan bağlanmaktansa kısa bir zaman için günübiriğine % 4 1/4 ten muamele yapmak daha müreccah görülebilir.

Trezoreri idaresinin vazifesinin nasıllı hep ihtimaller üzerine bina edilmiş olduğunu, riyazı mutalardan ziyade nasıl işin onun koku alma hassasına bağlı bulunduğunu bu vesile ile bir kere daha tesbit etmiş oluyoruz.

B. — Fazlaların plâsmanı:

Fazlaların plâsmanı mevzuu da menba arama mevzuuna müşabih meseleler orta-ya çıkarır.

Evveleminde şunu tesbit eylemek lâzımdır. Fazlalıklar bazan gayet muvakkat mahiyette olur, bazan bir kaç gün süreceği tahmin edilen uzunlukta olur, bazan da daha uzun bir istikrar manzarası arzeder.

Trezoreri bahsinde yalnız kısa vâdeli fazlalıklar ehemmiyeti haizdirler. Uzun vâdeli fazlalıkların bulunması ekseriya mevduatın büyük ölçüde artmış olduğunu veya açılmış olan krediler hacminde belli bir azalmayı ifade eder ve bunun neticesine göre politikasını ayarlamak ta Umum Müdürlüğe düşer.

Mütehavvil fazlalıkların devam müddeti bilmeçburiye gayri muayyendir. Binaenaleyh bunları en fazla randımanı temin edecek şekilde fakat elâstik bir tarzda kullanmak lâzımdır. Bununla beraber en yüksek hadde vâsıl olmaya çalışmak daima en iyi hal çaresi değildir. Elde de-

vamlı fazlalıklar olduktan sonra çok kısa bir zaman için pahalı ikraz yapmak, ondan biraz sonra da ucuz ikrazlar yapmak mecburiyetinde kalmak muayyen bir zaman için ortalama bir haddin ikraz yapmaya nazaran daha az avantajlıdır.

Keza bir kısım «sadık müstakrizler» vardır ki onların lehine bazı fedakârlıklar yapmakta da menfaat bulunabilir.

Fakat eldeki sermayelerin «iyi para» veya «fena para» olduklarını nereden bileceğiz? Bu mevzuda muayyen ölçüde bir belirsizlik daima mevcuttur ve bu sebeple ikrazların müddetini buna muvazi olarak ayarlamak icabeder.

Burada bir başka mesele daha vardır: Elde mevcut meblâğları para piyasası muamelelerinde kullanıncaya kadar daha evvel resmî teşekküllerden veya piyasadandan temin edilmiş istikrazların ödenmesine tahsis etmek daha iyi değil midir? Mesele sadece hadlerin mukayesesinde değildir; bu iş aynı zamanda mukrizle yapılan mukavelenin mahiyetine bağlıdır. Bir fesih şartı derpiş edilmiş olabilir. Fakat buna mukabil vâde evvelden belli olabilir. Vâdeyi öne almak için müzakere kapısı açmalı mıdır? Bu bazan mümkündür, fakat ileride kendisine ihtiyacımız olacak bir mukrizi gayri memnun bırakmak tehlikesi dolayısıyla buna teşebbüs etmek daha evlâdır. Buna mukabil, razı olduğu takdirde, Merkez Bankasına bir «pansiyon» un erken ödenmesini teklif etmek daha iyi bir siyaset olabilir.

Devamlı menbaların kullanılması ortaya bir başka mesele daha çıkarır: Eşhas senetlerinin organize edilmiş bir piyasasının bulunmadığı hallerde bu mahiyetteki menbalar ancak âmme senetlerinin plâsmanına doğru tevaccüh edebilirler.

Bunun neticesi ise karşımıza bir başka mesele daha çıkarır: Menbalarının mahiyeti ne olursa olsun her müessesenin bir asgarî had (plancher) tesis ve idamesi maksadile mecburî istimaller yapması mevzuu.

Mevduat için tâyin olunan global rakama riayet etmek şartile bir banka idare-

recisi «asgarî had» dini bildiği gibi tesis eyleyebilir.

Burada da ihtiyarı mümkün bir çok yollar vardır ve bunlar dolayisile sadece Trezoreri'nin tahminleri ve müessesenin kredi ve mevduat durumu değil aynı zamanda faiz hadlerinin sureti teşekkülüne müteallik haricî mülâhazalar da mevzuubahis olur. Şurası aşikârdır ki faiz hadlerinin düşme istikametinde görüldüğü bir devrede mevcut hadlerden istifade etmek için bir müessesenin menbalarının müsaadesi nispetinde en uzun vâdeli senetleri olmasında menfati vardır; halbuki bunun aksi bir tahminin hâkim olduğu devrede bilâhare daha iyi şeraitle yenilemek üzere nispeten daha kısa vâdeli bir senedat cüzdanına sahip olmak bittabi tercihe şâyandır.

Böylece Trezoreri idarecisi için bir karar almadan önce karşılaşılan ne'vema stratejik mülâhazaları görmüş oluyoruz. Fakat Trezoreri idarecisinin rolünün bundan ibaret olmadığını da ilâve edelim. Bir kere muhtelif plâsman şekilleri arasında en iyisini seçmesi lâzım geldiği gibi ayrıca o şeklinde en müsait ve menfaatli olanını tatbik etmesi icab eylemektedir.

Filhakika Trezoreri idarecisi muamelelerden azamî randımanı elde etmek için aynı zamanda senedat cüzdanını «çalıştırabilir». Bu Trezoreri idarecisininin vazifesinin bir bakıma tâli fakat ihmali kabil olmayan bir cephesidir ve ancak bu sayede plâsmanlarının randımanını artırması mümkündür.

Bunlar arasında da bilhassa âmme senetleri cüzdanı üzerinde çalışabilir.

Filhakika para piyasasının en az tanıyan cephelerinden birisi de her vâdedeki Hazine bonolarının kurtiye'ler ve reeskont müesseseleri delâletile bankalar arasında kat'i alım ve satımlarıdır.

Banka cüzdanlarında Hazine bonoları ve resmî kredi müesseselerinin akseptasyonlarının işgal ettiği ehemmiyetli yer sebebiyle bu nevi muameleler pek büyük bir vüs'at iktisap edebilirler. Bunlar, cüzda-

nına mümkün olan en yüksek faizi temin kaygusunda olan bir Trezoreri idarecisi- ne ehemmiyetini kaybetmiş vâdelerle aran- nan vâdeler arasında arbitrajlar yapmak, az faiz getirenden kurtulup çok getireni elde etmek imkânlarını verirler.

Hattâ Trezoreri idarecisi bununla da iktifa etmeyebilir. Hazine bonoları piya- sasındaki her nevi faiz haddi farklarından istifade eder; muhtelif vâdelerdeki bono- ların farklı faiz hadleri vasıtasile istifa- deli arbitrajlar yapar. Vâdelerinin yaklaşı- mış olması sebebiyle Merkez Bankasının âmme senetlerine verdiği faizden daha fazla faiz getiremez vaziyete düşen Ha- zine bonolarını sistemli bir şekilde satıp onların yerine uzun vâdeli ve faiz hadleri de ihraç faizi haddine yakın bonolar satın alabilir.

Bu mevzuda daha fazla derinlere dalıp

sıkıcı teknik izahlar yapmak istemiyoruz. Yalnız şunu söyleyelim ki bu muamele- lerde ihtisaslaşmış kurtiye'ler ve reeskont müesseseleri Trezoreri idarecisinin çok kıymetli yardımcılarıdır.

♦♦

Buraya kadar nev'ema bir taslağını yapmış olduğumuz Trezoreri muamelele- rini daha geniş bir şekilde de izah müm- kün olabilirdi.

Fakat öyle zannediyoruz ki bu izahla- rımız da bizi maksada ulaştırabilecek ma- hiyettedir. Zaten maksadımız Trezoreri idarecisinin çok çeşitli vazifelerini göster- mekten, bunların istilzam ettirdiği meha- rete dikkati çekmekten ve bu işlerin ifası için zaruri bulunan ilim ve sanat, seziş kudreti ve sağlam mantık şeklindeki şah- sî ve meslekî vasıfları tebarüz ettirmek- ten ibaret bulunuyordu.

APARTMAN
DAİRELERİ

ZENGİN
PARA
İKRAMİYELERİ

Yünü-
pamuklu
%10
TENZİLÂT
satışlarımızda

MEVDUAT
SAHİPLERİNE
ENFAZLA
MENFAAT
SAGLAYAN
BANKA

Nişan

SÜMERBANK

İsviçre Bankalarının Muhtelif Tipleri

H. Baechler - A. Stampfl'den
Economie Bancaire

Çeviren : Feridun GÖZGÜ

1 — UMUMİ MÜLAHAZALAR

Banka organizasyonunun bünyesi, memleketin siyasi ve iktisadî ahvaline göre değişir. İsviçreden başka memleketlerde bankaların bellibaşlı faaliyet sahalarındaki ihtisasları bugüne nazaran eskiden daha bariz idi. İsviçrede hâkim olan tip harcıalem diyebileceğimiz ve aşağı yukarı her çeşit işe kendini vakfeden banka tipidir. Faaliyet branşlarının tesbiti için mes'eleyi, ister müesseseleri veya mensup oldukları grubu, ister bizatihî faaliyetlerini tetkik suretile tahlil edelim, netice daima aynıdır. İsviçrede ihtisaslaşma bir istisnadır. Filhakika muayyen bir müessesenin muhtelif Banka muamelelerine ve muhtelif kombinezonlara kendini vakfettiği müşahede edilmektedir. Mamafih bütün bankalar bu vaziyette olmayıp bütün branşlar da aynı rolü oynamamaktadırlar. Muayyen bir faaliyet sahasının tekaddüm etmesi muhtelif banka tiplerinin tefrikini mümkün kılar. Tassaruf Sandıklarının münhasıran tasarruf mevduatı kabul ettiklerinden mütenevvi faaliyetleri yoktur. Yalnız ipotekli ikrazatla meşgul olan emlak bankaları da aynı durumdadır. Birçok bankaların meşgul olmadığı iki mühim branş banknot ve rehin mektubu ihracıdır. Bu iki saha muayyen müesseseler münhasır faaliyetlerdendir.

İsviçre banka sisteminde muhtelif iş sahalarının tekaddüm etmesini izah etmek kolay değildir. Bilhassa mazi için bu husus bir raddeye kadar müessesenin mahallî bağlarına ve faaliyet bölgesinin muhtelif ihtiyaçlarını mümkün olduğu kadar tatmin edebilme arzusuna izafe edilebilir. Ekseriya değişen şartlara intibak suretile işlerde tenevvü husule gelmiştir. Bir

tasarruf sandığı zamanla bir tasarruf ve ikraz sandığı haline gelmiştir. Bu da daha sonra iktisadî zaruretlere uyarak bir ipotek bankası veya ticari bir banka şekline girmiştir. Kanton ve komünlerde çok revaçta olan istiklâl ve muhtariyet fikrinin de rol oynamış olması mümkündür. Muayyen bir bölgede ihtisaslaşmış bir müesseseye için kâr imkânları mahdud olacağından başka faaliyetlere de girişmek suretile yeni kazanç membaları arayacaktır. İsviçre bankalarının umumiyetle iş bölümüne riayet etmemeleri herkesçe malûm olup tenkidi mucip olmaktadır. Bu yüzden likidite sıkıntılarında kolaylıkla maruz kaldığı ve bazı felâketlere sebebiyet verdiği ileri sürülür. Şurasını kabul etmek lâzımdır ki kısa ve uzun vâdeli aktif ve pasif işlerin temerküzü bir bankayı, iş bölümüne riayet etmiş bir müesseseye nazaran daha kolaylıkla trezoreri güçlüklerine maruz bırakır. Kısa ve uzun vâdeli işler arasında muvazeneyi temin etmek, her ne kadar ciddî bir dikkati icap ettirir ise de daima mümkündür. Esasen bir banka şubesinin kapanması hemen hemen daima plâsman politikasındaki hatalardan mütevellit olmuştur.

Umumiyetle İsviçre bankalarının ihtisalaşmamış olmaları banka tiplerinin tayinini güçleştirmektedir. Bu müşahedeyi istatistik neticeleri de teyid etmektedir. Maamafih eğer İsviçre bankalarının bünyesi ve tekâmülü daha yakından tetkik edilmek isteniyorsa gruplara ayırmak lüzumludur. 1906 senesinde İsviçre Millî Bankasının himmetile komple bir istatistikî etüd neşredilmiştir. Bundan sonra gayrî muntazam olarak yeni etüdlere intişar etmiş ve 1920 senesindenberi bankacılık istatistiği her sene ayrı bir cilt halin-

de neşredilmektedir. Bu son eser muhtelif grupların bilançolarının ehemmiyet ve bünyesi, aktif ve pasifin seyri ve kâr zarar hesabının borç ve alacak kalemleri hakkında malûmat vermektedir. Öz kaynaklarla taahhütlerin nisbeti, likidite ve esham tahvilât cüzdanının muhteviyatı v.-s. hakkında bilgi vermektedir. Bu senelik istatistikleri tetkik eden bir kimse grupların muhtelif tadillere uğradığını unutmamalıdır. Uzun müddet müessesenin ticaret unvanı nazarı itibara alınarak kanton bankaları, büyük bankalar, mahalli ve vasat bankalar, tasarruf ve ikraz sandıkları, ipotek bankaları tefrik edilmektedir. Ekseriya ticaret unvanı zamanla değişebilen bankanın nev'ine uymamak tadır. Mukayesenin kıymetine halel getirmemek için istatistikçi, bir gruptan diğerine nakilleri mümkün olduğu kadar bertaraf etmelidir. 1926 da «mahalli ve vasat bankalar» ile «tasarruf ve ikraz sandıkları» yerine «büyük mahalli bankalar» ve «mahalli, vasat ve küçük bankalar» kaim olmuştur. Bankaları daha ziyade tipik hususiyetlerine göre tefrik etmeğe başlamışlardı, öyle ki esas vazifelerile iktifa etmeyen birçok tasarruf sandığı başka bir gruba ithal edilmeğe başlanmıştı. 1931 senesinde, kanton bankaları birliğinin aylık neşriyatına uyarak üç müessese «ipotek bankaları» grubundan «kanton bankaları» grubuna geçmişlerdir. Diğer ipotekli ikrazat müesseseleri mahalli bankaların iki ayrı grubuna taksim edilmişlerdi. 1935 de İsviçre Federal Bankalar Kanununun mer'iyete girmesi, bilanço formüllerinde ve banka gruplarında bazı değişiklikleri mucip olmuştur. Her iki mahalli bankalar grubunu «ipotekli ikrazat bankaları» ve «diğer mahalli bankaları» olarak ikiye ayrılan «mahalli, vasat ve küçük bankalar» grubu istihlâf etmiştir. 1945 senesinde hakiki bir mahalli banka olmayan müesseseler bu gruptan çıkarılmış, ve diğer bankalar namı altında yeni bir kategori teşkil edilmiştir. Bunlar daha ziyade küçük kredi ile meşgul olan esham tahvilât işlerinde ihtisas kesbetmiş müesseselerdi.

Bankaların eskiliğine bakarak bazı devrelerin muayyen banka tiplerine tercihan yer verdiği neticesine varılır. 1850 de,

hali hazırdaki 117 tasarruf sandığından 66 sı mevcut bulunuyordu. 1860 senesine doğru yeni tasarruf sandığı kurulmasının hemen hemen sona erdiği kabul edilebilir. Bu na mukabil ipotekli ikrazat müesseseleri de dahil olmak üzere hali hazırdaki 175 mahalli bankadan 162 si 1850 den sonra kurulmuştur ve daha eski olan 13 müessese bidayette, birer tasarruf sandığı idiler. 20 nci asrın başından itibaren bazı nadir ipotek müesseseleri kurulmuştur.

2 — TASARRUF SANDIKLARI

İsviçrede tasarruf sandıklarının ekserisi âmme menfaati ile ilgilenen şahsiyet veya müesseselerin teğebbüsü ile kurulmuştur. Tasarruf fikrini uyandırmak ve mevduatı kolaylaştırmak icap ediyordu. Binaenaleyh esas gaye içtimai fayda idi. Bu gayeye erişebilmek için, mütevazı dahi olsa faiz getiren mevduata en büyük emniyeti bahşetmek suretiyle imkânlar vermek icap ediyordu. Bugün tabii görünen bu fikir yüz sene ve daha fazla evvel bir yenilik addolunuyordu. Bidayette tasarruf mevduatı bilâfaiz kabul edilirken bilâhare tasarruf sandıklarının inkişafı neticesi olarak ticari esaslara istinat etmeğe başlamıştı. Mevduatın meccanen kabul edilmesinin sona ermesi, işlerin ve kazanç membarlarının genişletilmesi lüzumunu doğurmuştur.

Tasarruf sandıkları grubu ekseriyetle bu ismi taşıyan müesseselerden müteşekkildir. Maamafih, Aragovie Umumi Tasarruf Sandığı ve Olten Tasarruf Sandığı gibi «emlak bankaları» kategorisine girenler de vardır. Daha derin bir tetkik neticesinde «Hakiki Tasarruf Sandıkları» ile «Muhtelit Tasarruf Sandıkları» ayırd edilebilir. Diğer taraftan, hakiki bir banka olmayan fakat Federal Bankalar Kanununa tâbi «Tasarruf Cemiyetleri» ve «Mektep Tasarruf Sandıkları» mevcuttur. «Tasarruf Cemiyetleri» azalarını, muayyen bir müddet sonra iade edilen muntazam tediyelede bulunmağa sevkeder. «Hakiki Tasarruf Sandıkları» yalnız tasarruf mevduatı kabul ederler. «Muhtelit Tasarruf Sandıkları»nda gene tasarruf mevduatı ön plânda gelmekle beraber hesabı cari ve tahvil mevduatı da

bulunur. Muhtelit sandıklar, memlekette gelişigüzel serpilmiş olan hakikî tasarruf sandıklarına nisbetle sayıca daha fazladır. Muhtelit sandıklardaki tasarruf mevduatının hakikî tasarruf sandıklarındaki mevduattan daha yüksek olduğu müşahede edilir. Hakikî tasarruf sandığına misal olarak Zurich şehri Tasarruf Sandığını, muhtelit tasarruf sandığına misal olarak da bilhassa Bern bölgesinin muhtelit tasarruf sandıklarını zikredebiliriz.

Tasarruf Sandıklarının ekserisi kooperative şeklinde (71 müessese) veya komün müesseseleri şeklindedir (26 müessese)

fakat anonim şirket şekli nadirdir (11 sandık). 1948 senesi sonunda 43 tasarruf sandığının mukayyet sermayesi vardı. 74 sandığın öz kaynakları ise münhasıran ihtiyatlardan mürekkepti. Tasarruf sandıklarının heyeti umumiyesinin sermayesi 11,2 milyona, ihtiyatları ise 133,7 milyona balığ olmaktaydı. Umumiyetle bir tasarruf sandığının net kârı daha ziyade ihtiyata tefrik edilir.

1948 sonunda bütün tadarruf sandıklarının bilânçolarının pasif yekûnları şöyle idi :

	Milyon frank olarak	Yüzde olarak
Bankaların vadesiz mevduatı	13,5	0,67
Diğer banka mevduatı	1,9	0,09
Vadesiz alacaklı carî hesaplar	37,2	1,84
Vâdeli alacaklı carî hesaplar	10,0	0,50
Tasarruf mevduatı	1558,6	77,21
Cüzdanlı mevduat	8,4	0,42
Kasa bonoları	176,3	8,73
Rehin mektupları	39,3	1,95
Mevduat yekûnu	1845,2	91,41
Diğer pasifler	28,6	1,42
Sermaye	11,2	0,55
Ihtiyatlar	133,7	6,62
	2018,7	100,00

1948 sonunda tasarruf mevduatı, mevduatı yekûnunun % 84,5 nu teşkil ediyordu. Kasa bonoları muhtelit tasarruf sandıklarında az çok bir rol oynamakta, halbuki alacaklı carî hesaplar mahdut miktarda bulunmaktadır. Hakikî tasarruf sandıklarınca açılan krediler, mevduatı plâse etmek gayesine matuf bulunduğundan, rehin mektubu karşılığındaki ikrazat, bazı istisnalarla, yalnız muhtelit sandıklarda bulunmaktadır.

Tasarruf sandıklarının gayelerine ve kabul ettikleri mevduatın mahiyetine uygun olarak, bilânçolarının aktifinde en yüksek mevki ipotekli ikrazat işgal etmektedir. Bir miktar likidite ihtiyatı birinci derecedeki esham tahvilât portföyü ile temin edilmiştir. Tecrübe göstermiştir ki tasarruf mevduatı, mudiin şahsiyeti nazarı itibara alınmadığı takdirde, hey'eti

umumiyesi itibarile uzun vâdeli mevduat olarak telâkki edilebilir. Hakikî tasarruf mevduatı fazlalaştıkça, mevduat yekûnuna nispetle bir sene zarfındaki tahsilat ve tediyatın da o nispette azaldığı görülür. Buna mukabil, şayet «bekleme mevduatı» denen mevduat yekûnu yükselirse, geçici olarak tesis edilmiş olan ve bir plâsman fırsatı bekleyen mevduatın geniş bir şekilde hareketi müşahede edilecektir. Başka hiçbir nev'i bankanın mevduatı bu derece istikrar arzetmez. Meselâ 1948 senesinde Tasarruf Sandıkları tarafından yapılan tediyeler senenin bidayetindeki mevduat yekûnunun vasatı % 18,4 ne balığ olmakta, buna mukabil diğer bütün banka ne'ilerinde bu nispet çok daha yüksekti.

1948 sonunda Tasarruf Sandıkları grubunun aktifi aşağıdaki kalemlerden müteşekkildi :

	Milyon frank olarak	Yüzde olarak
Kasa, İsviçre Millî Bankası ve Postadaki mevduat	31,8	1,58
Bankalardaki vadesiz mevduat	13,9	0,69
Bankalardaki diğer mevduat	3,7	0,18
Senedat cüzdanı	9,3	0,46
Borçlu cari hesaplar	68,8	3,41
Vâdeli ikrazat ve avanslar	53,9	2,67
Âmme hukuku hükmi şahıslarına verilen avanslar	54,2	2,68
İpotekli ikrazat	1419,8	70,33
Esham tahvilât cüzdanı ve iştirakler	309,5	15,33
Banka binaları ve diğer gayrimenkuller	30,2	1,60
Diğer aktifler	23,6	1,17
	<u>2018,7</u>	<u>100,00</u>

İpotek ve esham tahvilât karşılığı krediler aktif yekûnunun % 85,66 m teşkil etmektedir. Bunlara, âmme hükmi şahıslarına yapılan avansları da ilâve edersek. bilânçonun % 88,34 ne vâsıl olunur. «Muhâtelit Tasarruf Sandıkları»nda görülen diğer kredi muameleleri bu suretle ikinci plânda kalmaktadır. Senedat cüzdanı daha ziyade. kısa vâdeli plâsmama matuf, Konfederasyonun tediye emirlerinden müteşekkildir. Halbuki hakiki poliçalar daha düşük sayıdadır. İpotek mukabili krediler, hemen hemen istisnasız olarak gayrimenkulün piyasa rayicininin 2/3 sini geçmeyen ikrazlardır. Esham tahvilât cüzdanı ise hemen hemen münhasıran âmme istikrazlarından, kasa bonolarından ve rehin mektuplarından müteşekkildir.

Tasarruf sandıklarına yatırılan mevduatın mahiyeti neticesi olarak, plâsman hareketleri nisbeten düşük olmaktadır. Bu müesseseler herşeyden evvel kendilerine teslim edilen mevduata has plâsman mevzuları bulmak gibi bir nev'i vekâlet vazifesi ifa ederler. Bu sebeptendir ki tasarruf sandıkları meselâ 1948 senesinde vergilerde dahil olmak üzere bilânço yekûnunun vasatı % 0,45 ini tecavüz etmeyen nispeten düşük umumî masraflar ihtiyar etmişlerdir.

3 — EMLÂK BANKALARI

İpotek veya Emlâk Bankalarının başlıca gayesi gayrimenkul teminatı karşılığında uzun vâdeli krediler açmaktır. Bu çeşit kredilerin fazlalığı emlâk bankalarını, asıl işleri tasarrufu teşvik ve ipotekli ikrazatı kendilerine emanet edilen mevduatı müsmir bir şekilde kullanmak üzere

tali bir gaye olarak telâkki eden tasarruf sandıklarından tefrik eder. Emlâk bankaları kurulmadan evvel, daha ziyade hususî şahıslar, tesisler ve fon idareleri, elleri altındaki sermayenin emniyetini düşünerek ipotek karşılığı ikrazatta bulunurlardı. Bugün dahi aynı müesseseler bu çeşit plâsman ararlar ve adetleri, bilhassa disponibilitelerinin mühim bir kısmını bu işe hasreden sigorta şirketlerinin (bilhassa hayat sigorta şirketlerinin) inzimamile daha ziyade artmıştırlar.

Ziraatın teksifi, gayrimenkul kıymetlerinin yükselmesi ve şehirlerin nüfusunun artması neticesi olarak şehirlerdeki inşaatın fazlalaşması dolayısıyla ipotek kredisinin de artması ve rasyonel bir teşkilâta bağlanmasında lüzumu daha ziyade kendini hissettirmiştir. Bu ihtiyaç bilhassa sanayi inkişafı ve demiryolları inşaatının esham ve tahvilât şeklinde sermaye celbi yani ipotek işlerine nazaran daha supl ve müsmir görünen plâsmanlar neticesinde ehemmiyet kesbetmiştir. İpotek sahasında ihtisaslaşmış müesseselerin kurulması lüzumu evvelâ köy işletmeleri sahasında, bilâhare şehir gayrimenkulleri hususunda kendini hissettirmiştir. 1770 senesinde Büyük Frederik «Landschaft» namı altında ipotek muamelelerine mahsus ilk âmme müessesesini kurmuş ve bunu, bilâhare Prusya Eyaletlerinde kurulan mümasil teşekküller takip etmiştir. Tahsis edilen ipotek kredilerinin finansmanı, alacaklısı için ihbar hakkı olmayan rehin mektupları ihracı ile temin ediliyordu. Umumiyetle ikrazat, müstakrizin nakde çevirmesi icap eden bu tahvillerle yapıyordu. «Landschaft» lar bidayette Doğu

Almanya'daki asillerin gayrimenkullerini finanse etmek gayesine matuftu. Hususi hukuk hükümlerine göre anonim şirket şeklinde kurulmuş olan en mühim ipotek bankası, 1852 de tesis edilmiş olan «Crédit Foncier de France» dır. Kendi nev'inde Fransanın en mühim müessesesi olan bu banka münhasıran uzun vâdeli finansman prensibine istinad ediyordu. İsviçrede ipotek kredisinin finansmanı başka yollar bulmuştur.

İsviçre Millî Bankası'nın neşrettiği istatistiklerde «emlâk bankaları» olarak Vergi ve Pul Federal İdarelerinin bu şekilde kabul ettiği müesseseler zikredilmektedir. Yalnız bilânçolarının % 60 ı İsviçredeki ipotekli alacaklardan ve hesabı cari şeklindeki alacaklar hariç olmak üzere İsviçre ipotek tahvillerinin terhini mukabilindeki avanslardan müteşekkil olan bankalar bu kategoriye girmektedir. Emlâk bankası tipinin, Maliyenin ölçülerine göre tesbiti, her nekad değişik kategorilere girerlerse de aşağı yukarı bütün «Tasarruf Sandıkları» ve «Kanton Bankaları» na da şâmilirdir.

1948 senesi sonunda mevcut 82 emlâk bankasından 61 i anonim şirket, 11 i kömün müessesesi (bilhassa Schafhouse kantonunda) ve 9 u kooperatif şeklindedir. Bundan başka Lucerne kantonunda bir devlet müessesesi olan Einzinserkasse vardır.

Âmme hükmi şahıslarına istisnaî olarak kredi veren ve kredi muamelelerini ipotekli ikrazate inkisar ettiren hakiki ipotek bankası tipi İsviçrede tutunmamıştır. En mühim bankalar meyanında İsviçre Emlâk bankası ve Winterthour İpotek Bankası hakiki ipotek bankası tipine en çok yaklaşırlar, halbuki Argovie Umumi Tasarruf Sandığı, Bâle - Campagne İpotek Bankası ve Argovie İpotek Bankası gibi diğerleri muhtelit bir karakter taşıyan emlâk bankası olarak telâkî edilmelidirler. Filhakika bu müesseseler bir dereceye kadar, hakiki ipotek kredisine ile hiçbir müşterek tarafı olmayan kredi işlemleri meşgul olurlar.

Emlâk bankalarının 1948 sonundaki aktif yekûnları şöyle idi :

	Milyon frank olarak	Yüzde olarak
Kasa, Millî banka ve postadaki mevduat	45.6	1.59
Bankalardaki vâdesiz mevduat	18.6	0.65
Bankalardaki diğer mevduat	4.3	0.15
Senedat cüzdanı	19.8	0.69
Karşılıksız borçlu cari hesaplar	22.1	0.77
Maddî teminat karşılığı krediler	262.1	9.13
Vâdeli ikrazat ve avanslar	161.1	5.60
Âmme hükmi şahıslarına yapılan avanslar	43.4	1.51
İpotekli ikrazat	2062.1	71.68
Esham tahvilât ve iştirakler portföyü	189.7	6.59
Banka binaları ve diğer gayrimenkuller	14.3	0.50
Diğer aktifler	33.3	1.14
	<u>2876.9</u>	<u>100.00</u>

Bu yekûnda, muhtelit karakterdeki müesseselerin mevcudiyeti dolayısıyla nispetleri düşmüş ise de, ipotek karşılığı krediler aktifin en mühim kalemini teşkil etmektedir. Borçlu cari hesaplar içinde ipotek kredilerinin mukaddimesini teşkil eden inşaat kredileri de vardır. Diğer borçlu hesaplar umumiyetle maddî teminat veya kefaletle temin edilmiştir. Vâdeli avanslar içinde aynı hal variddir. Umumi kaide olarak, ipotek kredileri,

gayrimenkulün piyasa rayicinin 3/5 veya 2/3 sine kadar verilir. Prensip olarak, sanayi tesisleri kabul edilmez. Aynı şey mevsim otelleri için de vâridir, halbuki bütün sene açık olan şehir otelleri normal muameleler çerçevesine girer. Şayet ipotek ikinci derecede olursa veya ikrazat normal nispetleri tecavüz ederse, umumiyetle kefalet şeklinde munzam teminat aranır. Şahsî kefalet yerine bazan mal sahipleri cemiyetleri tarafından ihdas

edilmiş olan kefalet kooperatifleri kaim olur, fakat bu kefaletler nispeten mahdut bir rol oynarlar.

İpotek kredisi, tarifi veçhile bir mülkiyet kredisi olduğu cihetle, alacaklının her türlü ihbar hakkından sarfınazar ederek, uzun vâdeli verilmesi normaldir. Tatbikatta, emlak bankaları uzun vâdeli veya 6 ay ihbarlı krediler açarlar. Eğer alınan tahviller ikinci derecede veya açılan krediler normal nispetleri tecavüz ediyor ise bankalar ekseriya riski yavaş yavaş azaltmak maksadile muntazam taksitler talep edeceklerdir. Bazı bölgelerde, meselâ Fransız İsviçresinde ve Bern Kantonu İpotek Sandığı'nda, krediler normal nispetler dahilinde verilse dahi birinci derece ipoteklerin de tâbi olduğu senevi taksitlere bağlanmaktadır. Birinci derecede ipoteklerin mecburi taksitlere bağlanması, ikinci derecede ipotekler için daha yüksek

faiz ve masraflar olduğu cihetle borçlu için zararlı telâkki edilmektedir. Maamafih senelik taksitlerin ödenmesi neticesi boşalan limitler sayesinde borçlunun icabı halinde müşkülâtle karşılaşmaksızın yeni krediler temin edebileceği mülâhazası ile bu mecburiyet bir avantaj olarak da telâkki edilebilir. İhbar hakkı bankaya, faizleri tanzim etme imkânını bahşeder zira, lüzumu halinde, daha yüksek nispetlere intibak imkânını verir. Eğer ikrazat kesin olarak uzun vâde ile yapılmışsa banka, vâdeli olarak kabul ettiği mevduata yüksek faiz vermek mecburiyetinde olduğu halde, ikrazat faizlerindeki muhtemel bir düşüklüğün tesirlerinden kendini koruyacaktır. Kanton bankaları gibi emlak bankaları da faiz nispetlerini bazan kendi takdirlerine göre tadil etmek hakkını muhafaza ederler.

1948 senesi sonunda emlak bankalarının pasif yekûnları şöyle idi :

	Milyon frank olarak	Yüzde olarak
Bankaların vâdesiz mevduatı	25.4	0.88
Diğer banka mevduatı	21.5	0.75
Vâdesiz alacaklı cari hesaplar	146.4	5.09
Vâdeli hesaplar	77.8	2.70
Tasarruf mevduatı	1008.2	35.05
Cüzdanlı hesaplar	88.1	3.06
Kasa bonoları	811.7	28.22
Tahvil ihracı suretile istikrazlar	63.6	2.21
Rehin mektupları	301.3	10.47
Mevduat yekûnu	2544.3	88.43
Diğer pasifler	48.0	1.67
Sermaye	187.6	6.52
İhtiyatlar	97.3	3.38
	2876.9	100.00

İsviçrede ipotek işlerinin finansmanı diğer memleketlerdekine nazaran değişik bir teknikle yapılır. Tahvil ihracı suretile yapılan uzun vâdeli istikrazlar yalnız birkaç müesseseye inhisar eder ve emlak bankaları camiası içinde ehemmiyetsiz bir rol oynar. Buna mukabil rehin mektupları ihracı suretile elde edilen mevduat çok daha yüksek bir seviyeyi bulur ve uzun vâdeli imkânlar sağlar. Maamafih bu sahada en yüksek mertebeyi tasarruf mevduatı ile kasa bonoları işgal eder, zira 1948 senesi sonunda mevduatın % 71,54 nü teşkil etmektedirler. Her nekad cari

hesaplar bir ipotek bankasının asli işlerinden sayılmazsa da çek hesapları ve vâdesiz alacaklılar ihmal edilemez. Sebebi de hakiki bir ipotek bankası olan müesseselerin az oluşudur.

Emlak bankalarındaki mevduatın değişik şekiller arzemesi neticesi olarak, bilhassa uzun vâdeli mevduata yer verildiği takdirde, sermaye piyasasında faiz nispetlerinin tadili mevzuubahis olduğunda, ipotek faizi nispetinin daha çabuk reaksiyonunu mucip olur. Tasarruf mevduatına verilen faiz nispetlerinde yapılan tadilat derhal mezkûr mevduat üzerinde tesirini

gösterir meğer ki bu tadilat muayyen bir meblâğı geçmeyen veya aksine muayyen bir haddin üstündeki mevduat için mevzuubahs olsun. Eğer tahvilât faizi nispetlerinde bir tadilat yapmak icap ederse, yalnız bu şekli alan yeni mevduatta değil, fakat aynı zamanda daha yüksek veya daha düşük bir nispet üzerinden hesaplanacak olan vâdesi geçmiş veya ihbar hakkı tanınmış tahvilât üzerinde de tesirini gösterecektir. Faiz nisbetlerinde bir tadilatın muayyen bir banka tarafından ihrac edilmiş olan bütün tahviller üzerinde tesirini gösterebilmesi muayyen zamana mütevakkıftır. Tahvillerin vasatı vâdesi yaklaştıkça bir sene zarfında vâdesi hulül eden meblâğlar daha artacak ve yeni faiz nispetlerinin tesiri tedavüldeki tahvillerin vasatı faizleri üzerinde daha çabuk ve daha şiddetli olarak kendini hissettirecektir. İpotek faizi nispetleri bu temevvüçlere tâbi oldukça borçlu ya karlı veyahut da zararlı çıkacaktır. Bankalar ipotek faizi nispetlerini mümkün olduğu kadar müstakar tutabilmek için mevduat faizi nispetlerinin hafif temevvüçlerini kendileri tekabbül ederler. Binaenaleyh ipotek faizi nispetleri, ipotek kredileri finansmanının müsaade ettiği nispette, sermaye piyasasında faiz nispetleri temevvücatına daha az maruz kalacaktır.

İpotek faizi nisbetleri çok düşük olduğu takdirde şehir gayrimenkulleri piyasasında spekülasyonlara yol açılır ve zirai gayrimenkuller fiyatlarında fâhiş yükselmeler kaydedilir. Aynı zamanda, fonlarının mühim bir kısmını ipotek mukabili plâse eden sigorta şirketleri ve tekaüt sandıklarının da randımanlarının hissedilir derecede düşmesini mucip olur.

4 — DİĞER MAHALLİ BANKALAR

Bu nam altında bankacılık istatistikleri, kanton bankaları, büyük bankalar ve tasarruf sandıklarının haricinde olarak daha ziyade buldukları bölgenin ihtiyaçlarına cevap veren müesseseleri kasdetmektedir. Filhakika hukukî bünyeleri itibarile kanton bankalarından ve sermayelerinin azlığı ve gerek faaliyet bölgeleri gerekse yaptıkları işlerin mahdut ol-

maları bakımından büyük bankalardan tefrik edilirler. Tasarruf Sandıkları ise tasarruf mevduatının faikiyeti ile tefrik edilirler. Bankacılık istatistiği mahallî bankaları 2 kategoriye ayırmaktadır: Mali mevduatla bağlı bulunan ipotek bankaları ve diğer mahallî bankalar. Diğer mahallî bankalar bir bankaya tevdi edilebilen her işle meşgul olurlar. Maamafih muhtelif faaliyet branşlarının ehemmiyeti müesseseye göre değişebilir. Bazı mahallî bankaların muhtelit tasarruf sandıklarına müşabih bir pasifi, bazılarının ise emlak bankalarınınkine müşabih bir aktifte vardır. Diğer bazılarında ise ticari banka muamelâtı en mühim rolü oynar. Mahallî bankaların birçoğu bidayette muhtelit tasarruf sandığı tipinde iken, zamanla ticari branşlar diğerlerinden fazla inkişaf etmiştir. Bu müesseselerin bazıları küçük esnafa kredi temin etmek maksadile kurulmuştur. Mahallî bankaların hemen hepsi mütevazı bir kadro ile işe başlamışlar, bilâhare muhtelif şeraitin tesiri altında inkişaf etmişlerdir. Bazılarının hâlâ mahdut bir faaliyeti olduğu halde, diğer bazıları 100 memura kadar çalıştıran vasat derecede müesseseler olmuşlardır.

1948 senesi sonunda 69 u anonim şirket, 17 si kooperatif ve 7 si komün müessesesi şeklinde hakikî manasile 93 mahallî banka vardı. Kooperatif şeklindeki müesseseler umumiyetle ehemmiyetsizdir. 7 sinin âzaları müteselsilen mes'uldürler. Bilânço yekûnu bakımından en mühim kooperatif, istihlak kooperatifleri ve sendikalarla ilişiği olan Bâle şehrindeki Kooperatif Merkez Bankasıdır. Zaten bilânço bakımından bu müessese en mühim mahallî bankadır. Anonim şirket şeklindeki mahallî bankalara misal olarak Soleure Ticaret Bankası ile İtalyan İsviçresi Bankası zikredebiliriz. Umumî kaide olarak mahallî bankaların faaliyetleri muayyen bir bölgeye münhasırdır. Maamafih içlerinden bazıları şubeler açmışlar ve dolayısıyla «bölge bankaları» karakterini ihraz etmişlerdir. Hattâ bazı ahvalde bu şubeler değişik kantonlarda bulunmakta, dolayısıyla müessese hakikî bir mahallî banka vasfını kaybetmiş olmaktadır. Bu gruba giren müesseselerin ekserisi .....

Bankası, ... Halk Bankası,.....
Tasarruf ve İkrizat Sandığı gibi müesses
bulunduğu mahallî bildiren ticaret unvan-

ları taşımaktadırlar.

1948 senesi sonunda hakikî mahallî
bankaların aktifi şöyle idi :

	Milyon frank olarak	Yüzde olarak
Kasa, Millî banka ve Postadaki mevduat	63.0	3.79
Bankalardaki vadesiz mevduat	34.1	2.05
Bankalardaki diğer alacaklar	9.0	0.54
Senetler cüzdanı	68.6	4.13
Açık krediler	70.7	4.25
Maddî teminat karşılığı krediler	478.9	28.85
Vâdelî İkrizat ve avanslar	141.2	8.51
Âmme hükmi şahıslarına verilen avanslar	23.9	1.44
İpotekli plâsmanlar	541.5	32.61
Tahvilât cüzdanı ve İştirakler	182.0	10.96
Banka binaları ve diğer gayrimenkuller	21.1	1.27
Diğer aktifler	26.2	1.60
	<u>1660.2</u>	<u>100.00</u>

Borçlu cari hesaplarla ipotekli kredi-
ler aşağı yukarı aynı ehemmiyettir.
Hey'eti umumiyesi itibarile mahallî ban-
kalar, ipotek ve ticaret bankalarının muh-
telit karakterini taşır. Bu bankaların bazı-
larında borçlu hesaplar ipotekli krediler-
den fazla olduğundan müesseseye ticari
bir karakter verirler, diğer bazılarında ise
borçlu hesaplar ipotekli kredilerin dünun-
dadır. Bu grupta ipotekli krediler büyük
bankalar müstesna olmak üzere diğerleri-
ne nazaran daha az bir rol oynar. Mahallî
bankaların bilançolarında borçlu hesap-
lar aşağı yukarı büyük bankalardaki ka-
dar olup diğer gruplara nazaran çok da-
ha fazladır. Binaenaleyh büyük bankala-
rın yanında hesabı cari muamelelerine en
fazla yer veren mahallî bankalardır. Ma-
mafih bu iki gruptaki borçlu hesapların
mahiyetleri faklıdır. Filhakika büyük ban-
kalarda açık krediler mahallî bankalar-
dakine nazaran çok daha fazladır ve ma-
hallî bankalardaki kredilerin limitleri bü-
yük bankalardakine nispetle daha düşük-
tür. Mahallî bankaların vazifesi büyük ti-
caret ve sanayii finanse etmek değildir,
esasen sermayeleri böyle risklere girmeğe
müsait değildir. Ekseriya büyük ticarî ve
sınai krediler, mahallî bankaların likidite
prensiplerile kabiletelif olmayan mühim
temevvüçlere tâbidir. Bu sebeple bu gru-
ba dahil müesseselerin açtıkları küçük ve
vasat krediler, esnafa, küçük sanayi er-
babına, zürraa ve kredi ihtiyaçları ma-
hallî bankanın kapasitesini aşmayan ti-
carî ve sınai teşebbüslere inhisar eder.
Mahallî bankanın müşterileriyle sıkı mü-

nasebeti vardır ve onların şahsî ve mali
durumlarını yakinen bilir, binaenaleyh
müşterilerinin şahsî ihtiyaçlarını daha iyi
bilerek icabı halinde kendilerine hususî
kolaylıklar yaparlar. Tecrübe göstermiş-
tir ki aynı mahalde bilhassa hali inkişaf-
taki teşebbüslerle, müşteri kaybetmemek
mülâhazası ile kurulan sıkı münasebetler
banka için bir risk kaynağı teşkil eder.
Zamanla, bankanın kapasitesini aşan ve
mühim zararları mucip olan tek taraflı
riskler doğurur.

Mahallî bankalar maddî teminat ve
kefalet karşılığı krediler açarlar, senet
tahsili ve iskontosu yaparlar, alacağın
temliki mukabilinde avanslar verirler.
Mahallî bankaların bilançolarında evvele-
mirde likidite ihtiyatı olarak bulunan es-
ham ve tahvilât portföyü vasatı % 10,96
nispetindedir. Mahallî bankaların çoğu,
emlak bankaları ve tasarruf sandıkları
gibi statüleri mucibi esham kabul etme-
diklerinden portföyleri daha ziyade tah-
vilâtan müteşekkildir. Esham tahvilât
cüzdanı, vadesiz mevduatın muhtemel
rambursmanını temine matuf fonlar saye-
sinde teşekkül etmiştir. Hattâ bir derece-
ye kadar iskonto cüzdanı için de aynı hal
variddir. Mahallî bankaların ekserisi müş-
terileri hesabına esham tahvilât muame-
leleri yaparlar, âmme menfaatine hâdim
mevduatı idare ederler, küçük kasalar ki-
raya verirler. Ahval ve şeraitin müsaadesi
nispetinde kambiyo muameleleri de ya-
parlar. Emisyon sahasında mahallî ban-
kalar büyük bir rol oynamamakla bera-
ber, fırsat düştükçe, mahallî bir banka ba-

zan aynı bölgedeki diğer bankalarla birlik-te mahallî mahiyette istikrazlarda bulunur. Mühim istikrazlar mevzuubahs olduğun-da, mahallî bankaların hiç olmazsa en mühimleri iki büyük sendika halinde iş-tirak ederler. Büyük bankaların aksine olarak mahallî bankaların ekserisinin ec-nebi memleketlere kredi muameleleri hiç

yoktur veya gayet cüz'üdir. Maamafih bü-yük mahallî bankalar veya mühim ticarî faaliyetleri olanlar, kendilerine verilen te-diye emirlerini infaz ettirebilmek için ha-riçle münasebetler kurarlar (çekler, kredi mektupları, akreditifler v. s. gibi)

1948 senesi sonunda bilançoların pasifi şöyle idi :

	Milyon frank olarak	Yüzde olarak
Vadesiz banka mevduatı	30.7	1.85
Diğer banka mevduatı	23.3	1.40
Vadesiz alacaklı carî hesaplar	241.8	14.56
Vadeli » » » »	98.6	5.94
Tasarruf mevduatı	527.4	31.77
Cüzdanlı mevduat	149.5	9.01
Kasa bonoları	241.2	14.53
Tahvil ihracı suretile yapılan istikrazlar	9.7	0.58
Rehin mektupları	120.5	7.26
	<u>1442.7</u>	<u>86.90</u>
Diğer pasifler	44.1	2.66
Sermaye	126.9	7.64
İhtiyatlar	46.5	2.80
	<u>1660.2</u>	<u>100.00</u>

Umumî mevduat meyanında tasarruf mevduatının nispeti yüksek olmakla beraber emlak bankaları, kanton bankaları ve tabiatile muhtelit tasarruf sandıkların-dakinden dündür. Tasarruf erbabı ile şah-sî münasebetler tesisi, mahallî bankalar için mühim bir mevduat kaynağı teşkil eder. Mahallî bankalardaki tasarruf mev-duatı, tasarruf sandıklarındakinden mahi-yet itibarile farklıdır. Mahallî bankalardaki tasarruf mevduatı daha ziyade diğer plâsman sahalarında vâde hulûlü dolayisile disponibl hale gelerek başka bir is-timal şekli buluncaya kadar muvakkat kaydile veya nispeten kısa vâdeli ihtiyat tesisi maksadile izah edilebilir. Bu mev-duat küçük san'at erbabından, ticarî ve zirai muhitlerden gelen mütevazî dispo-nibl ihtiyatlardan da müteşekkil olabilir. Bu sebeple mahallî bankalardaki tasarruf mevduatı, tasarruf sandıklarındakine na-zaran daha fazla hareket gösterir. Bir se-ne içindeki tahsilât ve tediye yekûnu ta-sarruf sandıklarına nispetle daha yüksektir. Çekilen paraların nispeti emlak ban-kaları ve kanton bankalarına nazaran da-hi yüksektir. 1946 dan 1948 yılına kadar çekilen paraların nispeti sene başındaki mevduat yekûnuna nazaran vasatî olarak tasarruf sandıklarında % 18,1, emlak ban-kalarında % 21,8, kanton bankalarında

% 24, halbuki mahallî bankalarda % 25,7 idi. Kasa bonoları mahallî bankalarda muhtelit tasarruf sandıklarına nispetle daha büyük bir rol oynar, buna rağmen bunların emlak bankaları ve kanton ban-kalarındaki ehemmiyeti ile kıyas edilemez. Mahallî bankaların kasa bonoları vâde ve faiz nispeti bakımından ipotek bankalarınınkine nisbetle daha avantajlıdır. 1948 yılı nihayetinde mahallî ban-kaların kasa bonolarının vasatî faiz nispeti emlak bankalarınınkini % 1/8 tecavüz ediyordu. Bu fark kanton bankalarınınkini nispetle daha fazladır. Faiz nispetinin bu yüksekliği mahallî bankalarca kabili tahammüldür zira bu sayede elde edilen mevduat, her 2 gruba nazaran aktifte daha geniş bir yer tutan borçlu carî hesapları finanse etmeğe yarar.

Mahallî bankaların ticarî hüviyeti vâ-desiz alacaklı carî hesaplarda da kendini gösterir. Bu hususta mahallî bankalar muhtelit tasarruf sandıklarından ve em-lak bankalarından ayırd edilir. Ticarî ve sınaî teşebbüsler tarafından mahallî ban-kalara tediye mevduatı ve carî ihtiyatlar olarak tevdi edilen ve carî hesapların mü-him kısmını teşkil eden mevduat bu mü-esseselerin bazılarında mühim bir yekûn tutar.

Amerikan Bankacılığında Birleşme ve Nevileri

Yazan :

Ranmond P. Kent
«Money and Banking»

Çeviren : **İbrahim H. Kurt**

Müteaddit bankaların tek bir teşkilât halinde bir araya gelmeleri keyfiyeti, bir çok eyaletlerde, bu husustaki müsaade edici mevzuatın kabulünden çok evvel başlamıştı. Hernekadar kanunî müsaade alınmadan şube sisteminin tesisi imkânsız ise de, «Grup» veya «Zincir»lerin teşkili suretiyle birleşme her zaman mümkündür. Grup, hisse senetlerinin satın alınması yoluyla birden fazla bankanın tek bir birleşim şirketi (Holding Company)nin kontrolü altına sokulması suretiyle teşkil olunur. Zincir ismi verilen diğer birleşme şekli ise, daha gayri resmi vasıtalarla bir arada tutulan bankaları ifade eder. Zincir, tek bir ailenin fertleri, yahut işlerinin mahiyeti dolayısı ile sıkı bir işbirliği kurmuş olan firmaların teşkil ettikleri bir klik tarafından kontrol edilir. A Bankası sahiplerinin B ve C Bankalarını kontrolleri altına almak istediklerini, fakat bunu, mer'i tahditler dolayısıyla bir birleşim (holding) şirketi teşkili suretiyle değil de, daha kolay bir yolla yapmak istediklerini farzedelim. Bu vaziyette yapılacak yegâne şey, A Bankası İdare Meclisi âzalarını, B ve C Bankalarının mevcut hisse senetlerinin kısmı âzamını satın almaya ikna etmekten ibaret olacaktır.

Kontrol bakımından, gruplaşma ve zincirlenme suretiyle meydana gelen birleşmeler, bazı hususlarda, şube ihdası (başka bankaları şube yapmak) suretiyle kurulan birleşmelere faiktir. Bu faikiyet

âtideki sebeplere istinat eder: Evvelâ, bir birleşme şirketi vasıtasıyla muhtelif eyaletlerdeki bankalar üzerinde kontrol tesis etmek mümkün olduğu halde şube ihtası suretiyle kurulan birleşmelerde kontrol ancak bir eyalet dahilindeki bankalar üzerinde tesis olunabilir. Saniyen, bir birleşim şirketi, Federal Rezerv sistemin üyeleri olan ve olmayan eyalet bankalarıyla millî bankaları tek bir sistem içinde birleştirebilir. Salisen, hernekadar yatırım bankaları şubelerinin grup sistemi şeklinde bir araya gelmeleri 1934 senesinden beri kanunla men edilmiş ise de, birleşim şirketin, muhtelif korporasyonları, ticarî bankacılık sahasından gayri, malî sahalarda da kontrol etmesi için hiç bir engel yoktur.

1901 yılında hali faaliyette olan bu nevi grup ve zincirlerin adedi bir kaçı geçmez iken, zamanla çoğalmış ve bu organizasyonların inkişafı yirminci asra mahsus bir olay olarak kabul edilmiştir. Bankacılıktaki gruplaşma, 1920 ile 1930 yılları arasındaki on yıl zarfında bilhassa sür'atlenmiş ve büyük grupların kısmı âzamı bu on yıllık devrin son senelerinde ortaya çıkmıştır. 1931 yılının nihayetinde, Amerikada 978 banka ve 1219 şubeyi içine alan 97 grup hâli faaliyette idi. Maa-fih bu miktar 1943 yılı sonunda, 383 banka ve 875 şubeyi ihtiva etmek üzere birdenbire 31 e düşmüştür. Grup, ve grupların kontrol ettiği banka adedindeki bu

düşüklük, o tarihlerde çok şubeli bankacılık hakkındaki kanunların liberalizasyonunun bir neticesidir. Maamafih bankacılığta gruplaşma hiç bir zaman ehemmiyetini kaybetmemiştir. 31 Aralık 1943 de grup bankaları ve şubeleri cem'an \$ 12.407.284.000,— lik bir mevduat toplamışlardı. Zincirleme bankacılık ise, adet itibariyle en yüksek seviyesine 1920 yılında erişmiş olmakla beraber, o tarihten beri de gündem güne ehemmiyetini kaybetmemektedir. 31 Aralık 1943 tarihinde, 454 banka ve 56 şubeyi bünyesi içine katmış hâli faaliyette 100 zincirleme banka mevcuttu ve bunların çoğu 5.000 den daha az nüfuslu müntakaların mahdut imkânlı müesseseleri idi. Zincirleme bankacılığın en fazla rağbet gördüğü yerler Amerikanın Kuzey Batı Merkezî eyaletleridir. Diğer bölgelerde bu nevi bankalar pek nadirdir; hattâ District of Columbia (Washington) da ve diğer 18 eyalette hiç yoktur. 31 Aralık 1943 de Amerikanın bütünü zincirleme bankalarının nezdlerindeki mevduat yekûnunun \$ 2.859.059.000,— olması bile bu nevi bankacılığın ne derecelere kadar ehemmiyetini kaybettiğinin başka bir delilidir.

Birleşmelerin Nizamlanması :

Bidayeten müstakil olarak teşekkül etmiş, fakat bilâhare gruba iltihak ederek tâbi banka durumuna geçmiş müesseseler üzerinde tek elden idareyi sağlamak maksadıyla birleşim şirketlerinin tesisi, bir takım entrikaların ve suistimâllerin yapılabileceği müsait bir zemin hazırlamışsa da, bunların çabuk farkına varılmıştır. Bazı ahvâlde, gruplar, bankacılıkta şayanı arzu olan bankalar arasındaki birleşmeyi meydana getirmek için değil de, müteşebbislerine daha fazla kazanç temin etmek maksadıyla tesis olunmuşlardır. Birleşim şirketler, gruptaki bir bankayı gruba dahil diğer bankalar zararına zenginleştirmek imkânına sahiptirler. Meselâ, bir birleşim şirketi, tâbi bir bankanın aktifini gruba dahil diğer bir bankanın aktifine nakletmek suretiyle o bankanın hem aktifini kuvvetlendirir ve hem de gelirini artırabilir. Bunun gibi, yatırım bankaları üzerinde kontrol tesisi

eden birleşim şirketleri, tâbi ticaret bankalarını, diğer bir yaktırım bankasının sağlam olmayan eşhamını almaya icbar edebilir.

Bu ve bunun gibi suistimâller grup bankacılığında zamanla yaygın bir hâle gelince, Kongre ve bazı eyalet meclisleri bu gibi hareketleri firenleyecek tedbirler almak lüzumunu hissetmişlerdir. Bir kaç kanun vazii de zincirleme bankaların faaliyetini tahdit eden kanunlar istar ettiler.

Grup Bankacılığının Eyaletlerce Nizamlanması :

Hemen hemen bütün eyaletler, ticari bankaların alabilecekleri diğer bankalar hisse senetlerinin âzami miktarını tâyin etmiştir. Bu meyanda 33 eyalette ve Washington'da bir ticaret bankasının diğer bir bankanın hisse senetlerinin % 50 sini veya daha fazlasını satın alması gayri kanunî telâkki edilmiştir. Bankaların bu nevi faaliyetleri tahdit edildiği halde, banka olmayan, fakat diğer bankaların hisse senetlerini elinde tutan korporasyonların faaliyetleri henüz tam bir nizam altına alınmış değildir. Yalnız bir eyalet - Mississippi - banka gruplaşmalarını açıkça yasak etmiştir ; fakat aralarında Pennsylvania, New Jersey, Indiana, Wisconsin ve Oregon'unda bulunduğu 11 eyalet, korporasyonların diğer bankaların hisse senetlerine ne şekilde ve ne nispette tesahup edebilecekleri hususunu bir nizama bağlamak, birleşim şirketlerle onlara tâbi bankalar arasındaki muameleleri hudutlandırmak, birleşim şirketleri zaman zaman kontrol etmek, bu ve bunun gibi akla gelebilecek bir takım tahditler koymak suretiyle banka gruplaşmalarına mani olmaya çalışmaktadır.

Grup Bankacılığının Federal Hükûmetçe Nizamlanması :

Birleşim şirketlerin birden fazla eyaletteki bankaları kontrolleri altına alması ve bu suretle hem millî ve hem de eyalet bankaları üzerinde hâkimiyet sağlaması, eyalet hükûmetlerinden ziyade Federal Hükûmeti ilgilendiren bir nizam meselesi telâkki edilmiştir. Mesele, bu husustaki

kanun vaz'olunmadan evvelde Federal Rezervin selâhiyetli şahısları ve bazı Kongre üyeleri tarafından biliniyordu. Bir çok banka gruplarını Federal Hükümetin kaza selâhiyeti içine sokan hükümler, 1933 Bankacılık Kanununda bir araya toplanmıştır. 1935 de tadilâta uğrayan bu kanun, birleşim şirketleri, Federal Rezerv sistemin üyesi olan herhangi bir bankanın hisselerini satın almaya karar vermeden evvel, Guvernörler Meclisinin müsaadesini istihisâle mecbur tutmaktadır. Bununla beraber Federal Rezerv sistemin âzası olmayan eyalet bankalarını kontrol eden birleşim şirketler, Federal Hükümetin kontrolüne tâbi değildirler.

Yukarıda bahsedilen müsaadenin alınabilmesi için birleşim şirketin aşağıdaki şartları kabul etmesi lâzımdır :

Kendi defterlerini ve Federal Rezerv sisteme dahil olsun olmasın tâbi bankaların defterlerini Federal Rezervin selâhiyetli memurlarının tetkikine arzedecektir; sanki kendisi de Federal Rezerv sistemin bir üyesiymiş gibi vaziyeti hakkındaki raporları muhafaza ve istendiğinde neşredecektir; hükümet bono ve tahvilâtı ile buna mümasil bir kaç özel tip esham harîç, diğer nevi eshamın alım ve satımı ile

meşgûl herhangi bir teşekkülle doğrudan veya dolayısıyla temastan içtinap edecektir; sahip olduğu bütün banka hisselerinin kıymetlerini karşılamak üzere elinde likit aktiflerden müteşekkil bir ihtiyat bulunduracaktır; ve nihayet dağıtacağı kâr haiki ve fiili net kazancı ile mahdut olacaktır.

Birleşim şirket kanunî müsaade almadan hisse senedi satın almaya kalkar veya müsaade aldıktan sonra bunun şartlarına riayet etmez veya müsaade, verilen makam tarafından geri alınırsa, kendisine tâbi bankalardan millî olanlar tasfiye edilebilir; eyalet bankaları olanlar ise, Federal Rezerv sistemin üyesi olmak hakkını kaybederler.

Zincirleme Bankacılığın Nizamlanması :

Eyaletler içinde yalnız Mississippi, zincirleme bankacılığı kanun dışı ilân etmiş ve diğer beş eyalet te bu nevi birleşmenin faaliyetlerini nizam altına alan kaideler icat etmişlerdir. Geri kalan diğer eyaletler ve Federal Hükümet doğrudan doğruya zincirleme bankacılıkla ilgili herhangi bir kanun vaz'etmemişlerdir.

Çukurova Pamuk Tarım Satış Kooperatifi Birliği A D A N A

Tesis Tarihi : 1940

Kapitali	: 4.000.000	Sicilli Ticaret	: 1073
Yedek akçe	: 1.500.000	Ihracat Ruh. No.	: 1885
Ortak adedi	: 5.783	İştigal mevzuu	:
Telgraf adresi	: Çukobirlik-Adana	Pamuk, Susam, Yerfıstığı, Çeltik	(Piring).
Telefon		Birliğe bağlı kooperatifler :	
Umum Müd.	: 2740	Adana, Ceyhan, Tarsus, Yenice	
Muhasebe Müd.	: 2881	Osmaniye, Maraş.	
Santral	: 2837	Tesisler :	
Posta kutusu	: 3	(Yenice Sawgin Çırçır ve Prese Fab.)	
Kod : Bentley's Complete Phrase		Ceyhan » » » » »)	
		Adana pamuk müessesesi	
		Mersin Nebatî Yağ ve Sabun Fab.	

Bankacılık İstatistiklerinin Tekâmülüne Müteallik Muhtelif Mülâhazalar

Çevirenler :

Sabahattin ULUKAN
Hamit Belig BELLİ

İktisadi tahliller zaviyesinden, banka istatistiklerini daha mükemmel bir seviyeye çıkarabilmek için bankalar tarafından hususi olarak neşredilen raporlarda bulunmayan malûmatı ihtiva eden tamamlayıcı istatistikler hazırlamak lâzımdır. «Başlangıç» bölümünde izah edildiği gibi, Birinci kısımda plâni ele alınmış olan umumî hükümlerin, banka istatistikleri hazırlayan resmi müesseseler tarafından müfredatlı bir şekilde hazırlanması elzem değildir. Bu kaideler, sadece beynelmilel mukayeseleri tam mânasile sağlayacak istatistikler muvacehesinde bir değer ifade ederler. Filhakika, bu etüdün sonunda takdim edilecek ek liste, bilanço istatistiklerinin hazırlanmasında, rehber vazifesi görmeye yarayacaktır.

Çalışma branşları ne olursa olsun bütün bankalar için istatistikî meseleler aynı mahiyet arz ettiklerinden, bu sahada ehemmiyet kesbetmiş olan bütün hususları tek bir çerçeve içinde toplamak mümkün olmuştur. Bununla beraber, birçok memleketlerde, çeşitli kredi nevilerine göre muhtelif formüller kullanılmaktadır. Bu tatbikatın faydaları bedihidir. Fakat, ne olursa olsun, bankacılık sahasında müşahade edilen farklar ve çeşitli memleketlerin tatbikatında görülen değişiklikler, ayrı ayrı hususî tip istatistiklerin hazırlanmasına lüzum kılmamaktadır. Netice olarak, ek listenin muhtevasında çeşitli banka tiplerine ait malûmatın bulunacağı tahmin olunabilir.

I. AKTİFLER VE PASİFLER HAKKINDA İSTATİSTİKİ MUTALAR

A. Banka İstatistiklerinin metodu ve devresi :

Çeşitli banka tiplerinin aktif ile pasiflerinin tamamı hiç olmazsa senede bir def'a neşredilmelidir. İmkân dairesinde, bankanın mali senesi sonunda veya takvim yılı sonunda bütün banka muamelelerine ait senelik istatistikler devamlı olarak neşredilmelidir. Beynelmilel zaviyeden bakıldığı zaman, çeşitli memleketlerin senelik banka bilançolarını belirli bir tarihte çıkarmaları arzuya şayan görülür. Beynelmilel mukayeseleri gerçekleştirmek bakımından, en uygun tarih takvim yılının sonudur. Fakat cenup küresinde bulunan memleketlerin, hususî sebepler yüzünden, senelik istatistikler için başka bir tarih seçmeleri mümkündür.

Üç aylık veya altı aylık istatistikler neşredildiği takdirde, bunların tarihlerini Mart, Haziran, Eylül ve Aralık sonuna tesadüf ettirmek faydalı olur.

İktisadi faaliyetler ile mali piyasanın durumunu açıklamaya yardım eden bilanço kalemlerinin, imkân dairesinde her ay veya her hafta neşredilmesi, bankanın heyetiumumiyesi bakımından, çalışma muhassalasının bir sondağı mahiyetini alacağından, faydalı addolunabilir. Bu bakımdan ek listede her ay veya daha sık neşredilmesi arzu edilen bilanço kalemleri (x) ile işaretlenmiştir.

Şu hususu da unutmamak lâzımdır ki ay sonu itibarile hazırlanan üç aylık, altı aylık ve senelik istatistikler, aylık tediyelerin (kira, ücret, aylık, sigorta v. s.) tesiri altında kaldığından, mali piyasanın durumunu açıklamaya yarayacak emin ve ehemmiyetli malûmatı ihtiva edecek durumda değildir. Ayrıca aylar haftanın çeşitli günlerinde nihayete erdiğinden ve muamele hacmi haftanın her gününe göre değiştiğinden, ay sonu itibarile hazırlanan banka istatistikleri arasında bir yeknesaklık temini mümkün olamaz. Bu bakımdan, aylık istatistikler için, ayın son günü esas olarak alınmayıp meselâ üçüncü haftanın Çarşambası tercih olunabilir.

Senelik veya daha kısa müddetler için neşredilen bankacılık istatistiklerinin bu sahada çalışan bütün teşekkülleri ehemmiyet ve miktar bakımından alâkalandırması lâzımdır.

Ek listede aktif kalemler ile pasiflerin istatistikleşmesi bankaların senelik hesap devrelerinin nihayetindeki durumlarına göre tâyin edilmiştir. Aktifler bilânçoaya, amortismanlar ile şüpheli alacaklar düşürülmeden kaydedildikleri takdirde, bu kıymetlerin ayrı olarak belirtilmesi ve alâkalı kalemlere göre de tasnif edilmesi faydalı olur. Diğer taraftan, aktiflerin yukardaki kıymetlerin tenzilinden sonra gösterilmeleri halinde ise, yapılan indirimle alâkalı malûmatın ayrıca kâr ve zarar hesabına alınması şarttır.

Aktif listesi en fazla seyyal olan kalemlerden başlayıp elden çıkarılması en güç olan kıymetlere doğru inmektedir. Bu kısımda birbirinden ayrılması lüzumlu altı grup vardır.

- a) Ankes ve ankes mahiyetindeki hesaplar,
- b) Kısa ve uzun vâdeli krediler (İskonto, avans ve ikrazat)
- c) Esham ve tahvilât ile diğer plâsmanlar,
- d) Binalar, tesisler ve sair gayrimenkuller,
- e) Diğer aktifler,
- f) Nazım hesaplar.

Pasif kısımda ise, müşterilere karşı olan taahhütlerle sermaye fonlarını birbirinden ayırmak ve başta zikredilenleri de vâdelerine göre tasnif etmek yerinde olur. Pasifler kaideten üç kısımda mütalâa edilir.

- a) Bankanın öz kaynakları,
- b) Müşterilere karşı taahhütler,
- c) Diğer pasifler.

Bu izahattan sonra, aktif ve pasifin yukarda zikredilen grupları, müteakip paragraflarda müfredatlı bir şekilde tetkik edilecektir.

B. Aktif

a) Ankes ve ankes mahiyetindeki hesaplar.

Kelimenin en dar mânasile, «Ankes» tâbiri, alâkalı memleketin kanunî tediye vasıtaları ile bunlara mümasil diğer tediye vasıtalarını ifade eder. Aktifler, evvelâ daimî ödeme kabiliyeti arz eden, saniyen kredi sisteminin normal çalışma tarzı ile bankanın veya alacakların sağlamlık derecesine bağlı bulunan çeşitli kıymetlerden terekküp etmek üzere iki kısma ayrılır.

Netice olarak, yukardaki izahat, ankes hesaplarının aşağıdaki şekilde gruplaşmasını mümkün kılar.

1. Ankes :

- a) Altın (Sikke ve külçe),
- b) Gümüş ve ufaklık,
- c) Merkez Bankası veya millî bankalar tarafından ihraç edilen banknotlar,
- d) Kâğıt para,
- e) Merkez Bankası nezdinde emre amade kıymetler,
- f) Posta Çekleri Ofisinde emre amade kıymetler.

N o t : Madeni para ile kâğıt para arasında bir tefrik yapmanın sebebi evrakı nakliyenin bankalarca ihraç edilmesine mukabil, madeni paranın Hükümetçe tedavüle konmasıdır. Bundan başka, böyle bir tefrik kâğıt paranın tedavül miktarını müsbet bir şekilde hesaba da imkân verir.

2. *Çekler, ibrazında ödenecek senetler, günü gelmiş kuponlar :*

a) *Memleket dahilindekiler,*

b) *Hariçtekiler (Yabancı memleket paraları dahil),*

3. *Çok kısa vâdeli ikrazat (Banka tarafından istenildiği anda tahsil edilebilen kıymetler),*

4. *Bankalar nezdinde emre amade kıymetler :*

a) *Memleket bankaları,*

b) *Yabancı bankalar.*

Yukarda teferruatlı bir şekilde yapılmış olan tasnif aktifin şeklini, kaynaklarını, seyyaliyetini meydana çıkarmaya kâfi gelmektedir.

b) *Uzun ve kısa vâdeli krediler.*

5. *Bankalara verilen ikrazat ve avanslar (vâdeli veya ihbarlı):*

a) *Memleket bankaları,*

b) *Yabancı bankalar.*

Likidite durumuna göre gruplaşması lâzım gelen diğer kısa ve uzun vâdeli ikrazat aşağıdaki şekilde sıralanabilir :

i) *İskonto edilmiş senetler. — Bu kısmında reeskont edilmiş senetler ile teminat senetlerinin bulunmaması lâzımdır («D» bölümüne bakınız).*

6. *Hazine bonoları ve kısa vâdeli devlet tahvilâtı :*

a) *Millî*

b) *Yabancı devletlerin.*

7. *Diğer senedat (bilhassa ticari) :*

a) *Millî,*

b) *Yabancı.*

Bu kısmın ihtiva ettiği kalemler kredinin şekli ile alâkalıdır. Fakat, imkân dairesinde, birinci derecede kıymet ifade eden senetlerin diğerlerinden tefriki de arzu edilen bir husustur. Bundan başka, kredinin tipine göre de senetleri tasnif etmek faydadan arî değildir.

ii) *İkrazat ve avanslar. — Bu kategori umumiyetle borçlu cari hesaplardan ve bankalar hariç olmak üzere müşterilere teminat mukabili verilen ikrazattan mü-*

teşekkildir. Yabancı ve millî teşebbüslere iştirakleri temsil eden vâdesi tâyin edilmemiş krediler bu gruba alınmayıp 12 ve 13 üncü kategorilere ithal edilmeleri lâzımdır.

İkrazlar ve avanslar ilk olarak şekli bakımından, saniyen memleket dahilindeki veya haricindeki müşterilere verilmesi yönünden aşağıdaki tarzda tasnife tâbi tutulurlar :

8. *Cari hesaplar şeklinde ikrazat ve avanslar :*

a) *Memleket dahilindeki müşterilere,*

b) *Yabancı müşterilere.*

9. *Diğer ikrazat ve avanslar :*

a) *Memleket dahilindeki müşterilere,*

b) *Yabancı müşterilere.*

Hesabı cari şeklinde kullanılan kredilerin dünya bankalarındaki çeşitli tatbik tarzları veya aynı memleketteki bankaların ayrı ayrı tatbik usulleri, ortaya yeni bir istatistik probleminin çıkmasına sebep olmuştur. Birçok memleketteki tatbikatta borçlu cari hesaplar, sadece avans mahiyetinde olup müşteri tarafından kullanılmış borç bakiyelerini ihtiva etmektedir. Bazı memleketlerde ise, müşteri tarafından istimal edilmeyen kısımda borçlu cari hesabın bakiyesine ilâve edilerek bu gruba tesbit edilmiş olan kredinin bütünü nazarı itibare alınmaktadır. Netice olarak, umumiyetle, birinci şıkkın tatbik edilmesi ve açılmış kredilerin kullanılmayan bakiyelerinin yani bankanın müşteriye tanımış olduğu kredi limitinin bilânço dışına çıkarılıp ayrı istatistiklerde gösterilmesi arzuya şayan görülmektedir.

Diğer taraftan, bankalar tarafından verilmiş olan kredinin mahiyeti hakkında malûmat istihsal etmek lüzumludur. Bu itibarla, hesabı cari şeklindeki avanslar ile ikrazların veya diğer şekildeki alacakların, rehlin veya teminatın durumuna, kredinin gaye, hedef ve vâdesine göre bir tasnife tâbi tutulması lâzım gelmektedir.

Umumiyetle, borçluların ticarî durumu veya kredinin tahsis edilmesine sebep olan mevzu itibarile yapılacak bir tasnifin, teminatın mahiyetine göre yapılacak bir tas-

niften daha zor hazırlanabileceği kabul edilmektedir. İşte bu sebeptendir ki, iktisadî bakımdan birinci sınıfta daha fazla kıymetli olmasına rağmen, burada ikinci tasnif şekli üzerinde durulacaktır.

Teminatın mahiyetine göre, ikrazat ve avansın tasnifi :

8/9 mük. İkrazat ve avanslar :

A. Aşağıdaki teminatlar mukabilinde verilen ikrazat ve avanslar :

a) Esham ve tahvilât :

i) Devlet esham ve tahvilâtı (Belediye veya devlet tahvilâtı ve âmmeye hizmetleri gören teşebbüslerin esham ve tahvilâtı dahil),

ii) Diğer tahvilât (İpotekli tahvilât dahil),

iii) Aksiyonlar,

iv) Muhtelit teminat.

b) Ticarî senedat,

c) Emtia, varant ve umumî mağazalar sertifikaları,

d) İpotek,

e) Kefalet,

f) Diğer teminat ve rehin kategorileri.

B. Açık krediler.

Diğer taraftan, ikrazat ve avans şeklindeki banka kredisinin iktisadî karakterini açıkça belirtmek için teminatın şekline bakmadan, kredinin gayesine, müstakrizin iktisadî faaliyetine göre aşağıdaki şekilde bir tasnif yapmak yerinde olur.

8/9 mük. Aşağıdaki eşhas ve müesseselere verilen ikrazat ve avanslar :

a) Sınâî ve ticarî sahaya :

(Tacire, sanayiye verilen her çeşit ipotekli krediyi ve ikrazatı ihtiva eder. Ticaret bu mevzuda münakalatı da içine alır. Arzu edilen bir husus da ticarî ve sınâî branşta tahsis edilen kredileri birbirlerinden ayırıp bunları da faaliyet nev'ine göre tasnif etmektir).

b) Ziraate :

(Bu grup, tesisat kurmak, inşaat yapmak, yeni arazi satın almak veya eskisinin istihsal kudretini arttırmak veya süt istihsalini, canlı hayvan satışını, umumî istihsalini, hayvancılığı, mahsulü ve bunun

satışını finanse etmek için zirai müstahsile tanınan avanslar ile ipotekli ikrazatlar dan teşekkül eder).

c) Gayri menkullerin tamiri, muhafazası ve mübayaası için müstehlike verilemler.

d) Âmmeye müesseselerine ve benzerlerine.

e) Diğer branşlara.

(İstihlâki kolaylaştırmak veya serbest rekabet için umumiyetle hususi şahıslara tanınan krediler).

Müstakriz gruplarına göre kredinin tasnifini, bütün bankacılık branşlarına tatbik etmek lüzumlu değildir. Bu bakımdan, sadece malûmat elde etmek için sondajlar yapmak kâfi gelir.

Diğer taraftan, ikrazat ve avansları vâdelerine göre tasnif etmek de bilhassa sınâî sahada orta vâdeli kredinin ehemmiyetini ortaya çıkaracaktır.

Aynı zamanda, imkân dairesinde sayılarına veya ehemmiyetlerine (yüksek, orta, az meblâğ) göre avans ve ikrazatın dağılışı hakkında malûmat elde etmek bankacılık istatistikleri bakımından arzu edilen bir husustur.

c) Esham, tahvilât ve diğer plâsmanlar :

Bu başlık altında birleşmiş olan aktif kalemleri umumiyetle esham, tahvilât ve iştiraklerden ibarettir. Ancak, gayrimenkul mukabili plâsmanlar, bankaya ait diğer gayrimenkullerle birlikte aşağıda izah edilecek olan (d) grubunda mütalâa edilirler.

İştirakler ile esham ve tahvilât arasında istatistikî bir tefrikin yapılmasının sebebi, birincisinin daimilik vasfı arz etmesine mukabil diğerinin limitli bir devreye inhisar eden plâsmandan ibaret olmasıdır.

Şunu da belirtmek lâzımdır ki, iştiraklerden mütevellit esham ve tahvilât borşada kolayca paraya çevrilebilmesine rağmen banka bunları, sahip olduğu diğer esham ve tahvilâta nazaran daha geç elden çıkartmak ister.

i) Esham ve tahvilât. — Yukarıda izah edilen hakikî manâdaki iştirakler ha-

riğ, bankanın zilyetliğinde olanlar ile banka tarafından yeni ihraç edilmiş olup da satılmamış bulunan esham ve tahvilât ta bu grubun içindedir.

Nezaret için veya kredi teminatı olarak müşterilerden alınan esham ve tahvilâtı bu gruba dahil etmemek lâzımdır.

Bilhassa, beynelmilel sermaye hareketini takip etmek bakımından, millî esham ve tahvilâtı, diğerlerinden tefrik etmek yerinde olur.

Esham ve tahvilât faizlerinin sabit veya mütehavvil olmasına ve plâsmanların şekline göre ayrı bir gruplaşmada yapmak mümkündür. Devrevî iktisadî hareketleri tetkik bakımından da bu gruplar arasındaki münasebetleri tesbit, üzerinde durulması lâzım gelen bir husustur.

Üçüncü bir mühim tasnif de, esham ve tahvilât tipleri bakımından yapılandır. Böylece, bankalar ve diğer teşebbüslerin ihraç ettikleri esham ve tahvilât ile âmme müesseselerinin çıkardıkları, birbirlerinden ayrılmış olur.

Netice olarak, esham ve tahvilâtın aşağıdaki şekilde gruplaşması arzu edilen bir tasnif tarzıdır :

10. Millî esham ve tahvilât ile aynı mahiyetteki plâsmanlar :

a) Devlet tarafından ihraç edilen tahvilât,

b) Mahallî idareler ile diğer âmme idareleri tarafından çıkarılan esham ve tahvilât,

c) Âmme hizmetleri gören müesseseler ile demir yolları tarafından ihraç edilen tahvilât,

d) İpotekli tahvilât hariç olmak üzere banka tahvilleri,

e) İpotekli tahvilât,

(Bu gruba sadece ipotek müesseseleri tarafından gayrimenkulleri finanse etmek için ihraç edilen tahvilât ithal edilip, sınaî tahvilât ve mukabilinde munzam teminat olarak ipotek verilmiş olan diğer tahvilât bu kısımda mütalâa edilmez).

f) Diğer tahvilât,

(Bu kalem umumiyetle, sigorta şirketlerinin, nakliyat acentalarının ve ticari ve sınaî teşebbüslerin ihraç ettiği tahvillerden müteşekkildir).

g) Bankalar eshamı :

i) Merkez Bankası,

ii) Diğer bankalar.

h) Diğer teşebbüslerin aksiyonları (ticaret, sanayi ve nakliyat).

11. Yabancı esham ve tahvilât :

a) Yabancı devletlerin ihraç ettiği tahvilât,

b) Diğer tahvilât (yukarıdaki b-f grupları),

c) Aksiyonlar.

Birçok memleketlerin bankacılık tabikatinde, esham ve tahvilât aktifin mühim bir unsurunu teşkil ettiğinden, birinci kısmın III.B.1) grubunda tetkik edilen likiditenin burada da nazarı itibare alınması lâzımdır.

Vâdeye göre tasnif :

a) Bir sene veya daha az vâdeli esham ve tahvilât,

b) Bir seneden beş seneye kadar vâdeli olanlar,

c) Beş seneden on seneye kadar vâdeli olanlar,

d) On seneden fazla vâdeli olanlar.

Seyyaliyete göre tasnif :

a) Bankaların serbestçe elden çıkarabildikleri esham ve tahvilât,

b) Banka tarafından, istikraz temin etmek üzere, terhin edilmiş tahvilât.

Devir kabiliyetine göre tasnif :

a) Merkez Bankasına teminat olarak verilebilen esham ve tahvilât,

b) Piyasada alış ve satışı yapılan ve fakat Merkez Bankasına teminat olarak verilemeyen esham ve tahvilât.

ii) İştirakler. — Bu grup umumiyetle, daimilik karakteri arz eden ve vâdesi tesbit edilmemiş aksiyonlardan teşekkül eder. Bu iştirakler yüzünden, diğer bir teşebbüsün muayyen nisbettteki riskini banka kabul etmiş olur. Böylece iştirak ettiği müessesenin idaresine banka az çok müdahale eder.

Bazı hallerde, dondurulmuş veya devamlı olarak temdit edilen kısa vâdeli ik-

razat ve avansları da iktisaden iştiraklere yakın olarak kabul etmek lâzımdır. Diğer plâsman nev'ilerini incelerken belirtildiği veçhile, memleket dahilinde yapılan iştiraklerle harice yapılanları birbirinden tefrik etmek lâzımdır.

Bundan başka, ticarî ve sınaî teşebbüslerin bankalar ile münasebetlerini tesbit bakımından plâsmanların mevzu ve hedeflerini tâyin etmek faydalı bir tetkik olur. Bu kritere dayanılarak yapılan tasnif aşağıdaki tabloda irae edilmiştir :

12. Millî teşebbüslere iştirakler :

a) Bankacılık tesisleri :

i) Esham,

ii) Diğerleri.

b) Ticarî ve sınaî teşebbüsler :

i) Esham,

ii) Diğerleri.

c) Sair teşebbüsler :

i) Esham,

ii) Diğerleri.

13. Hariçteki iştirakler :

i) Esham,

ii) Diğerleri.

d) Tesisler, binalar, sair gayrimenkuller v.s. :

Bu grup iki farklı aktif tipini ifade eder. İlk olarak nazarı itibare alınması lâzım gelen husus, bankanın çalıştığı bina- dan ayrı olarak başka gayrimenkullere sahip olup olmadığıdır. Hassaten bu duruma ipotek bankalarında tesadüf edilir. Diğer taraftan, borcun ademi tediyesi muvacehesinde, teminat olarak alınan gayrimenkulleride bu gruba ithal etmek lâzımdır.

Bu kısımda yer alması arzu edilen ikinci kategori aktifler ise devamlılık arz plâsmanlardır. Bunlar bankanın idarî faaliyetini sağlayan, menkul kıymetler, binalar, demirbaşlar ve sair gayrimenkullerdir. Netice olarak, bu aktifler aşağıdaki şekilde sıralanabilir :

14. Gayrimenkuller (Banka tarafından kullanılanlar hariç).

15. Bankanın tesis ve sair gayrimenkulleri :

a) Binalar ve arazi.

b) Tesisler ve demirbaşlar.

Memleket dahilinde bulunan gayrimenkuller ile hariçtekileri birbirinden tefrik

etmek şart değildir. Maamafih, bankanın mülkiyetinde olan hariçteki gayrimenkullerin kıymeti ehemmiyet arz ediyor ise, bu bakımdan yabancı ve millî aktiflerin tefriki mevzuubahis olabilir.

e) Sair aktifler :

İktisaden ehemmiyet arz eden aktifler yukarıda a, b, c, d kısımlarında tetkik edilmiştir. Son olarak, bilânçoda bankanın dahilî idaresile ilgili olan ve fakat müşterilere arz edilmesi lüzumlu görülen hesapların gösterilmesi lâzımdır. Personel Tekaüt Sandığı gibi hususî fonlardan teşekkül etmiş aktifler, ortaya yeni bir istatistik problemi çıkartmaktadır. Personel Tekaüt Sandığı hukuken şahsiyet iktisap etmişse, fonlarını bankanın fonları ile karıştırmamak ve böylece bilânçoya almamak şarttır. Diğer taraftan, Tekaüt Sandığı bankanın mülkiyetinde olup ayrı bir hüküm şahsiyet teşkil etmiyorsa, fonları bilânçoda gösterilmelidir. Netice olarak, hususî bir gayeye tahsis edilmiş fonların plâsmanları ayrı bir kalemde (No. 16) gösterilmelidir.

Ayrıca, hesapların hakiki bünyesine göre yapılacak tasnifte, çeşitli aktifler kaleminde, gelirler hesabı (Rapor tarihindeki bakiye), bankanın elinde bulunan kendi aksiyonlarına ait hesaplar görülebilir.

Zarar için, bilânçonun aktif kısmında ayrılmış bir kalem yoktur. İstatistiki bakımdan yapılmaması mecburî olan husus, zararı «Menfi Kâr» olarak pasifte 20 ve 21 inci numaralar altında belirtmektedir.

f) Nazım hesaplar :

Nazarı olarak banka tarafından verilen kredilerin umumî yekûnu üzerine müsbet veya menfî bir tesir icra etmeyen muamelelerle alâkalı hesapları ihtiva eder.

Başlıcaları, kabuller, reeskontlar, cirolar, vâdeli kambiyo muameleleri, vesikalı krediler, ticarî teminatlar ve müşterilere açılmış kredilerin kullanılmamış bakiyelerinden ibarettir.

Bu kısımda mevzuubahis olan hesapları bilânçonun aktifine almayıp, ayrı olarak göstermek doğru olacaktır. Bu tefrik yapıldıktan sonra, iktisadî tahliller ve malî piyasanın tetkiki bakımından ehemmiyetli malûmatı ihtiva edenleri de ikinci bir tasnife tâbi tutmak faydalı olacaktır.

Türkiye'de ve Dünyada Bankacılığı İlgilendiren Haberler

Derleyen : Hikmet KEYMAN

İŞ BANKASI 128 inci GELİYOR

Birleşik Amerika'da intişar eden «American Banker» gazetesile «Polk's Bank Directory» arasında yapılan işbirliği neticesinde hür dünya ticarî bankaları mevduatları itibarile tasnif edilerek bunlardan ilk beş yüzü mevduat miktarlarına göre derecelendirilmiştir.

Tasnife esas olmak üzere muhtelif memleketlere mensup bankaların millî paraları ile olan mevduatın dolara tahvilinde 1 Temmuz 1957 tarihlerinde mer'î olan dolar kuru tatbik edilmiştir. Yapılan bu tasnif ve derecelendirme neticesinde Türkiye İş Bankası hür dünya camiasında en büyük ilk 500 ticarî banka arasında mevduat bakımından 128 inci olarak tasnif edilmiş bulunmaktadır.

Türkiye'de faaliyette bulunan ticarî bankalar arasında mevduat itibariyle zaten başta gelen Türkiye İş Bankası yukarıda işaret edilen derecelendirme esasına göre, Balkanlarda, yakın, Orta - Doğu memleketleri arasında da en başta gelmektedir.

AMERİKAN İŞ ADAMLARININ İSTİKBALE DAİR GÖRÜŞLERİ

Ekonomik faaliyetteki azalmanın, 1958 ortalarına kadar devam edeceği sanılıyor

İleri gelen Amerikan iş adamları, ekonomik faaliyetlerin 1958 senesi içinde de daha bir müddet düşmekte devam edeceğini tahmin etmektedirler. İş adamları bu

haberi 100 iş adamından teşekkül eden Ticaret Vekâleti İstişare Konseyi'nin altı aylık toplantılarında, Ticaret Vekili Mrö Sichlair Weeks'e bildirmişlerdir.

Mr. Weeks, tereddüt etmek sizin bu ayarlamaların ve bir müddet için vuku bulacak olan bir duraklamanın, ekonomi için iyiye delâlet ettiğine inandığını söylemiştir.

Ticaret Vekili sözlerine devamla geniş çaptaki faaliyetlerinin yüksek bir seviyede devam ettiğini, bu faaliyetlerin halihazırda rekor teşkil eden yükseklikten 1958 senesinin mahdut bir zamanına kadar yavaş yavaş düşeceğini fakat dinamik Amerikan ekonomisinde uzun müddet devam edecek olan bir düşüş için hiç bir sebep olmadığını belirtmiştir.

Ekonomik faaliyetlerin yeniden yükselceği umuluyor :

Konsey Başkanı Mr. Holman, 1958 yılının ortalarına doğru iş faaliyetlerinde yeniden bir canlanma olacağını umduğunu, ancak bu 1958 yılı ortaklarını, mümkün olan en kısa zaman olarak telâkki ettiğini ima etmiştir.

Amerika B. Devletlerinin millî mahsulü yılın ikinci yarısı başında 439.000 m. dolar gibi bir sür'atle artmış, fakat hükümetçe bu artışın sebebi geniş hacimli maddî istihisalden ziyade fiyat artışından ileri geldiği belirtilmiştir.

Mr. Houser, İş İstişare Konseyinin sabit fiyatlarıyla ölçüldüğüne göre, istihsal-

de 4.000 m. dolar gibi bir düşüşün görülebileceğini söylemiştir.

Mr. Weeks, bunun yüzde 1 den daha az bir düşüş olduğuna işaret etmiştir.

Mr. Houser, fiyat temayülü hakkında herhangi bir şey söylemekten çekinmiş, fakat «enflasyon mücadelesinin bitmesine rağmen fiyatların daha da yükselmeyeceğine dair kat'î birşey söylemek mümkün değildir» demiştir.

Kredi gevşeklği :

Bundan başka Mr. Houser, konseyin kredi tahditlerini gevşetmek niyetinde olmadığını ve böyle bir teşebbüsün mevsimsiz olduğunu söylemiştir.

Konsey, enflasyon temayülünü önleyecek ve iş hayatında bu düşüş müddetini netice itibariyle arzu edilir addetmektedir. Fabrika ve teçhizat için sarf edilen ağır masraflar, endüstriyel kapasiteyi zaman zaman fazlalıkların meydana gelmesine sebep olan bir seviyeye yükseltmiştir.

Müstehlik geliri :

Mr. Houser, mesken inşaatında bazı inkişaf ihtimalerinin mevcudiyetini, müstehlik gelirlerinin rekor teşkil ederek devam ettiğini ve müstehlik taleplerinin bu ayarlama ekonomiyi desteklemesinin elzem olduğunu söylemiştir.

Konseyin, ferdi üyeleri ile yapılan hususi bir tartışmada, iş faaliyetlerinin yakın bir gelecekte inkişaf edeceğini ümid eden tek bir üyeye rastlanmamıştır.

Bu mevzuda Ticaret Vekili şöyle demiştir. «1954 ten beri iş hayatımız durmadan bir yükselme kaydetmiştir, şurası muhakkak ki, ekonomi, bir takım ayarlamalar yapılmaksızın devamlı şekilde yükselmez. Şimdi içinde bulunduğumuz durum da bundan başka bir şey değildir.

(The Financial Times'ten)

Birleşik Amerika'nın Yeni Kredi Politikası

VAŞİNGTON — Federal Reserve Umum Müdürlüğü, tahditli para politika-

sını aniden terkederek mutedil bir para politikasını kabul etmiş bulunmaktadır.

12 eyalet Merkez Bankasından dördüne, Cuma gününden itibaren faiz hadlerini % 3 1/2 den % 3 e indirmeleri müsaadesi verilmiştir. İndirme kararını alan bankalar New York, Atlanta, Richmond ve Saint-Louis Federal Reserve Bankalarıdır.

Diğer sekiz bankayı teşkil eden Bes-ton, Şikago, Filadelfiya, Cleveland, Minneapolis, Kansas City, Dallas ve San Francisco Bankaları aynı kararı almakta gecikmeyeceklerdir.

Federal Reserve Umum Müdürlüğünün bir sözcüsü, bunun iskonto haddini hali hazır şartlara göre ayarlamak üzere yapılmış olduğunu söylemiş ve sözlerine şunları ilâve etmiştir :

«Bu hareket, hiç olmazsa muvakkaten enflasyonun ekonominin hâkim bir faktörü olmaktan uzaklaştığına işaret etmektedir.»

Şunu da hatırlatalım ki, 12 Federal Reserve Bankasının iskonto haddi geçen yaz % 3 ten % 3 1/2 a çıkartılmıştı.

Para ve banka mevzuunda söz söylemeğe yetkili kimseler, bu karar hakkında fikirlerini hemen açıklamışlar ve Federal Reserve Umum Müdürlüğünün bu kararının krediyi tahdit politikasından daha kolay bir kredi politikasına geçişi gösterdiğine; bunun Başkan Eisenhower'ın Çarşamba günü verdiği nutka karşı iş mahafillerinin reaksiyonunu beklemek lüzumu hissedilmeden yapıldığına dikkati çekmişlerdir. Bu kimseler Federal Reserve System gibi, Hükümetin de şimdi enflasyonunun sür'atle geriye dönmesinde ziyade, deflasyon tehlikesi ile meşgul bulunduğunu tahmin etmektedirler.

Federal Reserve Umum Müdürlüğünün bir sözcüsü de şunları söylemiştir :

«Enflasyon tazyiki bir miktar hafifledi. Artık aynı şiddetteki tahditlere lüzum kalmamıştır».

Mamafih, aynı sözcü halk için endişelenmeğe ve ticaret faaliyetinde bir za-

yıflamadan dolayı korku duymağa hiç mahal olmadığına işaret etmektedir.

Hazinenin yüksek memurları, Federal Reserve Umum Müdürlüğünün teşebbüsünü tasviple karşılamışlardır.

Hazine pek yakın bir gelecekte, 11 milyar dolarlık bir istikrazda bulunmak meselesi ile karşı karşıyadır. Bu meblâğın 10 milyar doları, vâdeleri dolan hazine senetlerinin ödenmesine tahsis edilecektir.

Hazine, yeni istikrazın şartlarını Cuma günü ilân etmek niyetinde idi. Fakat bu, iskonto haddinin indirilmesinin tesirlerinin anlaşılması fırsatını piyasaya temin gayesiyle Pazartesi gününe kadar tehir edilmiştir.

Federal Reserve System'e bağlı dört bankanın iskonto haddini indirmesinden sonra Agenco Economique et Financière'in temsilcileri tarafından mülâkat vermeleri talep edilen bankacılar, Open-Market'de ticarî müesseseler tarafından ödenen faiz nisbetlerinde bir düşme olmasını ümit ettiklerini, fakat bu düşmenin pek şiddetli olmayacağını belirtmişlerdir.

Bazı maliyeciler, ticarî senetlere, banka akseptasyonlarına tatbik edilen iskonto ve faiz hadleri ile yüksek krediye sahip tüccarlara açılan teminatsız kredilere tatbik edilen faiz nisbetlerinde de bir düşme beklenebileceğini belirtmişlerdir. Halen % 11/2 nisbetinde sabit kalan teminatsız kredinin faiz haddi, muhtemelen % 4 e inecektir.

(Agence Economique et Financière)

Britanya Hükümetinin İktisadi Politikası

LONDRA — Britanya Hükümeti, Eylülde tatbikine başladığı enflasyonla aktif mücadele politikasında, işverenlerle sendikaların mümkün olduğu nisbette amelî işbirliği temin yolunda açık gayretler sarfetmektedir. Bu husustaki ilk işareti, Maliye Nazırı Thornycroft'ın 8 Ekimden yani Vaşington ve Ottava'dan dönüşünden az sonra Belediye Dairesinde verdiği nutukta belirtmiştir. Gerçi bu husustaki gayretler Avam Kamarasından son hafta içindeki ekonomik tartışmalar da

muhalefetin mukabil taarruzu karşısında muvakkaten biraz gerilemiş ise de, son iki gün zarfında bu alanda yeni bir hamle yer almıştır. Bu sefer Maliye Nazırı ile beraber Başvekil Macmillan da ilgili önemli ekonomi gruplarının insaf ve vicdanına müracaat teşebbüsünde bulunmuştur.

Avam Kamarasında ekonomik mevzularda cereyan eden tartışmalar sırasında hükümetin maksat ve niyetlerinden ziyade muhalefetin taktiği ile ilgili olarak yeni ücret arttırmalarına karşı mücadele hususu tebarüz ettirildiği halde. Başvekil 7 Kasımda Müdürler Enstitüsü (Instituts of Directors) nün senelik toplantısında irad ettiği bir nutukta açıkça müteşebbislere hitap etmeyi doğru bulmuştur. Macmillan, İngiltere'nin bugünkü iktisadi güçlüklerinin iktiham çaresini her köşe ve bucakta biraz daha fazla kendi kendini disiplin altına almak keyfiyetinde gördüğünü kesin olarak ifade etmiştir. Başvekil daha yüksek şahsî bir disiplin esasına dayanan bir program çerçevesi içinde alınması zarurî tedbirleri aşağıda icmal etmektedir :

Millî ekonomi kuvvetlerinin inkişafını engelleyecek tahdidi tatbikattan kaçınması; büyük istihsal verimlerine istinad etmeden temettü ve ücretlerin yükseltilmemesi; bilhassa iktisadî olmayan masrafların önlenmesi suretiyle tasarruf tedbirleri alınması; büyük rezervlerin meydana getirilmesi ve iktisaden kabili tahammül olduğu nisbette büyük sermaye yatırımlarına tevessül.

Başvekil bu nutkunda, demokratik bir memleketin iktisadî güçlüklerle karşı mücadelesinde, zaferin ancak işverenler, sendikalar ve Hükümetin millî bir savaşta elele vererek sıkı bir işbirliği yapmalarıyle mümkün olacağını belirtmiştir.

Maliye Nazırı Thornycroft ise, «Sana-yi Sektöründe Millî İstihsal Artışına Mecburiyeti» (National Production Advisory Council on Industry) nin 8 Kasımdaki toplantısında böyle bir millî savaşı teşvik fırsatını bulmuştur. Bu organ vasıtasıyla, Hükümet işveren birlikleri, sendikalar ve millileştirilmiş sanayi ile birlikte çalışmaktadır. Bu Meclis yalnız Hükümet

tin ekonomi siyaseti gayelerinin tesbiti hususundaki tartışmalarla vasıta olmakla kalmamakta, bu gayelerin ekonomide husule getirdiği aksülâmeler üzerindeki münâkaşaların da zeminini teşkil etmektedir.

Bu gibi münâkaşalar mazide ekseriyetle bu hususta yapılan çok geniş neşriyattan müteessir olmuşlardır. Bunun için bu sefer neşriyatı frenlemeğe çalışılmıştır. Filhakika tartışmalarda işveren ve iş alan teşkilâtlarının takındıkları durum hakkında, bunlardan kesin neticeler çıkarmaya mümkün kılınabilecek çok az malûmat sızmıştır. Ancak taraflardan hiç birinin Hükümetin politikası aleyhinde ciddi bir hamle yapmadığı duyulmaktadır.

Bu inkişaf hiç de sürpriz tesiri yapmamıştır. Çünkü Maliye Nazırı, Britanya'nın bugünkü iktisadî problemleri hakkında çok açık konuşmuştur. Mumailiyh bilhassa, ücretler savaşı başta, iç ekonomi cephesindeki gelişme ile İngiliz lirasının hariçteki itibarı arasındaki sıkı münâsebetleri tebarüz ettirmiştir. Maliye Nazırı, son haftalar zarfında defaatle sanayi masraflarını ve fiyatlarını arttırmaya müsaait ücret talepleri ile diğer gelişmelere yapılan işaretilerin yabancı memleketlerde İngiliz lirası kıymetlerinin tasfiyesinde ve bilnetice Britanya para rezervlerinin elden çıkarılmasında saik olduğunu tesbit etmiştir.

Hangi problemlerin bu gibi gelişmelere meydan verdiğini Maliye Nazırı, sterlin bölgesinin merkezî para rezervleri hakkında verdiği bazı bilgilerle izaha çalışmıştır. Bu rezervler son ay nihayetlerinde 2,093 milyar dolara baliğ olmakta idi. Yani bu ihtiyatlara yeni yapılan 800 milyon dolarlık ikrazlar da (561 milyon dolar Beynelmîlele Para Fonundan ve 250 milyon dolar da Amerikan İhracat-İthalât Bankasından) ithal edildiği halde, geçen seneye nisbetle 151 milyon dolarlık bir azalma görülmektedir. Aynı vesile ile Maliye Nazırı, İngiltere Bankasının 19 Eylülde resmî iskonto haddini arttırmasından beri Londra'ya ancak çok az miktarda dalgalı (kısa vâdeli) yabancı sermaye girmiş olduğuna işaret etmiştir.

Bu durum karşısında Maliye Nazırının, Hükümetin son haftalar zarfında enflasyonla mücadele sahasında ittihaz ettiği tedbirlerle herhangi bir gevşetme vaad edememiş olması, bir sürpriz teşkil etmiştir.

(Neue Zürcher Zeitung)

OECE ve Serbest Ticaret Bölgesi

PARİS — Avrupa İktisadî İşbirliği Teşkilâtı Meclisi tarafından dört hafta kadar önce, bir Avrupa Serbest Ticaret Bölgesinin kurulmasıyla ilgili meselelerin müzakeresine memur edilen Nazırlar Komisyonu, ilk toplantısını 14 Kasımda yapacaktır. Komisyonun mesaisi bu sefer muhtemelen 3 gün sürecektir.

Oturumlar, Büyük Britanya Nazırı Mandling'in Başkanlığında yapılacaktır. Üye devletlerin çoğu İktisat ve Hariciye Nazırları tarafından temsil edilecektir.

Gelecek toplantı, ikmali çok fazla mesaiye ve uzun zamana mütevakkıf müşkül bir işin başlangıcı mahiyetinde olacaktır. Bunun içindir ki, Nazırların ilk buluşmalarından dikkati calip neticeler beklemek yerinde olmaz. Konuşmalara, bir serbest ticaret bölgesinin tesisi ile ilgili olarak ortaya çıkan meselelerin Başkan Mandling tarafından hazırlanan bir liste esas teşkil edecektir. Bu liste 6 kısımda toplanmış 48 kadar meseleyi ihtiva etmektedir :

- 1 — Gümrüklerin kaldırılması metodları, intikal devresi müddeti, menşe şahadetnameleri, ihtiyatî kayıtlar gibi umumî mahiyette meseleler.
- 2 — Zirai istihsalât.
- 3 — Tediye sistemi, ekonomi politikasının koordinasyonu, diğer beynelmîlele müesseselerle, bilhassa «Müşterek Pazar» la münâsebetler gibi umumî mahiyette ekonomik ve malî problemler.
- 4 — Kömür, çelik, münâkale işleri, atom sanayii levazımı, sermaye hareketleri, işçi muhaceretleri gibi özel ekonomik sahalarda ve
- 5 — Serbest ticaret bölgesinin organları.

İlk toplantıda işte bu çeşitli meselelerle münferit heyet üyeleri tarafından ortaya atılacak diğer problemlerin tasnifi yapılacaktır. Zaten gümrüklerin kaldırılma-

sı, intikal devresi müddeti ve ihtiyatı ka-
de bu işler için meydana getirilen üç ça-
yıtlar gibi bazı problemler, OEEC dahilini-
leşme grubunun yaptığı müzakerelerde
az veya çok aydınlatılmış bulunmaktadır.

Buna mukabil, diğer bazı problemler
zorlu tartışmalar konusu olacaktır. Bun-
dan dolayıdır ki, çeşitli meselelerin halli-
ne uygun usuller arayıp bulmak nazırlar-
ının vazifeleri icabından olacaktır. Meselâ,
daha fazla teknik meseleler mevcut veya
teşkil edilecek eksperler komisyonlarının
tetkikine arz edilebilecek, siyasi mahiyet-

tekiler ise doğrudan doğruya Nazırlar ta-
rafından ele alınacaklardır. Münferit mem-
leketlerin bazı meselelerdeki kanaatleri
birbirinden kuvvetle ayrıldığı cihetle or-
taya çıkacak zorluklar, ancak zamanla
bertaraf edilebileceklerdir.

Bu anda başlayan müzakereler, müte-
kabil anlaşma iradesini çetin bir imtihandan
geçirecektir. Bütün ilgililerin kabul
edebileceği bir sureti halle varmaları, an-
cak umumun müşterek fedakârlığıyla
mümkün olacaktır.

(Neue Zürcher Zeitung)

Bankalarda tâyinler

Açık bulunan T. Emlâk Kredi Bankası Umum Müdürlüğüne eski
bankacılardan Devlet Hava yolları eski Umum Müdürü Ulvi Yenal, Ak-
bank Umum Müdürlüğüne T. İş Bankası Umum Müdür Muavini Sait Ko-
ray, Pamuk Banka Umum Müdürlüğüne T. İş Bankası eski Umumi Kâ-
tibi Zekeriya Akçalı yeni kurulan Maden Kredi Bankası Umum MÜDÜR-
lüğüne T. Garanti Bankası eski Umum Müdür Muavini Şefik Bilkur tâ-
yin olunmuşlardır.

Yeni vazifelerinde başarılar dileriz.

Efîbank, İş ve T. Ticaret Bankalarıyla Millî Reasürans Şti. nin kurduğu

ANKARA SİGORTA ŞİRKETİ

Azami emniyet, Sür'at ve Kolaylığın sembolüdür.

Sermaye ve ihtiyatları : 10.000.000 T. Lirası

Merkezi : GALATA - Bankalar Caddesi No. 80

ANKARA SİGORTA HANI

Telefon Müdür : 44 26 64
Santral : 44 75 80 (iki hat)

Telgraf : ANTAŞ
İSTANBUL

AMELÎ BANKACILIK BİLGİLERİ

Bankaların Muameleleri - Muhasebesi - Teşkilât ve İdaresi

Hazırlayan : Orhan GÜLEN

DIŞ TİCARET FİNANSMANI

II — AKREDİTİFLERİN AÇILIŞ MUAMELELERİ

İthal edilecek mallar için yabancı memleketlerde bulunan ihracatçılar lehine açılan akreditiflere hariçteki akreditifler (Import Letters of Credit) denir. Bunun aksine olarak yabancı bir memlekette bulunan bir alıcının memleketimizden satın alacağı mallar için burada bulunan bir şahıs veya bir firma lehine açtıracağı akreditiflere dahildeki akreditifler (Export Letters of Credit) denir. Daha iyi açıklayabilmek için bir misal ile izah edelim.

Meselâ : Türkiye'de bulunan (A) firmasının Amerika'da bulunan (B) firmasından getireceği makine ve aksamı için açtıracağı akreditife hariçteki akreditif ve bunun aksine olarak Amerika'da bulunan (B) firmasının memleketimizde bulunan (A) firmasından satın alacağı tütün için açtıracağı akreditife de dahildeki akreditif denir.

Şimdi bir akreditifin nasıl açıldığını tatbiki olarak izaha çalışalım :

Bir mal alım ve satımında, alıcı ile satıcı arasında mutabakat hâsıl olduktan sonra, tediye, akreditif yolu ile olduğu takdirde, alıcı satıcı lehine bir akreditif açtırır. Bu muamele umumiyetle şöyle cereyan eder.

Meselâ : Ankara'da bulunan bir firma Amerika'dan getireceği traktörler için bir akreditif açtırmak isterse, bu firma bir bankaya müracaat ederek bir akreditif açtırmak istediğini bildirir. Akreditifin açılmasını teminen bankaya vermesi lâzım gelen vesikalar şunlardır.

1 — Sözleşme : Akreditif bedeli müşteri tarafından bankaya yüzde yüz peşin olarak tediye edilmiyorsa müşteri ile banka arasında bir sözleşme akdedilir.

2 — Akreditif açış emri (talimatı): Bu iki vesika bir çok bankalar tarafından birleştirilerek bir matbua haline getirilmiştir.

3 — Döviz transferine müsaade edildiğine dair yetkili mercilerce verilmiş döviz müsaadesi.

4 — Kambiyo mevzuatına göre, akreditif mevzuu malların ithal süresi zarfında gümrüklenmek suretiyle fiilen yurda ithal edileceğini ve gümrükten tasdikli orijinal fatura ve ithalât Cif ise orijinal ve pullu sigorta poliçesinin ilgili banka-ya ibraz edileceğini bildiren bir taahhütname (bir nümunesi aşağıda gösterilmiştir).

Normal bir akreditif için akreditif âmiri tarafından bankaya verilecek talimat mektubunun nümunesi aşağıya dercedilmiştir.

..... Bankası
.....

Tarih :
Sayı :

Nezinde akreditifin açılacağı
muhabir bankanın adı

- 1 — Aşağıda gösterildiği şekilde telgrafla/mektupla gayrikabilirucu/Kabilirucu müeyyet/gayrimüeyyet bir akreditifin yukarıda yazılı muhabirimiz nezdinde ve .....
- 2 — ..... lehine ve
- 3 — ..... hesabına
- 4 — Azamî ..... lık
- 5 — ..... şehrinde ..... tarihine kadar muteber bir akreditif açılmasını rica ederiz/ederim.
- 6 — Yukarıdaki meblâğ satın alacağımız ..... bedelini karşılayacak ve aşağıda yazılı vesikalar mukabilinde tediye edilecektir.
- 7 — Tam takım konişmento üç nüsha, alıcı emrine tanzim veya cirolu olacaktır.
- 8 — Ticarî fatura ..... nüsha
- 9 — Sigorta poliçesi/sertifikası : Malları aşağıdaki risklere karşı koruyacak ve alıcı emrine tanzim veya cirolu olacaktır.....
- 10 — Menşe şehadetnamesi ..... nüsha olacak ve Türkiye Konsolosluğunca tasdikli bulunacaktır.
- 11 — Başkaca vesikalar : (İstenirse)
.....
.....
.....
- 12 — Mallar bir/muhtelif partide aktarmalı/aktarmasız ve ..... limanından ..... limanına sevkedilecektir.
- 13 — Başkaca şartlar .....

Akreditif âmiri tarafından kambiyo mevzuatı gereğince verilmesi gereken taahhütname nümunesi.

Firmanın adı ve adresi :
Mal bedelinin ödeme şekli :
Bağlı bulunduğu vergi dairesi:

Kambiyo Müdürlüğüne

İthal edilecek malın cinsi, nevi

» » » miktarı

» » » kıymeti

» » » nereden geleceği

Fob
Cf
Cif

Libere mi, yoksa tahsisli mi olduğu
Satıcı firmanın adı ve adresi
Türkiye'deki komisyoncu veya
müessilin adı ve adresi.

Pul

Dökümü yukarıda yazılı malı ..... tarihine kadar gümrüklenmek suretiyle fiilen yurda ithal edeceğimi/edeceğimizi ve gümrükten tasdikli orijinal fatura suretini, ithalât Cif ise orijinal ve pullu sigorta polijesini transfer ettirdiğim/ettirdiğimiz dövizin hesabını kapatmak üzere fiili ithal tarihinden itibaren en geç beş gün içinde bankaya tevdi edeceğimi/edeceğimizi Türk Parasının Kıymetini Koruma hakkındaki karara tevfikân taahhüt ederim/ederiz.

Bankanın hesap kapatma meşruhatı :

Transfer edilen dövizin miktarı : _____
İade olunan dövizin miktarı : _____
İthal olunan malın kıymeti : _____
Bakiyeler ( ) : _____

Vesaikin   **Tarihi**   **No. sı**

Satış bordrosu
Alış bordrosu
Fatura
Sigorta poliçesi

Talimat mektubunun arkasında Beynelmîlel Ticaret Odasının 11-16 Haziran 1951 tarihinde Lizbon'da toplanan 13 üncü Kongresinin ittihaz ettiği kararlara uyularak bankayı ibra eden maddeler de bulunmalıdır. İbra hükümleri şu mealde olmalıdır.

- 1 — Muhabirinizin akreditif şartlarına uygun olarak lehbara yaptığı tediyeler mukabilinde aldığı vesikaları kabul edeceğimizi ve bu vesikaların tanzim şeklinden ve bunların sahte olmalarından veya tahrif edilmiş bulunmalarından,
- 2 — Muhabirimize göndereceğiniz mektup ve telgrafların gecikmesinden veya kaybolmasından veya yanlış tefsir veya tercüme edilmesinden veya telgrafların yanlış dekode edilmesinden,
- 3 — Muhabiriniz tarafından bankanıza gönderilecek olan vesaikin gecikmesinden veya kaybolmasından, muhabirinizin sun'î taksirinden veya sigortacının mali durumundan,
- 4 — Vesikaların temsil ettiği malların evsafından, mikatından, sıkletinden, kıymet veya ambalajından,
- 5 — Yetkili makamların bir kararı veya grevler, işlerin tatili, harbler, tabii âfetler ve elde olmayan başka sebepler dolayısıyla işlerin inkitaa uğramasından, doğabilecek neticelerden bankanızın hiç bir suretle mes'ul tutulmayacağını berveçhi peşin kabul ve taahhüt ederiz.

Talimat mektuplarının ne şekilde doldurulacağını mektup nümunesine koyduğumuz numaralara göre izaha çalışalım :

- 1 — Akreditifin kabili rücu veya gayri kabili rücu, müeyyet veya gayri müeyyet olduğunun tasrihi lâzımdır. Bundan evvelki bölümlerde de izah edildiği gibi bu şartlar akreditifin en mühim şartlarıdır. Binaenaleyh akreditif âmiri tarafından hazırlanacak olan talimat mektubunda bu noktalar kapalı geçilmemelidir. Bir akreditifin, açık olarak gayrikabili rücu olduğu tasrih edilmedikçe muayyen bir vâdesi olsa dahi kabili rücu addilir.

Bu bölümde bir de akreditifin, muhabir bankaya mektup veya telgraf-la mı bildirileceği işaret edilmelidir. Çok müstacel ahvalde akreditif talimatı adı posta ile gönderilirse ve vaktinde lehtarın eline vâsil olmazsa belki de

bir çok zararları mucib olur. Bu bakımdan bu nokta da ehemmiyetle açıklanmalıdır.

- 2 — Bu bölümde lehdarın (satıcının) tam ismi ve açık adresi yazılmalıdır. Adres tam olmazsa akreditif lehdara tebliğ edilemez ve bir çok gecikmelere sebebiyet verilmiş olur.
- 3 — Bu bölüme akreditif âmirinin (alıcı) adı ve açık adresi yazılmalıdır.
- 4 — Bu bölüme akreditifin azamî meblâğı yazılır. Hem rakam ve hem de yazı ile yazılırsa her hangi bir yanlışlığın önüne geçilmiş olur.
- 5 — Bu bölüme akreditifin vâdesi yazılır. Gayrikabili rücu akreditiflerin meriyette bulunacağı vâde muhakkak surette zikredilmelidir. Kabili rücu akreditiflerde vâde bildirilmezse açıldığı tarihten itibaren altı ay muteber olur. (Milletlerarası Ticaret Odasının kararları madde : 41).

Lehdarın bulunduğu yerde (şehir veya kasabada) vâdenin sona ermesi daha doğru olur. Çünkü lehdar hazırladığı vesikaları bizzat bankaya teslim eder ve akreditif vâdesi içinde kullanmış olur. Halbuki vâde alıcının bulunduğu yerde bitecek olursa lehdar vesikaları vâde dahilinde alıcının memleketine yetiştirmek mecburiyetindedir. Bunu bizzat yapamayacağına göre posta vasıtasıyla yapacaktır. Postalarda her hangi bir gecikme akreditifin zamanında kullanılmamasını intaç eder, ve bu suretle lehdar hiç bir kusuru olmaksızın zarar görmüş olur.

- 6 — Bu bölüme malın adı yazılır. Bu yapılırken teferruata kaçmıyarak sadece malın ismi yazılmalıdır. Evsaf, fiyat, miktar ve saire zikretmek doğru değildir. Çünkü akreditif bir satış mukavelesi değildir. Banka sevkedilen malın ne olduğunu kontrol etmez. Yalnız kendine ibraz edilen vesikalara göre tekiye yapar. Akreditif şartlarında malın evsafı, miktarı vesairesi bildirilmiş olsa dahi satışı şayanı itimat bir kimse olmazsa başka evsafıta mal gönderir ve vesikaları sahte olarak tanzim edebilir. Bundan bankanın haberi olmaz. Bu itibarla mal hakkında lüzumsuz olan bir malûmatı vermek bankalarının işlerini güçleştirmekten başka bir şeye yaramaz.
- 7 — Bu bölüme konişmento yazılır. Konişmento bir akreditif muamelesi için aranan en mühim vesikadır. Bundan sonraki bahislerde konişmento hakkında geniş bilgi verilecektir.
- 8 — Bu bölüme ticarî fatura yazılır. Ticarî fatura malın cinsini, fiyatını ve miktarını gösteren bir vesikadır. Bunun için de (akreditif muamelelerinde lüzumlu vesikalar) bahsinde geniş bilgi verilecektir.
- 9 — Bu bölüme sigorta poliçesi veya sigorta sertifikası yazılır. Akreditif mevzuunu teşkil eden malların esas olarak sigorta edilmesi lâzımdır. Sigortayı ya alıcı veya satıcı yaptırır. Bu bakımdan akreditif talimatında bu ciheti mutlaka belirtmek lâzımdır. Malların hangi risklere karşı sigorta edileceği de akreditif talimatında tasrih edilmelidir.
- 10 — Bu bölüme menşe şahadetnamesi yazılır. Bu mânasından da anlaşılacağı gibi malların menşei gösteren bir vesikadır. Gümrük muameleleri bakımından muayyen bazı memleketlerden ithal edilen bir kısım malların menşelerinin bilinmesi zarureti vardır. Bu ahvalde menşe şahadetnamesi aramak zaruridir. Bu vesika konsolosluk tarafından tasdikli olmalıdır.
- 11 — Başkaca vesikalar istenirse onlar da bu bölüme yazılır. Bazı ithalâtçılar yaptıkları ticaretin nev'ine göre yukarıda saydıklarımızdan başka vesikalarda isterler. Bu vesikalar umumiyetle şunlardır :

- a) Ağırılık listesi : Paketlerin, sandıkların, balyaların vesairenin ayrı ayrı ağırılıklarını gösterir. Bu listeler nakliyeciler tarafından tanzim edildiği gibi ekseriyetle bu işi meslek edinmiş şayanı itimat ölçücüler tarafından da tanzim edilir.
- b) Ambalaj listeleri : Sevkiyat paketler veya sandıklar içinde yapıldığı takdirde bu listeler aranabilir. Bunlar paketlerin muhteviyatını gösterir.
- c) Muayene sertifikaları ve analiz sertifikaları : Satış mukavelesinde şart koşulduğu zaman aranır ve bitaraf bir ekspere yaptırılır.

12 — Bu bölüme malların kaç partide sevkedileceği ve aktarma kabul edilip edilmeyeceği yazılır. Aynı zamanda sevk limanı ile malların gönderileceği liman da tasrih edilir. Bu nokta nakliyeciyeye ve alıcıya elverişli limanları göstermek bakımından ehemmiyetlidir.

13 — Bu bölüme, misal olarak alınan akreditif açış talimatında gösterilmeyip de akreditif teamül ve kaidelerine aykırı olmamak şartıyla derci istenilen şartlar yazılır.

Akreditif âmiri böyle bir talimat mektubunu bankasına verdiği zaman banka bu husustaki dahili muamelesini ikmal eder ve bu talimatı harfiyen yabancı memleketteki muhaborine mektup veya telgrafla — âmîr tarafından ne şekilde isteniyorsa — bildirir. Fakat mektup veya telgraf muhabire gönderilmeden önce metni hakkında mutabakatı alınmak üzere âmîre gösterilir, ve imzası alınır. Âmîr tarafından Türkçe olarak verilen bu talimat yabancı lisana çevrilirken yanlış bir tercüme veya ekseriyetle teknik olan mal isimlerinin yanlış bildirilmesine meydan vermemek ve netice itibariyle krediyi açan bankayı mes'uliyetten kurtarmak gayesiyle bu muamelenin yapılmasına zaruret vardır.

Ecnebi memleketteki banka, talimatı alır almaz keyfiyeti derhal lehbara ihbar eder. Bunun üzerine lehdar, akreditifin vâdesi dahilinde malı hazırlar ve alıcıya gönderir. Akreditif şartlarında bildirilen vesikalar tam ve doğru olarak bankaya ibraz edildiği takdirde parası hemen tahsil edilebilir. İhbar eden banka vesikaları alınca bunların tam olup olmadığını tetkik eder. Tam olduklarını tesbit ettikten sonra lehbara parasını öder. Fakat her hangi bir noksanlık görülürse tediyeyi yapmaz ve tamamlanması için vesikaları lehbara iade eder. Tesbit edilen noksanlıklar bazan çok ehemmiyetsiz olur. Buna rağmen banka yine parayı ödemez. Lehdar tediyeye için ısrar ederse banka kendisinden bir garanti mektubu almak suretiyle ödeme yapar. Fakat noksanlıklar mühim olursa ödeme yapmaz. Ancak bazı ahvalde lehdar, âmîrin tetkikine arzedilmek üzere vesaikin krediyi açan bankaya gönderilmesini ister. Bunun üzerine banka tediyeyi yapmadan vesaiki tetkik için krediyi açan bankaya gönderir. Tetkikten sonra vesaik âmîr tarafından kabul edilirse, tediyeye için ihbar eden bankaya yeniden talimat verilir.

Yukarıya dercettiğimiz talimat mektubu, umumî bir fikir vermek ve ne şekilde doldurulacağını izah etmek için misal olarak verilmiştir. Beynelmîlel Ticaret Odasının her nevi akreditifler için yeknesaklığı teminen tanzim ve neşrettiği akreditif nûmuneleri de bu mevzu ile iştigal edenlere faydalı olması bakımından aşağıya dercedilmiştir. Akreditifler açılırken talimatlar Fransızca veya İngilizce olarak verilmesi gerektiği cihetle bu mektupların tercümesine lüzum görülmemiştir.

STANDART TELGRAF ÖRNEKLERİ

STANDARD TELEGRAPHIC FORMS

I. FORMULES-TYPES DE TRANSMISSION TÉLEGRAPHIQUE

1. Revocable Credit

Order .....
Account .....
We open revocable credit ..... (No)
Favour .....
..... (currency and amount) maximum/about
Against ..... (documents)
Covering ..... (goods)
Part shipments permitted/prohibited.
Valid for presentation until .....
With your (Head Office or Branch).
Please advise ..... (Cable/Mail)
Upon payment ..... (Method of reimbursement)

1. Crédit Révocable

Ordre .....
Compte .....
Nous ouvrons crédit révocable ..... (No)
Faveur .....
..... (Monnaie et montant) maximum/environ
Contre ..... (documents)
Concernant ..... marchandises)
Expéditions partielles autorisées/interdites.
Valable pour présentation jusqu'au .....
Auprès de (Siège, Agence).
Veuillez notifier ..... (Câble/Courrier)
Dès paiement ..... (modalités de remboursement)

2. Unconfirmed Irrevocable Credit

Order .....
Account .....
We open revocable credit ..... (No)
Favour .....
..... (currency and amount) maximum/about
Sight/draft at ..... (on you)
Against ..... (documents)
Covering ..... (goods)
Part shipments permitted/prohibited.
Valid until ..... for presentation for payment/acceptance
With your (Head Office or Branch).
Please advise ..... (Cable/Mail)
Without confirmation.
Upon payment ..... (Method of reimbursement)

2. Crédit irrévocable non - confirmé

Ordre .....
Compte .....
Nous ouvrons crédit irrévocable ..... (No)
Faveur .....
..... (Monnaie et montant) maximum/environ
Vue/tirage à ..... sur vous
Contre ..... (documents)
Concernant ..... marchandises)
Expéditions partielles autorisées/interdites.
Valable jusqu'au .. pour présentation pour paiement/acceptation
Auprès de (Siège, Agence).
Veuillez notifier ..... (Câble/Courrier)
Sans Confirmation
Dès paiement ..... (modalités de remboursement)

3. Confirmed irrevocable credit

Order .....
Account .....
We open revocable credit ..... (No)
Favour .....
..... (currency and amount) maximum/about
Sight/draft at ..... on you
Against ..... (documents)
Covering ..... (goods)
Part shipments permitted/prohibited.
Valid until ..... for presentation for payment/acceptance
With your (Head Office or Branch).
Please advise ..... (Cable/Mail)
Adding confirmation.
Upon payment ..... (Method of reimbursement)

3. Crédit irrévocable confirmé

Ordre .....
Compte .....
Nous ouvrons crédit irrévocable ..... (No)
Faveur .....
..... (Monnaie et montant) maximum/environ
Vue/tirage à ..... sur vous
Contre ..... (documents)
Concernant ..... marchandises)
Expéditions partielles autorisées/interdites.
Valable jusqu'au .. pour présentation pour paiement/acceptation
Auprès de (Siège, Agence).
Veuillez notifier ..... (Câble/Courrier)
Ajoutez confirmation.
Dès paiement ..... (modalités de remboursement)

4. Unconfirmed irrevocable negotiable credit

Order .....
Account .....
We open irrevocable credit ..... (No)
Favour .....
..... (currency and amount) maximum/about
Against draft sight/at ... on ... (Opening Bank or any other Bank
designated by it)
Accompanied by ..... (documents)
Covering ..... (goods)
Part shipments permitted/prohibited.
Valid until ..... for presentation for negotiation
With your (Head Office or Branch).
Please advise ..... (Cable/Mail)
Without confirmation.

4. Crédit irrévocable négociable non - confirmé

Ordre .....
Compte .....
Nous ouvrons crédit irrévocable ..... (No)
Faveur .....
..... (Monnaie et montant) maximum/environ
Contre traite vue/à ..... sur ..... (Banque qui ouvre ou autre
désignée par celle - ci).
Accompagné de ..... (documents)
Concernant ..... marchandises)
Expéditions partielles autorisées/interdites.
Valable jusqu'au ..... pour présentation pour négociation
Auprès de (Siège, Agence).
Veuillez notifier ..... (Câble/Courrier)
Sans confirmation.

5. Confirmed Irrevocable Negotiable Credit

Order .....
Account .....
We open revocable credit ..... (No)
Favour .....
..... (currency and amount) maximum/about
Against draft sight/at ... on ... (Opening Bank or any other Bank
designated by it)
Accompanied by ..... (documents)
Covering ..... (goods)
Part shipments permitted/prohibited.
Valid until ..... for presentation for negotiation
With your (Head Office or Branch).
Please advise ..... (Cable/Mail)
Adding confirmation.

5. Crédit négociable irrévocable confirmé

Ordre .....
Compte .....
Nous ouvrons crédit irrévocable ..... (No)
Faveur .....
..... (Monnaie et montant) maximum/environ
Contre traite vue/à ..... sur ..... (Banque qui ouvre ou autre
désignée par celle - ci).
Accompagné de ..... (documents)
Concernant ..... marchandises)
Expéditions partielles autorisées/interdites.
Valable jusqu'au ..... pour présentation pour négociation
Auprès de (Siège, Agence).
Veuillez notifier ..... (Câble/Courrier)
Ajoutez confirmation.

STANDART MEKTUP ÖRNEKLERİ

II. STANDARD LETTER FORMS

II. FORMULES - TYPES DE TRANSMISSION PAR COURRIER

1. Revocable Credit

By order of .....
for account of .....
we open revocable documentary credit No .....
in favour of .....
for a sum of ..... maximum/about
available at sight/by draft at ..... on you
against the following documents .....
covering ..... (goods)
part shipments permitted/prohibited
credit valid until ..... for presentation for payment/acceptance
with your (Head Office or Branch).
Please advise ..... by cable/mail of the opening of this credit.
Method of reimbursement .....
.....
Documents to be sent .....
.....

1. **Crédit révocable**

D'ordre de .....
pour compte de .....
nous ouvrons un crédit documentaire révocable No .....
en faveur de .....
pour un montant de ..... maximum/environ
utilisable à vue/par tirage à ..... sur vous
contre remise des documents suivants .....
concernant ..... (marchandises)
expéditions partielles autorisées/interdites .....
crédit valable jusqu'au ..... pour présentation pour paiement/acceptation
auprès de (Siège, Agence).
Veuillez notifier ... par câble/courrier de l'ouverture de ce crédit.
Modalités de remboursement .....
.....
Instructions pour l'envoi des documents .....
.....

2. **Unconfirmed Irrevocable Credit**

By order of .....
for account of .....
we open irrevocable documentary credit No .....
in favour of .....
for a sum of ..... maximum/about
available at sight/by draft at ..... on you
against the following documents .....
covering ..... (goods)
part shipments permitted/prohibited
credit valid until ..... for presentation for payment/acceptance
with your (Head Office or Branch).
Please advise ..... by cable/mail of the opening of this credit.
without ading your confirmation.
Method of reimbursement .....
.....
Documents to be sent .....
.....

2. Crédit irrévocable non - confirmé

D'ordre de .....
pour compte de .....
nous ouvrons un crédit documentaire irrévocable No .....
en faveur de .....
pour un montant de ..... maximum/environ
utilisable à vue/par tirage à ..... sur vous
contre remise des documents suivants .....
concernant ..... (marchandises)
expéditions partielles autorisées/interdites .....
crédit valable jusqu'au ..... pour présentation pour pai-
ment/acceptation

auprès de (Siège, Agence).
Veuillez notifier ... par câble/courrier de l'ouverture de ce crédit.
Sans ajouter votre confirmation
Modalités de remboursement .....
.....
Instructions pour l'envoi des documents .....
.....

3. Confirmed Irrevocable Credit

By order of .....
for account of .....
we open irrevocable documentary credit No .....
in favour of .....
for a sum of ..... maximum/about
available at sight/by draft at ..... on you
against the following documents .....
covering ..... (goods)
part shipments permitted/prohibited
credit valid until ..... for presentation for payment/acceptance
with your (Head Office or Branch).
Please advise ..... by cable/mail of the opening of this credit.
adding your confirmation.
Method of reimbursement .....
.....
Documents to be sent .....
.....

3. **Crédit irrévocable confirmé**

D'ordre de .....
pour compte de .....
nous ouvrons un crédit documentaire révocable No .....
en faveur de .....
pour un montant de ..... maximum/environ
utilisable à vue/par tirage à ..... sur vous
contre remise des documents suivants .....
concernant ..... (marchandises)
expéditions partielles autorisées/interdites .....
crédit valable jusqu'au ..... pour présentation pour paiement/acceptation

auprès de (Siège, Agence).

Veuillez notifier ... par câble/courrier de l'ouverture de ce crédit.
en ajoutant votre confirmation

Modalités de remboursement .....

Instructions pour l'envoi des documents .....

4. **Unconfirmed Irrevocable Negotiable Credit**

By order of .....
for account of .....
we open irrevocable documentary credit No .....
in favour of .....
for a sum of ..... maximum/about
against draft at sight/at ..... on ..... (Opening Bank or any other
Bank designated by it)

accompanied by the following documents .....
covering ..... (goods)

part shipments permitted/prohibited
credit valid until ..... for presentation for negotiation
with your (Head Office or Branch).

Please advise ..... by cable/mail of the opening of this credit.
without adding your confirmation.

4. **Crédit irrévocable négociable non - confirmé**

D'ordre de .....
pour compte de .....
nous ouvrons un crédit documentaire révocable No .....
en faveur de .....
pour un montant de ..... maximum/environ
contre traite à vue/à ..... sur ..... (Banque qui ouvre le crédit ou
autre désignée par celle-ci)

accompagné des documents suivants .....
concernant ..... (marchandises)

expéditions partielles autorisées/interdites .....
crédit valable jusqu'au ..... pour présentation pour négociation
auprès de (Siège, Agence).

Veuillez notifier ... par câble/courrier de l'ouverture de ce crédit
sans ajouter votre confirmation.

5. Confirmed Irrevocable Negotiable Credit

By order of .....
for account of .....
we open irrevocable documentary credit No .....
in favour of .....
for a sum of ..... maximum/about
against draft at sight/at ..... on ..... (Opening Bank or any other
Bank designated by it)
accompanied by the following documents .....
covering ..... (goods)
part shipments permitted/prohibited
credit valid until ..... for presentation for negotiation
with your (Head Office or Branch).
Please advise ..... by cable/mail of the opening of this credit.
adding your confirmation.

5. Crédit irrévocable négociable confirmé

D'ordre de .....
pour compte de .....
nous ouvrons un crédit documentaire irrévocable No .....
en faveur de .....
pour un montant de ..... maximum/environ
contre traite à vue/à ..... sur ..... (Banque qui ouvre le crédit ou
autre désignée par celle-ci)
accompagné des documents suivants .....
concernant ..... (marchandises)
expéditions partielles autorisées/interdites .....
crédit valable jusqu'au ..... pour présentation pour négociation
auprès de (Siège, Agence).
Veuillez notifier ... par câble/courrier de l'ouverture de ce crédit.

BANKACILIK TERİMLERİ

Bankacılık Tekniği : (Umumî Bankacılık Dış Ticaret Bankacılığı)
Bankacılık İktisadı

Vecdi ÜNAY

Ö N S Ö Z

Memleketimizde bankacılık mesleğine ait bilgilerin derlenme ve yayınlanması gayesiyle neşriyata geçen BANKA, birinci sayısında açıklanan yayın programına bir yenisini katmak ve bu sahada duyduğu ve inandığı mühim bir boşluğu mütevazî programıyla kısmen olsun doldurmak amacıyla bu sayıdan itibaren «BANKACILIK TERİMLERİ» yayınına başlamıştır.

Bilindiği gibi, herhangi bir ilm, fen ve sanat kolu üzerindeki çalışmaların mühimlerinden biri de o ilm, fen ve sanatta geçen mefhum ve terimleri derlemek ve tesbit eylemektir. Bu mefhum ve terimler, o ilm, fen ve sanatın anlatılmasını ve anlaşılmasını teshil ve temin ederler. Bu itibarla bankacılık sanatında geçen mefhum ve terimlerin derlenmesi, bu sanatın literatür ve lisanında yerleştirilmesi şüphesiz ki, mesleğimizin esaslı ihtiyaç ve meşgalelerinin mühimlerinden biridir.

Bu cazip teşebbüs, yayın program ve çalışmalarımızın en zor bir kısmını teşkil etmekte ve bu itibarla önemli bir müşkilât ve ciddiyet taşımaktadır. Bu hususu biz de duymakta ve takdir etmekteyiz. Ancak, duyduğumuz ve inandığımız ihtiyaç ve hususiyle okurlarımızın gösterdiği istek ve bu sahada bize yardım etmeği vadeden yazarlarımızın değeri büyük alâka ve müzaharetleri, bize hakikaten zor olduğu kadar faydalı da olacağına inandığımız bu eser ve teşebbüse girmek cesaret ve azmini vermiş bulunuyor. Ve bugüne kadarki çalışmalarımızdaki başarılarımız da ümidimizi artırmaktadır.

Ancak, mevzuun belirtilen ehemmiyet ve müşkilâtını, ciddiyetini gözönünde bulundurarak bu yayınınızın plân ve programını bankacılıkta geçen başlıca terim-

lere hasretmek suretiyle tahdit etmiş bulunuyoruz. Okurlarımızın da bu hareketimizi mâkul bulacaklarını umarız.

Bu itibarla tam ve mükemmel bir ansiklopedinin derlenme ve yayınlanması henüz mahfuz bulunmaktadır. İmkânlarımız müsaade ettiği zaman bu eksikliği tamamlamak kabildir. Mamafih bu işi daha evvel deruhte edecekleri de candan tebrik ederek, teşvik eylemeğe ve her türlü yardımda bulunmağa amadeyiz.

«Bankacılıkta Geçen Başlıca Terimler» sözlüğü esas itibariyle bankacılık iktisadına ve bankacılık tekniğine ait olmak üzere iki ana kısma ayrılmıştır. Banka tekniğine ait terimler de, dış ticaret bankacılığına ve umumî bankacılığa ait olarak iki tali bölüme tefrik edilmiştir. Bu arada bankacılıkla alâkalı ticarî terimlere de münasebet ve icap düşdükçe pek tabii olarak yer verilecektir.

Bu yayınıımızda evvelâ, bankacılık bilgileri neşriyatımıza yeni bir hız ve genişlik vermek düşüncesiyle bu sahada henüz lâyıkiyle öğrenilmemiş ve umumileşmemiş olan, müstakil ve cazip bir mevzu teşkil eyleyen, hem bankacıları, hem de ithalât ve ihracat tacirlerini alâkalandıran ve dergimizin 20 ve 30 uncu sayılarından itibaren Akreditifler kitabının müellifi T.C. Merkez Bankası Ankara şubesi şeflerinden Sayın Orhan Gülen tarafından hazırlanan ve neşrine başlanan«Dış Ticaretin finansmanı» yayınıımıza muvazî olarak, bankalarca «Dış Ticaretin Finanse Edilmesi Usulleri» eserinin müellifi T.C. Ziraat Bankası Ticarî Krediler ve Haricî Muameleler Müdürü Sayın Vecdi Ünay

tarafından hazırlanan dış ticaret bankacılığına ait terimleri neşredebiz ve bundan sonra umumî bankacılık terimlerini ve daha sonra da bankacılık iktisadına ait terimleri yayınlayacağız.

Bu vesile ile bu güzel ve faydalı eser ve yayının tahakkukuna yardım eden yazarlarımıza dergimiz ve mesleğimiz adına teşekkür etmeği borç sayarız.

Bu çalışmalarımızda göstereceğimiz ciddi gayret ve hassasiyete rağmen kusursuz ve mükemmel bir eser meydana gelebileceğini hiç bir zaman iddia edecek değiliz. Okurlarımızın görecekları kusur ve noksanları iyi niyetlerimize bağışlayacaklarını umuyoruz.

BANKA

DIŞ TİCARET BANKACILIĞI TERİMLERİ

E N D E K S

Akreditif

- Gayrı kabili rücu akreditif
- Kabili rücu akreditif
- Müeyyet akreditif
- Gayrı müeyyet akreditif
- Âdi akreditif
- Rotatif (devreden) akreditif
- Vesaikın ibrazında tediyeye imkân veren akreditif
- Vâdeli bir poliçenin bankaca kabul edilmesini sağlayan akreditif (kabul kredisi).
- Karşılıklı akreditifler.
- Kabili devir veya temlik akreditif.
- Kabili nakil akreditif.
- Kabili taksim akreditif.
- İkrazat için peşin tediyeye imkân veren akreditifler.

Akreditif âmiri.

Akreditif lehtarı.

Âmir banka.

Mutavassıt banka.

Amerikan iktisadî yardımları (I.C.A.).

Analiz veya ekspertz raporı.

Antrepo makbuzu.

Arbitraj.

Vasıtasız arbitraj

Vasıtalı arbitraj.

Avrupa Tediye Birliği (E.P.U.)

Blokaj ve deblokaj.

C.F. satış (Milletlerarası satış mukavele-

lerinde kullanılan istilâhlar).

C.I.F. satış (Milletlerarası satış mukavelelerinde kullanılan istilâhlar).

Çeki listesi.

Deblokaj (Blokaj ve deblokaj).

Döviz (Kambiyo).

Efektif (Kambiyo).

E.P.U. (Avrupa Tediye Birliği).

Fatura.

Konsolosluk faturası.

Navlun faturası.

Orijinal fatura.

Proforma fatura.

F. A. S. satış (Milletlerarası satış mukavelelerinde kullanılan istilâhlar).

F. O. B. satış (Milletlerarası satış mukavelelerinde kullanılan istilâhlar).

F. O. R. satış (Milletlerarası satış mukavelelerinde kullanılan istilâhlar).

Garanti lokal (İthalât bedelini temine matuf garanti).

Hamule senedi.

Hava nakliye makbuzu veya hava konişmentosu.

I. C. A. (Amerikan iktisadî yardımları).

İhracat kredisi.

İhracat kredileri sigortası.

İhracat vesaiki karşılığı avans ve vesikalı iştirâ.

İkinci kaptan makbuzu.

«Incoterm 1953»ün ihtiva ettiği tabirler (Deniz aşırı satış mukavelelerinde kullanılan istilâhlar).

İthalât vesaiki veya ithal malları karşılığı avans.

Kabul kredisi

Kambiyo ve döviz

Kliring.

Konişmento.

Nama muharrer konişmento.

Emre muharrer konişmento.

Yükleme konişmentosu.

Tesellüm konişmentosu.

Teğ konişmento.

Çarter mukavelesi halinde tanzim edilen konişmento.

Temiz konişmento.

Kusurlu konişmento.

Kur.

Cari veya hakiki kur.

Sabit kur.

Kurye kredisi.

Menşe şahadetnamesi.

Milletlerarası satış mukavelelerinde kullanılan istilahlara (Satış şekilleri) :

Fabrikada teslim.

(F. O. R.) Demiryolunda teslim.

(F. O. T.) Vagonda teslim.

(F. A. S.) Gemi bordasında teslim.

(F. O. B.) Güvertede teslim.

(C. F.) Mal bedeli ve navlun.

(C. İ. F.) Mal bedeli, Sigorta.

(C. A. F.) Navlun.

... e kadar navlunu veya nakliyesi ödenmiş olarak teslim.

Gemide teslim.

Rıhtımda teslim.

Rıhtım makbuzu.

Sihhat raporu.

Sigorta poliçesi.

Takselenmemiş (açık) poliçe.

Takselenmiş poliçe.

Muayyen yolculuğa şâmil poliçe.

Muayyen müddete şâmil poliçe.

Abonman poliçesi.

Takas.

Transfer.

Vesikalı kredi.

A

AKREDİTİF

Akreditif (Commercial letter of credit - Accréditif) : Akreditif ihracatçının; sattığı mallara ait sevk vesaikini ithalâtçının bankası tarafından akreditifin açılmasına tavsiye olunan mahallî bir bankaya tevdi mukabilinde mal bedelini tahsil etmesine imkân veren bir kredi muamelesidir.

Akreditif; ithalât ve ihracat tacirlerinin şahsi itibarları yerine bir banka itibarının ikamesi suretiyle ihracedilen mal bedelinin satıcı eline sevk sırasında hemen geçmesini sağlar. Âkîd taraflardan birinin satış mukavelesi hükümlerine riayet etmemesi yüzünden diğer tarafın zarara uğramamasını temin eder ve alıcıya ithalât bedelini ödiyecek parayı tedarik etmesi için zaman da kazandırır. Akreditif mü-taden muhtelif memleketlerdeki iki tacir arasında yapılan bir satış mukavelesineyle ilgilidir. Akreditifin açılması satış mukavelesi ile kararlaştırılır. Bu satış mukavelesi hükümlerini yerine getirmek üzere ithalâtçı kendi bankasıyla bir akre-

ditif mukavelesi akdeder. Bu suretle üçüncü şahıslar da muameleye katılırlar (Akreditifi açan banka, akreditifi ihracatçıya ihbar veya teyid eden banka ve ödemeyi yapan banka gibi). Satış mukavelesi ile alâkaları bulunmayan bu üçüncü şahısların ticarî örf ve âdetlerle ve mahkeme kararlarıyla oldukça tavazzuh etmiş bulunan hak ve vecibeleri mevcuttur.

Akreditif ithalâtçıya; mallar sevk edilmedikçe paranın teydi edilmeceğinden emin olarak riske katlanmaksızın ve ekser ahvalde sermayesini uzun müddet bağlamaya da lüzum kalmaksızın yabancı firmalardan mal satın almak, ihracatçıya da; malını sevk eder etmez bedelini tahsil etmek ve hattâ akreditifin loje edildiği bankadan, malı sevk etmeden önce de kolaylıkla finansman sağlamak ve bu suretle ihracatını inkişaf ettirmek imkânlarını bahşeden çok faydalı bir kredi şeklidir.

Ihracatçının, sevk ettiği malların vesaikini bankaya tevdi eder etmez satış bedelini tahsil etmesine, yabancı memleketteki ithalâtçının da vesaikini bankaya tevdi eden evvel mal bedelini ödemek külfetine katlanmamasına imkân veren akreditif muamelesine Avrupa ve Amerika bankalarında vesikalı kredi (Documentary credit - Crédit documentaire) de denilmektedir. Bu nevi kredilerde malları temsil eden vesikalar banka için mütemim bir teminat teşkil eder. Mallar bankaya rehnedilmiş vaziyettedir.

Lehtar vesaika lüzum olmaksızın poliçe çekmiye salâhiyettar kılındığı takdirde bu nevi akreditife vesikasız kredi veya basit akreditif (Clean or open credit - Crédit ouvert) adı verilir. Tabiatıyla burada bankanın durumu vesikalı kredide olduğundan çok daha zayıftır. Bu nevi akreditiflere; ya sevk vesaikinin poliçeden ayrı olarak veya diğer bir vasıta ile gönderilmesi zarurî veya uygun görüldüğü hallerde veyahut memleket dahili piyasalardaki alış verişlerde raslanmaktadır.

Gayrı kabili rücu akreditif (Irrevocable credit - Crédit irrévocable) : Gayrı kabili rücu akreditif; dermeyan edilen akreditif şartlarına tamamen riayet edilmek kaydıyla, tasrih edilen muayyen müddet içinde çekilecek poliçelerin akreditifi açan

banka tarafından kabul veya tediyeye edileceği hakkında katı bir taahhüdü ihtiva eden akreditiftir. Bütün ilgililerin (lehtar, âmir ve muhabir bankalar) muvafakatı inzıman etmedikçe gayrı kabili rücu bir akreditif iptal veya tadil olunamaz. Sadece âmirin talebine müsteniden akreditifi açan banka bunu ne iptal ne de hükümlerinin tadil edebilir. Bu suretle gayrı kabili rücu bir akreditifin lehtarı, akreditif şartlarını yerine getirdiği takdirde, akreditifin vâdesi dahilinde çekeceği poliçenin, akreditifi açan bankaca tediyeye veya kabul edileceğinden, muvafakati alınmadıkça vâdesine kadar iptal veya hükümlerinin tadil edilemeyeceğinden emin olarak, sevk edeceği malları imal veya tedarike endişesizce koyulabilir.

Gayrı kabili rücu akreditifler daima sabit bir meblâğ üzerinden ve muayyen bir vâde ile açılır. Zira bankalar gayrı kabili rücu bir akreditifte, gayrı mahdut bir meblâğ ve gayrı muayyen bir müddet için mesuliyet kabul etmeye yanaşmazlar.

Kabili rücu akreditif (Revocable credit - Crédit révocable) : Bu nevi akreditif, küşadeden banka tarafından her an iptal edilebilir. Kabili rücu akreditif; «iptal edildiği hakkında bir ihbar alınmadan önce yapılan tediyelerin kabul edileceği» hususunda bir kaydı ihtiva etmiyorsa, iptalini ihbar etmeye dahi lüzum yoktur. Bankalar, böyle bir kaydı ihtiva etmiyen kabili rücu akreditiflere müsteniden tediyelerde bulunmaktan çekinirler. Zira yapacakları tediyelerin akreditifi açan bankaca kabul edilip edilmeyeceğini bilmelerine imkân yoktur. Bu halde yapılan tediyenin yegâne teminatı, poliçeye merbut vesaik ile keşidecinin ve varsa senetteki cırantaların imzalarıdır.

Bu nevi akreditifte lehtarın durumu pek müemmen değildir. Banka ile lehtar arasında hukukî bir rabta teessüs etmez. İptale takaddüm edecek tediyelerin kabul edileceği kaydı mevcutsa, iptal ihbarı yapılmadığı müddetçe akreditif lehtarı, akreditifi istimal etmek imkânını bulacaktır. Fakat malların imal veya tedarikini mütaakıp bunların sevkine ve vesaikinin bankaya ibrazına kadar geçecek müddet zarfında akreditifin iptal edilmesi

tehlikesi daima mevcuttur.

Kabili rücu akreditifler muayyen bir vâde ile veya iptaline kadar muteber olmak üzere açılabilir. Gayrı kabili rücu oldukları sarahaten beyan edilmiyen akreditifler muayyen bir vâdeyi ihtiva etseler dahi kabili rücu addolunurlar.

Milletlerarası Ticaret Odasınınca kabul edilen «vesikalı kredilere ait yeknesak teamül ve kaideler» e göre vâde zikredilmiyen kabili rücu akreditifler muhabir bankaca akreditifin lehtara ihbar edildiği tarihten itibaren altı ay için muteber addolunur.

Müeyyet akreditif (Confirmed credit - Crédit confirmé) : Muhabir banka akreditifi lehtara ihbar ederken, âmir bankanın talimatına müsteniden, kendisinin teyidini de ilâve eylemiş ve böylece akreditifi açan bankanın taahhüdünü yerine getireceğine dair kendisi de mesuliyet deruhte etmiş bulunursa bu, müeyyet bir akreditif olur. Müeyyet bir akreditif lehtarı hem yabancı memleketteki alıcının bankasının hem de kendi memleketindeki bir bankanın taahhüdünü elde etmiş bulunur.

İzmir'deki bir bankanın Paris'teki bir bankadan, Pariste bulunan bir firma lehine bir akreditif açmasını istediğini farzedelim; eğer İzmir'deki banka, akreditif şartlarına tamamen riayet edilmek kaydıyla çekilecek poliçelerin kabul veya tediyeye edileceği taahhüdünde bulunuyorsa bu gayrı kabili rücu bir akreditiftir. Şayet Paris'teki banka da akreditif tahtında keşide olunacak poliçeleri kabul veya tediyeyeceğini taahhüt eyliyorsa, burada gayrı kabili rücu ve müeyyet bir akreditif mevcuttur.

Âmir bankanın gayrı kabili rücu akreditifi muhabirinin açması hususunda talimat vermesi; muhabirin, ayrıca bir teyit talimatı aramaksızın lehtara karşı taahhütte bulunması için kâfidir.

Müeyyet ve gayrı kabili rücu bir akreditifte sadece teyidi yapan mahallî bankanın malî ve itibari durumunun kuvvetli olması ihracatçı için kâfi bir teminatır. Bu banka, akreditifi ihracatçıya teyid ettikten sonra kredi şartlarının değiştirilmesi veya iptali hususunda bir talimat alsada dahi, bu talimatı tatbik etmek imkân

nına malik değildir. Zira teyid eylediği akreditif dolayısıyla ihracatçıya karşı olan taahhütleri ithalâtçı ile bankası ve bu âmir banka ile kendisi arasındaki münasebetlerle ilgili olmayıp tamamen müstakil bir mahiyet arz etmektedir.

Âmir banka diğer bir bankaya kendi gayrı kabili rücu akreditifini teyid etmesi için talimat verir ve o da bu yolda hareket ederse, lehtarın teyide muttali olduğu andan değil, bankanın teyidi yaptığı andan itibaren bu banka da taahhüt altına girmiş olur.

Gayrı kabili rücu bir akreditifin tesisine veya teyidine dair verilen emirde akreditif vâdesinin tesbit edilmemesi halinde banka, lehtarını sadece akreditiften kendisine malûmat vermiş olmak için haberdar edebilir. Bu ihbar bankaya bir mesuliyet tahmil etmez. Akreditif ancak vâdeye mütedair mütemmim malûmat alınınca tesis veya teyid olunur.

Gayrı müeyyet akreditif (Unconfirmed credit - Grédit non confirmé) : Bu nevi akreditifte muhabir banka lehtara akreditifi sadece ihbar eder.

Yukarıki misalde Paris bankası akreditifi teyid etmiyorsa bu, gayrı kabili rücu ve gayrı müeyyet bir akreditif olur. Poliçelerin İzmir veya Paris bankaları üzerine keşide edilmeleri hususundaki kayıt akreditifin mahiyetini değiştirmez.

Yabancı bankaların teyid komisyonları ekseriya pek yüksektir. Yabancı ihracatçı normal olarak ithalâtçının memleketindeki, itibari ve malî durumu kuvvetli birinci sınıf bir bankanın gayrı kabili rücu taahhüdü ile iktifa eder. Bu suretle ithalâtçı teyid komisyonundan tasarruf etmek imkânını bulur. Ancak akreditifi açan banka tanınmış, birinci sınıf bir banka değilse, ihracatçı akreditifin kendi memleketindeki bir banka tarafından teyidinde ısrar edecektir. Zira aksi takdirde akreditifi açan banka herhangi bir sebeple taahhüdüne riayet etmezse satıcı, bir banka aleyhine takibi güç ve masraflı olduğu kadar neticesi de meşkûk bir dâvâ açmak zorunda kalacak, mezkûr bankanın malî vaziyeti bozulursa lehtar o bankanın âdi bir alıcılığı vaziyetine düşmekten kendini kurtaramıyacaktır.

Kabili rücu bir akreditif açan banka bunu daima iptal etmek salâhiyetini muhafaza eylediği için, muhabir banka da bu kabul akreditifleri lehtara teyid ve mesuliyet tekabül etmez. Zira hiçbir muhabir banka, akreditif âmiri bankanın deruhte etmek istemediği bir taahhüt altına girmeye yanaşmıyacaktır. Bu sebeple kabili rücu akreditiflerin ancak gayrı müeyyet şekilde küşadedilmeleri mümkündür. İhracatçılar için de bu nevi akreditifler esaslı bir teminat teşkil etmez.

Âdi akreditif (Fixed credit - Crédit fixé) : Akreditif talimatında tasrih edilen limit, keşide olunan poliçelerle bir defa kullanılıncaya akreditif hükümden düşer. Âdi akreditiflere müsteniden akreditif limitini yekûn itibariyle tecavüz etmemek kaydıyla bir veya birkaç defada poliçe keşidesi de mümkündür. Rotatif şekilde açıldıkları tasrih edilmemiş olan akreditifler âdi akreditif addolunur.

Rotatif (devreden) akreditif (Revolving credit - Crédit renouvelable ou rotatoire) : Açılan akreditifin bir miktarı veya tamamı istimal edildikçe veya poliçeler akreditifi açtıran tarafca ödendikçe, otomatikman eski miktar dahilinde yenilenen akreditiflerdir.

Bu nevi akreditifler hiçbir limitle tahdid edilmiyerek sadece lehtarın muayyen fâsılalarla çekebileceği poliçelerin montanına işaret edilmiş olabileceği gibi, akreditif tahtında çekilecek poliçelerin herhangi bir anda irade edebileceği âzami bakiyeye ait bir limitle veya muayyen bir devre zarfında çekilebilecek poliçeler muhteviyatına ait bir limitle takyid edilmiş de olabilir.

Akreditif tahtında çekilecek poliçelerin irade edebileceği âzami bakiye dahilinde yenilenecek olan akreditiflerde âmir banka ithalâtçı tarafından vesaikî çekilen akreditifleri muhabirine bildirmek suretiyle lehtarın aynı miktarlarda yeni poliçeler çekmesine imkân verir.

Ziraî mahsul ithalâtiyle uğraşan veya mümessilleri vasıtasıyla yabancı memleketlerden mal mubayaa eden ithalâtçılar daimî şekilde veya muayyen bir devreye münhasır olmak üzere yaptıkları devamlı ithal muamelelerinde ekseriyetle rotatif akreditiflerden faydalanırlar.

T. C.
ZİRAAT BANKASI

Yurt içinde 538 Şube ve Ajansı, dünyanın
her tarafındaki muhabirlerle sayın
müşterilerinin emrindedir.

Vadeli, vadesiz tasarruf Hesapları 1957
ikramiye tutarı şimdilik

2.000.000 Liradır.

BU ZENGİN PLÂNDA
Gayrimenkuller, dolgun para ikramiyeleri,
bulunmaktadır.

**TÜRKİYE
VAKIFLAR BANKASI
T. A. O.**

Sermayesi 50.000.000

Merkezi : ANKARA

Şubeleri :

**Ankara, Anafartalar (Ankara), İstanbul, Taksim, Kadıköy
İzmir, Bursa, Konya**

Ajansları :

Ankara'da : Yenişehir, Bahçelievler, Yenimahalle

İstanbul'da : Şehremini, Pangaltı

İzmir'de : Karşıyaka, Çankaya, Bağdurak

**HER TÜRLÜ BANKA MUAMELELERİ
DÜNYANIN HER YERİNDE MUHABİRLER**

**ANADOLU
ANONİM TÜRK SİGORTA ŞİRKETİ
SERMAYESİ 1.500.000 T.L.**

**Türkiye'nin en eski ve en büyük sigorta şirketidir
(Tamamen ödenmiş)**

**Muamelât Merkezi : Galata, Karamustafapaşa Cad.
Anadolu Sigorta Han**

Telg. adresi : İmtiyaz - İstanbul

Telefon : 444659 - 444653/2/1

447550/8/9

P. K. : 845 - Galata

HAYAT

YANGIN

NAKLİYAT

KAZA

**Sigortalarınız için en müsait şartları
« ANADOLU » da
bulabilirsiniz.**

DENİZCİLİK BANKASI

1957

Yılı İkramiye Plânında

BÜYÜKADA NİZAM'DA KONFORLU APARTMAN KATLARI

MUHTELİF PARA İKRAMİYELERİ

İÇ VE DIŞ SEYAHATLER

YALOVA KAPLICALARINDA İSTİRAHATLER

Büyükada'nın en güzel apartman katı, açtıracanız

150 lirahk bir hesapla

Sizin olabilir

Her 50 lira için bir kura numarası

EMNİYET SANDIĞI

1957 YILI TASARRUF HESAPLARI

İKRAMİYELERİ

Çiftelhavuzlar'da

APARTMAN DAİRELERİ

Bahçelievler'de

A R S A L A R

Zengin PARA İkramiyeleri

1 Kişiyeye **120.000** Liralık Aylık Gelir ikramiyesi

ÖĞRENCİ Hesaplarına **85.000** Liralık TAHSİL İkramiyeleri

Olarak En Az

500.000 Liradır.

Ayrıca 2 MİLYON Liralık

Mesken Edinme Kredileri(İpotek Karşılığı)

Memleketimizin en büyük sanayi teşekkülü

S Ü M E R B A N K

Bankacılık hizmetlerle de emrinizdedir.

S Ü M E R B A N K

Mevduat sahiplerine en fazla menfaat temin eden Bankadır.
İkramiye çekilişlerinde

Ankara Yenişehir'de, İstanbul Göztepe'de, konforlu apartman daireleri, zengin para ikramiyeleri.

Bunlara ilâveten : Mevduat sahiplerine en geniş imkânlar dahilinde **Yünlü** ve **Pamuklu** satışlarında
% 10 tenzilât.

S Ü M E R B A N K

Sermayesi : 500.000.000 Türk Lirası

Umum Müdürlük : Ankara

Şubeler : **Ankara, Adana, Bahçekapı, Balıkesir, Eskişehir, İstanbul, İzmir, Karabük, Kayseri**

Ajansları : **Beyoğlu (İst.), Eşrefpaşa (İzmir)**

Sümerbank'ın Müesseseleri :

- Sümerbank Alım ve Satım Müessesesi — İstanbul
- Sümerbank Ateş Tuğlası Sanayii Müessesesi — Filyos
- Sümerbank Bakırköy Pamuklu Sanayii Müessesesi — İstanbul
- Sümerbank Basma Sanayii Müessesesi — İzmir — Halkapınar
- Sümerbank Çimento Sanayii Müessesesi — Sivas
- Sümerbank Deri ve Kundura Sanayii Müessesesi — Beykoz — İstanbul
- Sümerbank Ereğli Pamuklu Sanayii Müessesesi — Ereğli — Konya
- Sümerbank Kayseri Pamuklu Sanayii Müessesesi — Kayseri
- Sümerbank Kendir Sanayii Müessesesi — Taşköprü
- Sümerbank Malatya Pamuklu Sanayii Müessesesi — Malatya
- Sümerbank Merinos yünlü Sanayii Müessesesi — Bursa
- Sümerbank Sungüpek ve Viskoz Mamulleri Sanayii Müessesesi — Gemlik
- Sümerbank Yünlü Sanayii Müessesesi — Deftardar — İstanbul

Sümerbank'ın Teşebbüsü :

- Kütahya Keramik Fabrikası

G Ü V E N S İ G O R T A S O S Y E T E S İ

SÜMERBANK TÜRKİYE EMLAK KREDİ BANKASI

KURUMU

SERMAYE VE İHTİYATLARI : 20462.116.—

YANGIN, NAKLİYAT, HAYAT, KAZA, VE
TARFİK SİGORTALARI

Memleketin her tarafında Acenta ve Mümessillikleri mevcuttur.

A D R E S : SÜMERBANK BİNASI

GALATA - İSTANBUL

TELEFON :

MÜDÜR
SANTRAL
TELGRAF

440630
444610
TÜRKGÜVEN

1957 yılı çekilişlerinde

- ✓ EVLER
  - ✓ APARTIMAN
DAİRELERİ
  - ✓ ZENGİN PARA
İKRAMİYELERİ
- veriyor!*

100 Liralık bir hesap 1957 yılında
sıza saadet getirebilir.

**TÜRKİYE KREDİ
BANKASI**

TÜRK EKSPRES BANK A. Ş.

Sermayesi 10.000.000 TL.

UMUM MÜDÜRLÜK ::

Galata, Necatibey Cad., Sesli Han

Telgraf : TEKBANKUM
Telefon : 49 22 33
P. K. : 918 GALATA

Şube ve Ajansları :

İSTANBUL'DA :

Galata Şubesi

İstanbul Şubesi

Arnavutköy Ajansı

Galatasaray Ajansı

Kadıköy Ajansı

Karagümrük Ajansı

Osmanbey Ajansı

Silivri Ajansı

Üsküdar Ajansı

ANADOLUDA :

Adana Şubesi

Bartın Şubesi

İzmir Şubesi

Aksaray Ajansı (İzmir)

Çarşı Ajansı (İzmir)

TÜRK EKSPRES BANK: İŞDE EMNİYET VE SÜR'AT

İNAN

SİGORTA ŞİRKETİ

YANGIN

HAYAT

KAZA

NAKLİYAT

Sigortaları için en yeni teknik imkânları
sağlar

Merkezi : İSTANBUL

Galata, Bankalar Cad. No : 48

Tel : 449357 - 491368

Sizin malınız olduğu kadar aynı zamanda millî bir servet olan emtianızın
emniyetle muhafazasını, bakılmasını istiyorsanız

UMUMİ MAĞAZALAR

TURK ANONİM ŐİRKETİNE MÜRACAAT EDİNİZ

Sermayesi : 10.000.000

TEMİZ VE MUNTAZAM DEPOLAR... İYİ BAKIM
NORMAL TARİFE...

Emtia karşılığında Umumi Mağazalar'ca verilecek Resepise - Varant senediyle malınızın yer değiştirmeden, el değiştirmesini, terhinini ve Bankalardan kredi teminini sağlıyabilirsiniz.

Umumi Mağazalar ithalat ve ihracatta ödenmesi icabeden liman, gümrük resimleriyle nakliye vesair hizmetlerin masraflarını finanse eder.

Umumi Mağazalar'a Resepise - Varant senediyle tevdi olunan emtia, Ticaret Kanununun 809 uncu maddesindeki kayıtlar dahilinde olmak üzere, haciz muamelesine karşı mezkûr kanunun emniyeti altındadır.

Umumi Mağazalar'ın muhafazasına bırakılan emtianın bozulmaması ve çürümemesi için gereken bütün tedbirler alınır... Bu mallar işlenir... paketlenir... ambalajlanır... nümune alınır... karşılığında musaddak nümune şahadetnamesi verilir... ekspertizi yapılır... gümrüklenir... sevkedilir... satışına tavassut olunur... emtia makbuzu ile depolanan emtia karşılığında Bankalarca rehin muamelesi yapılabilmektedir.

Müracaat Yerleri :

Telefon :

Ankara'da Koçak Han

13217 - 14969 - 12735 - 11129 - 12379

İstanbul'da 4 üncü Vakıf Han

274029 - 272827

İzmir'de Konak Meykiinde

24142

Mersin'de Tarsus Yolu üzerinde

1260 - 1081

Samsun'da Necipbey Caddesi

1077

İskenderun'da 5 Temmuz Cad.

1425 - 1349

1957

Tasarrufu Teşvik Planı

2. 000. 000 T. L.

33 APARTMAN DAİRESİ

(30 u Kredili)

TURİSTİK SEYAHATLER

8 A R S A

(Garanti Mahallesinde)

10.000 Kişiyeye Para İkramesi

Her 100 liraya bir kur'a numarası

Türkiye Halk Bankası A.Ş.

Rermaye ve İhtiyatları : 20.901.091

Ş u b e l e r i

Adana	Elâzığ	Manisa
Afyon	Erzurum	Maraş
Antakya	Eskişehir	Mardin
Antalya	Gaziantep	Merzifon
Aydın	İsparta	Nevşehir
Balıkesir	İzmir	Niğde
Burdur	İzmit	Samsun
Bursa	Kastamonu	Sivas
Çorum	Kayseri	Tokat
Denizli	Kırşehir	Trabzon
» Delikliçınar br.	Konya	Uşak
Diyarbakır	Malatya	Yozgat
		Zonguldak

S a n d ı k l a r ı

ANKARA HALK SANDIĞI T. A. Ş. İSTANBUL HALK SANDIĞI T.A.Ş.

Sermaye ve ihtiyat : 3.712.834.— Sermaye ve ihtiyat : 3.740.350.—

İZMİR HALK SANDIĞI T. A. Ş.

Sermaye : 2.000.000.—

T. C. Merkez Bankası Vaziyeti

<u>A k t i f</u>	<u>21/9/1957</u>	<u>26/10/1957</u>	<u>23/11/1957</u>
Altın	402.283.967	402.284.274	402.700.904
Döviz Borçluları	475.748.761	475.302.674	477.938.371
Ufaklık Para	236.029	339.927	386.140
Dahildeki muhabirler	548.822	559.875	598.861
Senetler cüzdanı	3.433.633.813	3.752.013.295	3.777.251.918
Takviller cüzdanı	32.928.258	32.623.315	32.544.489
Avanslar	878.037.775	923.589.885	915.481.728
Mahsuba tabi matlubat	431.373.028	431.373.028	431.373.022
Muhtelif	264.774.447	271.892.604	263.779.241
<u>P a s i f</u>			
Sermaye	15.000.000	15.000.000	15.000.000
İhtiyat akçesi	71.753.551	71.753.551	71.753.551
Tedavüldeki banknotlar	3.049.454.952	3.322.654.904	3.321.669.282
Mevduat	922.611.123	937.185.874	983.995.619
Altın alacaklıları	155.279.842	155.279.842	155.696.471
Döviz alacaklıları	1.026.581.067	1.078.326.015	1.061.207.960
Muhtelif	678.884.365	709.778.691	692.731.797
<u>T o p l a m</u>	<u>5.919.564.900</u>	<u>6.289.978.877</u>	<u>6.302.054.680</u>

6 Haziran 1956 tarihinden itibaren iskanto haddi % 6 ve 28 Haziran 1955 tarihinden itibaren de altın üzerine avans % 3½.

İLLER BANKASI

Sermayesi 300.000.000 TL.

Vilâyet Hususi İdareleri, Belediyeler ve Köylerin Harita,

İmar Plânlarıyla Su, Elektrik, Yapı,

Proje, İnşa ve tesisleri.

**BANKA ve KREDİ
MUAMELE ve HİZMETLERİ
EN MÜSAİT ŞARTLARLA YAPILIR
ve**

Yangın, Kaza, Trafik, Nakliyat ve Her Türlü Sigorta

Muameleleri ifa edilir. Emniyet, Sür'at ve

Kolaylık Sağlanır.

Halkın ve Esnafın Bankası

Ankara Halk Sandığı

İKRAMİYE NİSBETİ EN YÜKSEK
OLAN BANKA

- Her 50 liraya bir Kur'a Numarası
- Modern kiralık kasalarımız
- Sür'at, Emniyet, Ciddiyet
- Bütün Banka Muameleleri

Pazar hariç her gün 9 - 18 arası devamlı mesaisiyle
müşterilerinin emrindedir.

UNUTMAYIN

Ankara Halk Sandığı

Sizin bankanızdır

AMERİKAN MENŞELİ

OLIVER

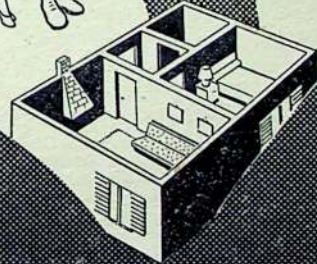
Fabrikasının En Son Yeniliklere Göre
İmal Ettiği

SUPER TAM EKONOMİK TRAKTÖRLERİ

**ÇİFTÇİLERİMİZİN EMİRLERİNE
AMADEDİR**

KOÇ TİCARET T.A.Ş.
ANKARA

yapı tasarrufu

İTİFAK

TÜRKİYE
EMLÂK KREDİ BANKASI

Bu hem sizin hem memleketin menfaatidir.

T. C. ZİRAAT BANKASI

Kuruluş : 1863, Sermayesi : 750.000.000 T. L.
Umumî Merkez Ankara, 532 Şube ve Ajans

Memleketimizin en geniş teşkilâtli bankasıdır. Dünyanın her tarafında muhabirleri vardır. Çiftliğe geniş ve çeşitli krediler açar. Her nevi kredi muameleleri ve banka hizmetleri yapar.

Adana - Adapazarı - Adıyaman - Afyon Ağrı - Akhisar - Aksaray - Akşehir - Alaşehir - Amasya - Antakya - Antalya - Aydın - Ayvalık - Acıpayım - Adıyaman - Afşin - Ahlat - Akçabat - Akçadağ - Akçakale - Akçakoca - Akdağmadeni - Akseki - Akyazı - Alaca - Alaçam - Alanya - Altınözü - Altıntaş - Alucra - Anamur - Andirin - Ankara - Aralık - Araklı - Arapkir - Ardahan - Ardauç - Ardeşen - Arpaçay - Artova - Artvin - Aşkale - Avanos - Ayancık - Ayaş - Ayvacık - Azdavay .

Bafra - Bahçekapı - Balıkesir - Bandırma - Bayburt - Bergama - Beyoğlu - Bolu - Bulancak - Burdur - Bursa - Babaeski - Bahçe - Balâ - Balya - Bartın - Baskil - Başkale - Bayındır - Bayramlıç - Besni - Beşiri - Beypazarı - Beyşehir - Biga - Bigadiç - Bilecik - Bingöl - Birecik - Bismil - Bitlis - Bodrum - Boğazlıyan - Bolvadin - Bor - Bozğca - Boyabat - Bozcaada - Bozdoğan - Bozkır - Bozova - Bozkurt - Bozöyük - Bucak - Bulancak - Bulanık - Buldan - Burhaniye - Bünyan.

Ceyhan — Cide - Cihanbeyli - Cizre.

Çanakkale - Çankırı - Çorum - Çal - Çamardı - Çameli - Çamlıdere - Çan - Çatalzeytin - Çarşamba - Çatalca - Çaycuma - Çayeli - Çayıralan - Çaykara - Çekerek - Çemişkezek - Çerkeş - Çermik - Çeşme - Çıldır - Çınar - Çiçekdağı - Çifteler - Çine - Çivril - Çorlu - Çölemerik - Çubuk - Çumra.

Denizli - Düzce - Diyarbakır — Daday - Darende - Datça - Demirci - Demirköy - Derik - Devell - Devrek - Devrekani - Dicle - Dikili - Dinar - Dıvrığı - Diyadin - Doğanşehir - Doğubayazıt - Dörtiyol - Dursunbey.

Edirne - Edremit - Elâzığ - Ereğli (Konya) - Erzincan - Erzurum - Eskişehir — Eflâni - Eceabat - Eğridir - Elbistan - Eleşkirt - Elmalı - Emet - Emirdağ - Erbaa - Erciş - Erdek - Ergani - Ereğli (K. D.) - Ermenâk - Erüh - Eskipazar - Eşme - Eyüp - Ezine.

Fatih - Fatsa — Fethiye - Fındıklı - Finike - Foça.

G. - Antep - Gemlik - Giresun — Gazipaşa - Gebze - Gediz - Gelendost - Gelibolu - Gemerek - Genç - Gerede - Gernemçik - Gerze - Geyve - Güksun - Gölcük - Göle - Gölhisar - Göközü - Gölpazarı - Gönen - Gördes - Görele - Göynük - Gülnar - Gülşehir - G. Hacıoğlu - Gümüşhane - Güney - Gürün.

Hacıbektaş - Hadım - Hafik - Hassa - Havza - Haymana - Hayrabolu - Hekimhan - Hendek - Hınıs - Hilvan - Hopa - Horasan - Hozat.

Iğdır — Iğaz - Iğın - Ilıç.

Isparta - İnebolu - İskenderun - İstanbul (Galata) - İzmir — İkizdere - İmranlı - İmroz - İncesu - İnegöl - İpsala - İskilip - İslâhiye - İspir - İvrindi - İznik.

Karaman - Kars - Kastamonu - Kayseri - Kilis - Kırkkale - Kırşehir - Kocaeli - Konya - Kütahya — Kadınhanı - Kadırlı - Kağızman - Kahta - Kalecik - Kaman - Kandira - Kangal - Karaburun - Karabük - Karacabey - Karacasu - Karaisalı - Karahallı - Karakoçan - Karamürsel - Karapınar - Karasu - Kartal - Karayazı - Kargı - Kaş - Kavak - Keban - Keçiözü - Kelles - Kelkit - Kemalye - Kemalpaşa - Keskin - Keşan - Keşap - Kınık - Kırıkhan - Kırkağaç - K. Hamam - Kızıltepe - Kiğı - Kilis - Kiraz - Koçanlı - Korkuteli - Koyulhisar - Kozan - Kozluk - Köyceğiz - Kula - Kulp - Kurgunlu - Kurtalan - Kuşadası - Kuyucak - Küre - Ladik - Lapseki - Lapseki - Lice - Lüleburgaz.

Malatya - Manisa - Maraş - Mardin - Merkez Md. - Mersin - Merzifon - Milâs - Muğla — Maçka - Maden - Mahmudiye - Malazgirt - Malkara - Manavgat - Manyas - Marmaris - Mazgirt - Mazıdağ - Mecidiözü - Menemen - Mengen - Mesudiye - Midyat - Mihaiççik - Mucur - Mudanya - Mudurnu - Muradiye - M. Kemalpaşa - Muş. Mut.

Nazilli - Niğde — Nallıhan - Nazimiye - Nevşehir - Niksar - Nizip - Nusaybin.

Ordu - Osmanlıye — Of - Oltu - Orhanlı - Orhangazi - Osmancık - Osmanlı - Ovacık.

Ödemiş — Üzalp.

Polatlı — Palu - Paşinler - Patnos - Pazar - Pazarcık - Pazaryeri - Perşembe - Pertek - Pınarbaşı - Pınarhisar - Posof - Pozantı - Pütümlü - Pütürge.

Rize — Refahiye - Reşadiye - Reyhanlı.

Saklıll - Samsun - Sarayköy - Silirt - Sinop - Sivas - Söke — Safranbolu - Saimbeyli - Samandağı - Sandıklı - Saray - Sarayköy - Sarayönü - Sarıkamış - Sarız - Savur - Seben - Seferhisar - Senirkent - Serik - Seydişehir - Seyitgazi - Sındırgı - Siliçke - Silivri - Silvan - Sınav - Siverek - Sivrihisar - Solhan - Soma - Sorgun - Söğüt - Söke - Sungurlu - Susurluk - Suşehri - Sürmene - Sürüş - Sütçüler - Sincanlı.

Şişli — Şabanözü - Şefaatlı - Ş. Karaağaç - Ş. Karahisar - Şarkışla - Şarköy - Şavşat - Şenkaya - Şrf. Koçhisar - Şile - Şiran - Şuhut.

Tarsus - Tekirdağ - Tire - Tokat - Trabzon - Turgutlu - Tahmîs — Taşköprü - Taşova - Tatvan - Tavas - Tavşanlı - Tefenni - Tekman - Tercan - Terme - Tirebolu - Torbalı - Tomarza - Torul - Tortum - Tosya - Tuncell - Turhal - Tutak - Tuzluca.

Urfa - Uşak — Ulubey - Uluborlu - Ulukışla - Ulus - Uzunköprü.

Ünye - Üsküdar — Ürgüp.

Van — Vakıfbekir - Varto - Vezirköprü - Viranşehir - Vize.

Yenişehir (Ankara) - Yerköy - Yozgat — Yalova - Yalvaç - Yatağan - Yayladağ - Yenice

- Yenişehir - Yeşilhisar - Yeşilova - Yıldızeli - Yusufeli - Yunak.

Zonguldak — Zara - Zile.

BÜROLAR : Adana — Kuruköprü — Saathane. - Hal. İzmir — Çankaya - Karşıyaka — Şardıranaltı. Konya — Çarşı. Zonguldak — Çatalağzı - Killimli - Kozlu - Setbaşı - Bursa Şeker Fb. - Susurluk - Gençlik Parkı - Ankara.